اورتودوقسيا

آخلاقى و دينى رساله

مدير مسئول : ملاتيوس لوقاكيس — محل اداره : فنار روم پطريقخانه‌سى

Ἔτος Β΄ — 31 Ὀκτωβρίου 1927 — Τεῦχος 19ον

# ΟΡΘΟΔΟΞΙΑ

ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ ΗΘΙΚΟΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΟΝ

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ ΚΑΙ ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ
† Ο ΧΡΙΣΤΟΥΠΟΛΕΩΣ ΜΕΛΕΤΙΟΣ

ΑΡΧΙΣΥΝΤΑΚΤΗΣ
ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ ΑΝΤΩΝΙΑΔΗΣ
Καθηγητὴς Ἱ. Θεολογ. Σχολῆς Χάλκης


## ΑΠΟΔΟΣΙΣ ΙΩΒΗΛΑΙΟΥ

Καίτοι μεγάλων δεσποτικῶν καὶ θεομητορικῶν ἑορτῶν ἀποδόσεις γνωρίζει μόνον ἡ Ἐκκλησία, τὰ δὲ ἐκτὸς τῆς Ἐκκλησίας ἑορταζόμενα Ἰωβηλαῖα ἐπισήμων ἱστορικῶν προσώπων καὶ γεγονότων δὲν ἔχουσιν ὁμοίας ἀποδόσεις, ὅμως δὲν θὰ διστάσῃ ἡ **Ὀρθοδοξία** νὰ καινοτομήσῃ πως ἐν τούτῳ, καὶ ὡς ἐν ἀποδόσει τοῦ πρὸ ἑνὸς ἀκριβῶς ἔτους ἑορτασθέντος Ἰωβηλαίου Φραγκίσκου τοῦ Ἁγίου νὰ εἴπῃ τινὰ περὶ αὐτοῦ καὶ νῦν, ὅπως καὶ πέρυσι (τεῦχος 8ον), καὶ δὴ τὴν φορὰν ταύτην περὶ τῆς *ἐποχῆς* αὐτοῦ καὶ τῆς πρὸς ταύτην σχέσεως τοῦ ταπεινοῦ ἀπὸ Ἀσσίσων μοναχοῦ. Καὶ φαίνεται μὲν ὡς ὅλως ἱστορικὸν τὸ θέμα καὶ ἥκιστα ἐπίκαιρον, πλὴν δὲν εἶναι ὅλως ἄωρον οὐδὲ ἄμοιρον ἀναφορᾶς πρὸς ζητήματα τῆς ἰδίας ἡμῶν ἐποχῆς. Τὰ ὑπὸ τύπον ἱστορικὸν εἰσαγόμενα καὶ πραγματευόμενα ζητήματα δὲν εἶναι ὀλιγώτερον διδα-

κτικὰ πρὸς τὰ παρόντα, παρὰ τὰ ἀμέσως καὶ ἀπ᾽ εὐθείας ἁπτόμενα αὐτῶν, ὅταν βεβαίως μελετῶνται τὰ ἱστορικὰ οὐχὶ ἁπλῶς πρὸς συλλογὴν ἱστορικῶν γνώσεων, ἀλλὰ χάριν διδασκαλίας, χάριν μαθημάτων ἀπὸ τῶν παθημάτων ἢ κατορθωμάτων τῶν προλαβουσῶν γενεῶν. Ἡ ἀλήθεια τοῦ χρησμοῦ τοῦ ἄνωθεν, ὅτι *ἡ δύναμις τοῦ Κυρίου ἐν ἀσθενείᾳ τελειοῦται,* εἴπερ που διαπιστοῦται καὶ ἐνταῦθα καὶ διαφαίνεται ἐπὶ μᾶλλον ἐκ τῆς πρὸς τὴν ἐποχὴν αὐτοῦ ἀντιπαραβολῆς τοῦ βίου καὶ τοῦ τρόπου τῆς ἐνεργείας τοῦ ἀνδρὸς ἐκείνου.

Ἐν τῷ τρίτῳ βιβλίῳ τῶν Βασιλειῶν (19, 3 κ. ἑξ.) ὑπάρχει τις διήγησις περὶ Ἠλιοὺ τοῦ Θεσβίτου, διήγησις τοιαύτη, ὅτι ὁ προφήτης οὗτος, ὁ εἴπερ τις καὶ ἄλλος ζηλωτὴς καὶ ἀτρόμητος πρόμαχος τῆς θρησκείας καὶ τῶν δικαιωμάτων τοῦ Θεοῦ τῶν πατέρων αὐτοῦ, ἀφ᾽ οὗ ἐπὶ ἔτη ὅλα καὶ πάσῃ δυνάμει ἠγωνίσθη κατὰ τοῦ τότε βασιλεύοντος ἀσεβοῦς οἴκου τοῦ Ἰσραήλ, καὶ μετὰ τὴν γνωστὴν ἐπὶ τοῦ Καρμηλίου ὄρους δοκιμαστικὴν θυσίαν προέβη, συμφώνως πρὸς διατάξεις τοῦ πατρῴου Νόμου, εἰς τὴν ἐξολόθρευσιν σπείρας ὅλης αὐλικῶν ψευδοδιδασκάλων καὶ ἱερέων τῆς αἰσχύνης, τῶν ἐπὶ τούτῳ συντηρουμένων ὑπὸ τῆς περιβοήτου βασιλίσσης Ἰεζάβελ, ἠπειλήθη ὑπ᾽ αὐτῆς, φοβούμενος δὲ τὴν ἐκδίκησιν καὶ εἰς ἀπόγνωσιν περιελθὼν ἔκρινε καλὸν νὰ ἀπομακρυνθῇ ἀπὸ τῆς πατρίου γῆς. Ἀφιχθεὶς εἰς τὸ ἔσχατον ὅριον τῆς χώρας, τὸ πρὸς νότον, εἰς τὴν Βηρσαβαὲρ (=*Φρέαρ τοῦ ὅρκου*), ἐγκατέλειπεν ἐκεῖ τὸν ὑπηρέτην αὐτοῦ, αὐτὸς δὲ ἡμέρας ὁδὸν εἰσχωρήσας εἰς τὴν ἔρημον, κατάκοπος τὸ σῶμα καὶ κατώδυνος τὴν ψυχήν, ἐκάθισεν ὑπό τι δενδρύλλιον τῆς ἐρήμου, ἄρκευθον ἢ σπάρτον, προτιμῶν καὶ εὐχόμενος νὰ ἀποθάνῃ μᾶλλον ἢ νὰ παρατείνῃ τὸν βίον ματαιοπονῶν καὶ διωκόμενος. Ἀποκοιμηθεὶς βλέπει ἄγγελον Κυρίου προτρέποντα αὐτὸν νὰ ἐγερθῇ, καὶ ἀφ᾽ οὗ ἐνισχυθῇ διὰ τοῦ παρακειμένου ἄρτου καὶ ὕδατος, νὰ ἐξακολουθήσῃ τὴν πορείαν αὐτοῦ. Οὕτω πορευόμενος ἐπὶ ἡμέρας πολλὰς φθάνει εἰς τὸ ὄρος τοῦ Θεοῦ καὶ τῆς παλαιᾶς Νομοθεσίας, εἰς τὸ Χωρὴβ ἢ Σινᾶ, καὶ ζητῶν ἐκεῖ σκέπην καὶ ἀνάπαυσιν ἔν τινι σπηλαίῳ, ἀκούει φωνὴν ἀορά-

τως ἐρωτῶσαν τὴν αἰτίαν τῆς ἀφίξεως αὐτοῦ, ἀποκρίνεται δὲ τὰ περίφημα ἐκεῖνα· «ζηλῶν ἐζήλωκα τῷ Κυρίῳ Παντοκράτορι, ὅτι ἐγκατέλιπόν σε οἱ υἱοὶ Ἰσραήλ· τὰ θυσιαστήριά σου κατέσκαψαν καὶ τοὺς προφήτας σου ἀπέκτειναν ἐν ρομφαίᾳ, καὶ ὑπολέλειμμαι ἐγὼ μονώτατος, καὶ ζητοῦσι τὴν ψυχήν μου λαβεῖν αὐτήν». Διατάσσεται ὑπὸ τῆς αὐτῆς φωνῆς νὰ ἐξέλθη καὶ σταθῇ ἐπὶ τοῦ ὄρους, καὶ λαληθήσεται αὐτῷ ὅταν θὰ παρέλθῃ ὁ Κύριος, πλὴν ὄχι ἐν τῇ θυέλλῃ τοῦ ἀνέμου τῇ σφοδρᾷ, οὐδὲ ἐν τῷ συγκλονισμῷ τῷ παρακολουθοῦντι, οὐδὲ ἐν τῷ πυρὶ καὶ τῇ ἀστραπῇ, ἀλλ' *ἐν τῇ αὔρᾳ τῇ λεπτῇ*. «Καὶ ἰδοὺ πνεῦμα μέγα κραταιόν, διαλύον ὄρη καὶ συντρῖβον πέτρας ἐνώπιον Κυρίου. Οὐκ ἐν τῷ πνεύματι ὁ Κύριος· καὶ μετὰ τὸ πνεῦμα συσσεισμός· οὐκ ἐν τῷ συσσεισμῷ ὁ Κύριος· καὶ μετὰ τὸν συσσεισμὸν πῦρ· οὐκ ἐν τῷ πυρὶ ὁ Κύριος· καὶ μετὰ τὸ πῦρ φωνὴ αὔρας λεπτῆς» καὶ τότε ἀκούει τὴν αὐτὴν καὶ πρότερον ἐρώτησιν, καὶ δοὺς τὴν αὐτὴν ἀπάντησιν, διατάσσεται νὰ ἐπιστρέψῃ ὀπίσω μετὰ ὡρισμένων ἐπιταγῶν πρὸς ἐκτέλεσιν.

Ἡ ὅλη ἀφήγησις ἔχει ἐφαρμογὴν καὶ εἰς τὴν ἐποχὴν ἐκείνην καὶ τὰ γεγονότα τῶν χρόνων ἐκείνων τοῦ Ἁγίου Φραγκίσκου, ἐννοῶ κατὰ πρῶτον τὰς *σταυροφορίας*, ἔπειτα *τὰς τῶν Παπῶν ἀξιώσεις τε καὶ ἐπιτυχίας ἐν τῷ ἀγῶνι αὐτῶν περὶ ὑπεροχῆς καὶ κυριαρχίας καὶ ἐπ' αὐτῶν τῶν κατὰ κόσμον ἀρχῶν καὶ ἐξουσιῶν*, οὐχ ἧττον δὲ καὶ *τὴν ἀκμὴν τῶν περὶ τὰ φιλοσοφικὰ καὶ τὰ θεολογικὰ σπουδῶν καὶ ἐπιδόσεων τοῦ Μεσαίωνος*. Ἦτο παῖς ἔτι ὁ Φραγκῖσκος, ὅτε ἤρξατο ἡ τρίτη σταυροφορία, ἀπέθανε δὲ δύο μόλις ἔτη πρὸ τῆς πέμπτης. Ἀσχέτως πρὸς τὰς πολλὰς καὶ ἀλλοπροσάλλους περιπετείας τῶν μακρῶν ἐκείνων ἀγώνων καὶ τὰ πρόσκαιρα καὶ ἀμφίβολα ἐπιτεύγματα αὐτῶν, ἓν εἶναι βέβαιον καὶ ἀναντίρρητον, ὅτι αἱ πυρετώδεις αὗται κινήσεις τῶν χρόνων ἐκείνων ὠφείλοντο εἰς ζῆλον θρησκευτικόν, ἔστω καὶ οὐ κατ' ἐπίγνωσιν, εἰς ζῆλον καὶ ἐνθουσιασμὸν καταλαβόντα πᾶσαν τάξιν καὶ πᾶσαν ἡλικίαν τοῦ τότε χριστιανικοῦ κόσμου τῆς Δύσεως ἐπὶ τῇ σκέψει ὅτι περιῆλθον εἰς ἐξουσίαν ἀλλοπίστων οἱ τόποι οἱ ἱεροί,

οὓς ἐπάτησαν οἱ πόδες τοῦ Κυρίου. Καὶ ἐκεῖνοι μὲν ἐπίστευον ὅτι ἤκουον τὴν φωνὴν τοῦ Κυρίου καὶ ἠκολούθουν τῇ κλήσει τοῦ Κυρίου. Ἀλλ' ἦτο πράγματι ὁ Κύριος ἐν ταῖς κινήσεσιν ἐκείναις ἢ συνέβαινε τὸ τοῦ χρησμοῦ πρὸς τὸν προφήτην, ὅτι οὐκ ἐν τῷ ἀνέμῳ τῷ θυελλώδει καὶ κραταιῷ τῷ διαλύοντι ὄρη καὶ συντρίβοντι πέτρας ὁ Κύριος; Τοῦτο μᾶλλον.

Ἡ ἀκμὴ τῆς ἡλικίας καὶ τῆς δράσεως τοῦ ταπεινοῦ Φραγκίσκου συνέπεσεν εἰς τοὺς χρόνους Ἰννοκεντίου τοῦ Γ' (1198—1216), τοῦ Πάπα ἐκείνου, ἐφ' οὗ ἡ παπωσύνη ἔφθασεν εἰς τὸ ζενὶθ τῆς δυνάμεως καὶ δόξης. Ἀλλ' ἦτο καὶ ἐνταῦθα ὁ Κύριος, ἢ μήπως συνέβαινε τὸ αὐτό, ὅτι οὐκ ἐν τῷ συσσεισμῷ καὶ συγκλονισμῷ ὁ Κύριος; Τοῦτο μᾶλλον.

Εἰς τὸν κολοφῶνα τῆς ἀκμῆς αὐτῆς ἔφθασεν ἡ χριστιανικὴ φιλοσοφία καὶ θεολογία τοῦ Μεσαίωνος μάλιστα ἐν τῷ προσώπῳ Θωμᾶ τοῦ Ἀκυνάτου, αὐτοῦ ἐκείνου, οὗτινος ἡ γέννησις συμπίπτει μικρόν τι πρὸ τοῦ θανάτου ἢ μικρόν τι μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Φραγκίσκου. Ἦτο ὁ Κύριος ἐν ταύτῃ τῇ ἐπιβλητικῇ σοφίᾳ καὶ ἐπιστήμῃ, ἢ μήπως συνέβαινε τὸ αὐτὸ καὶ ἐνταῦθα, ὅτι οὐκ ἐν τῷ πυρί, οὐκ ἐν τῇ λάμψει καὶ τῇ ἀστραπῇ ὁ Κύριος;

Δὲν ἦσαν ταῦτα τὰ μόνα τὰ ἱστορικῶς ὡς περιφανῆ καὶ ἐπιφανῆ ἐξαιρόμενα γεγονότα τῆς ἐποχῆς ἐκείνης. Αὐτὸς ὁ βίος τῶν χρόνων ἐκείνων, κοινωνικός τε καὶ ἐκκλησιαστικὸς καὶ ἰδιωτικός, παρεῖχεν ἄφθονον ὕλην καὶ ἀφορμὴν πρὸς δράσεις καὶ ἐνεργείας, μᾶλλον ἢ ἧττον θορυβώδεις καὶ αἴσθησιν ἐμποιούσας, ὡς βίος ἐν ζυμώσει οὕτως εἰπεῖν διατελῶν καὶ ἔχων σύμμικτα τὰ καλὰ μετὰ τῶν ἐναντίων καὶ παραλλήλως βαίνοντα, τὴν τυφλὴν λ. χ. ἀφοσίωσιν πρὸς τὴν Ἐκκλησίαν καὶ πρὸς τὰ καθιερωμένα δόγματα αὐτῆς καὶ διδάγματα μετὰ παντοίων αἱρετικῶν ἢ καὶ αὐτὸ τοῦτο ἀντιχριστιανικῶν διδασκαλιῶν, τὴν καὶ μέχρι δεισιδαιμονιῶν προβαίνουσαν εὐλάβειαν πρὸς τὰ θεῖα μετὰ ἀσεβῶν παρῳδιῶν καὶ γελωτοποιήσεων αὐτῶν τούτων τῶν ἱερῶν, τὴν ἐξουθένωσιν τοῦ πλούτου μετὰ τῆς θεοποιήσεως τοῦ Μαμμωνᾶ τῆς ἀδικίας, τὸν αὐστηρότατον ἀσκητισμὸν καὶ τὴν ὀλιγωρίαν τῶν τοῦ κόσμου τέρψεων

καὶ ἡδονῶν μετ' ἀκρατήτου φιληδονίας καὶ ἡδυπαθείας, τὴν ἄπλαστον αὐτοθυσίαν καὶ αὐταπάρνησιν μετ' ἀκάμπτου ἐγωϊσμοῦ, τὴν ζῶσαν πρὸς τὸν πλησίον ἀγάπην μετὰ τῆς σκαιᾶς βίας καὶ τοῦ δικαίου τοῦ ἰσχυροτέρου, αὐτὸν τὸν ἱπποτισμόν, τὸν ἐπαγγελλόμενον πρὸς τοῖς ἄλλοις τὴν προστασίαν τῶν ἀδυνάτων καὶ τὴν ὑπεράσπισιν τῶν χηρῶν καὶ τῶν ὀρφανῶν, μετὰ ἀπαύστων ἀνταγωνισμῶν καὶ ἀλληλομαχιῶν, κληρικοὺς καὶ ἐκκλησιαστικοὺς ἐπὶ βίου ἁγιότητι καὶ ἠθῶν ἁγνότητι διαπρέποντας, μετ' ἄλλων, ἀνωτέρων τε καὶ κατωτέρων, τὴν ἱερὰν κλῆσιν καὶ ἀποστολὴν σκανδαλωδῶς καταισχυνόντων.

Πρὸς ταῖς ἐνεργείαις τῆς ἐπισήμου Ἐκκλησίας, κατὰ τόπους καὶ καιροὺς ἀνεφαίνοντο καὶ ἰδιῶται εὐσεβεῖς καὶ τῆς εὐκλείας τοῦ χριστιανικοῦ ὀνόματος ζηλωταί, κατ' ἰδίαν ἕκαστος ἢ ἀπὸ κοινοῦ μετ' ἄλλων ἐργαζόμενοι καὶ ἀγωνιζόμενοι πρὸς αὐτὸ τοῦτο, πρὸς πρόληψιν μὲν τῆς δεινώσεως τοῦ κακοῦ, πρὸς ἐπούλωσιν δὲ τῶν χαινουσῶν πληγῶν καὶ πρὸς ἐξυγίανσιν τῆς ὅλης καταστάσεως, κατὰ τὰ παραγγέλματα τοῦ Κυρίου καὶ τὰ παραδείγματα τῶν πρὶν ἐπὶ εὐσεβείᾳ καὶ βίου χρηστότητι διακριθέντων προτύπων τῆς ἀκραιφνοῦς χριστιανικῆς πολιτείας. Τοιοῦτος ἦτο καὶ αὐτὸς ὁ κατ' ὀλίγα μόνον ἔτη ἀρχαιότερος Ἱσπανὸς τὸ γένος *Δομένικος*, ὁ ἱδρυτὴς τοῦ ἐπίσης ὀνομαστοῦ ἀποβάντος τάγματος τῶν Δομενικανῶν ἐν ἄλλῃ τε ἐκκλησιαστικῇ καὶ κοινωνικῇ δράσει καὶ ἐν τῇ καταπολεμήσει τῶν παντοίων αἱρετικῶν. Καὶ αὐτὸς δὲ ὁ ἐκ Λυῶνος ἔμπορος Οὐάλδος (Waldes ἢ Valdesius), ὁ ὀλίγον τι πρεσβύτερος καὶ γενόμενος ἀρχηγὸς πάντως τῶν ἀπ' αὐτοῦ ὀνομασθέντων Οὐαλδίων (Valdenser), ἐν τῇ πρώτῃ ἀρχῇ ἦτο ἀνὴρ εὐσεβὴς καὶ ζηλωτὴς τοῦ ἁγνοῦ χριστιανικοῦ βίου, διαδοὺς τοῖς πτωχοῖς πάντα τὰ ὑπάρχοντα αὐτοῦ καὶ πρωτοστατήσας παρὰ τῷ λαῷ κηρύγματος μετανοίας καὶ ἐπιστροφῆς, καθ' ὁμοιότητα αὐτῆς τῆς εἰς τὸ κήρυγμα ἀποστολῆς τῶν *Ἑβδομήκοντα*. Πλὴν οὗτοί τε καὶ εἴ τινες ἄλλοι τοιοῦτοι, καλῶς τὸ πρῶτον ἀρξάμενοι καὶ πρὸς οὐδὲν ἄλλο ἐν τῇ ἀρχῇ ἀφορῶντες ἢ πρὸς περιστολὴν τῶν οἱωνδήποτε ὑπερβασιῶν καὶ κα-

ταχρήσεων καὶ πρὸς θεραπείαν τῶν πλημμελῶς ἢ ἐνδεῶς ἐχόντων ἐν τῷ τῆς Ἐκκλησίας σώματι, δὲν ἠδυνήθησαν νὰ κρατηθῶσιν ἐπὶ τῆς πρώτης ἀρχῆς, ἀλλ' ἐν τῇ ὑπερβολῇ τοῦ ζήλου συμφύροντες καὶ συγκυκῶντες τὰ πάντα, ἀντὶ τῆς ἐπιζητουμένης βελτιώσεως συνέτειναν εἰς τὴν δείνωσιν τῆς καταστάσεως καὶ προὐκάλεσαν ταραχάς, στάσεις καὶ διαιρέσεις ἐξ ἐκείνων, ἐν αἷς δυσκόλως δύναται νὰ ζητηθῇ καὶ νὰ εὑρεθῇ ὁ Κύριος. Οὐκ ἐν τῇ συστροφῇ καὶ θυέλλῃ, οὐδὲ ἐν τῇ συγκλονήσει καὶ διασείσει, οὐδὲ ἐν τῇ πυρπολήσει καὶ καταπαύσει ὁ Κύριος, ἀλλ' ἐν τῇ αὔρᾳ τῇ λεπτῇ.

Τοιαύτην εἶχε προαναγγείλει καὶ ὁ προφήτης τὴν δρᾶσιν τοῦ προσδοκωμένου Μεσσίου, ὅτι «οὐκ ἐρίσει, οὐδὲ κραυγάσει, οὐδὲ ἀκούσει τις ἐν ταῖς πλατείαις τὴν φωνὴν αὐτοῦ. Κάλαμον συντετριμμένον οὐ κατεάξει καὶ λίνον τυφόμενον οὐ σβέσει ἕως ἂν ἐκβάλῃ εἰς νῖκος τὴν κρίσιν» (Ἠσ. 42, 1—4). Πρὸς τῇ πενίᾳ καὶ πτωχείᾳ τοῦ διδασκάλου ἐζήτει ὁ Φραγκῖσκος καὶ τὸν τοιοῦτον τρόπον τῆς ἐκείνου ἐνεργείας, καὶ ὃ ἐκήρυττε καὶ εἰσηγεῖτο κήρυγμα μετανοίας καὶ ἐπιστροφῆς ἦτο εἰρηνικὸν μὲν καὶ ὡς ἔνεστιν ἀθόρυβον καὶ ἀπρόκλητον, οὐχ ἧττον ὅμως ἐνεργὸν καὶ ἀποτελεσματικόν. Καὶ παρ' αὐτῷ ἐτελεῖτο ἐν ἀσθενείᾳ ἡ δύναμις τοῦ Χριστοῦ. Εἶναι ἄλλο ζήτημα, ἂν οἱ ἀκόλουθοι αὐτοῦ πάντοτε καὶ πανταχοῦ ἠδυνήθησαν νὰ ἀκολουθήσωσι καὶ ἐν τούτῳ τοῖς ἴχνεσι τοῦ ἀρχηγέτου.

ΔΙΔΑΓΜΑ

«Ἐπεφάνη ἡ χάρις τοῦ Θεοῦ ἡ σωτήριος πᾶσιν ἀνθρώποις, παιδεύουσα ἡμᾶς ἵνα ἀρνησάμενοι τὴν ἀσέβειαν καὶ τὰς κοσμικὰς ἐπιθυμίας σωφρόνως καὶ δικαίως καὶ εὐσεβῶς ζήσωμεν ἐν τῷ νῦν αἰῶνι, προσδεχόμενοι τὴν μακαρίαν ἐλπίδα καὶ ἐπιφάνειαν τῆς δόξης τοῦ μεγάλου Θεοῦ καὶ σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὃς ἔδωκεν ἑαυτὸν ὑπὲρ ἡμῶν, ἵνα λυτρώσηται ἡμᾶς ἀπὸ πάσης ἀνομίας καὶ καθαρίσῃ ἑαυτῷ λαὸν περιούσιον, ζηλωτὴν καλῶν ἔργων». [Τίτ. Β' 11—14]

# Η ΒΡΕΤΤΑΝΙΚΗ ΒΙΒΛΙΚΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ

## (1926—27)

### I.

Εἰς ὀγκώδη τόμον ἐξεδόθη καὶ ἐφέτος ἡ ἔκθεσις τῆς Βρεττανικῆς Βιβλικῆς Ἑταιρείας περὶ τῶν πεπραγμένων αὐτῆς κατὰ τὸ ἔτος 1926—27.

Κατὰ τὴν εἰσαγωγήν, ἐν διαστήματι 12 μηνῶν προσετέθησαν 14 νέαι ἐκδόσεις τῆς Ἁγίας Γραφῆς. Ἐνῷ δὲ κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ παρόντος αἰῶνος αἱ δημοσιευθεῖσαι ἐκδόσεις ἀνήρχοντο εἰς 363, σήμερον ἀνέρχονται εἰς 593. Ἐκ τῶν 14 νέων ἐκδόσεων ἐννέα προορίζονται διὰ τὴν Ἀφρικήν, μία διὰ τὴν Κίναν, μία διὰ τὴν Νότιον Ἀμερικὴν καὶ 3 διὰ τὴν Ὠκεανίαν. Ἀλλὰ παραλλήλως πρὸς τὴν μετάφρασιν τῶν ἁγίων Γραφῶν εἰς νέας γλώσσας βαίνει καὶ ἡ ἀναθεώρησις καὶ τελειοποίησις τῶν ὑπαρχουσῶν ἤδη μεταφράσεων ἀνατεθειμένη εἰς εἰδικοὺς ἄνδρας, γνώστας τῶν διαφόρων εἰδικῶν γλωσσικῶν ἰδιωμάτων, ἐν Ἀσίᾳ καὶ Ἀφρικῇ.

Κατὰ τὸ παρελθὸν ἔτος διενεμήθησαν ἐν ὅλῳ 10,128,087 ἅγιαι Γραφαί, ἐξ ὧν 1,136,123 Παλαιᾶς καὶ Καινῆς Διαθήκης, 1,219,997 Κ. Διαθήκης καὶ 7,771,967 μεμονωμένων βιβλίων τῆς ἁγ. Γραφῆς. Ἐκ τούτων 1,681,990 ἐν Ἀγγλικῇ γλώσσῃ καὶ ἐξ αὐτῶν διεδόθησαν ἐν μὲν ταῖς Βρεττανικαῖς νήσοις 896,871, ἐν δὲ τῷ Ἐξωτερικῷ 752,611.

Τὰ ἔσοδα τῆς Βιβλικῆς Ἑταιρείας κατὰ τὸ παρελθὸν ἔτος ἀνῆλθον εἰς λίρας στερλίνας 396,344, ἐξ ὧν ἐξ ἐτησίων συνδρομῶν 3,476, ἐκ δωρεῶν 24,026, ἐκ κληροδοτημάτων 58,369, ἐκ τοκομεριδίων 7,650, ἐξ εἰδικῶν κεφαλαίων 4,850, ἐκ συνδρομῶν βοηθητικῶν σωματείων καὶ συλλόγων 130,360, ἐκ πωλήσεων 165,762 καὶ ἐξ ἐξισώσεων κληροδοτημάτων 1,941. Ἔναντι τούτων ἐδαπανήθησαν: Διὰ μετάφρασιν, ἀναθεώρησιν, ἐκτύπωσιν, δετικὰ καὶ μεταφορικὰ λίραι Ἀγγλίας 245,458, διὰ δωρεάς, πρακτορεῖα ἐσωτερικοῦ καὶ ἐξωτερικοῦ, πωλητάς, ἐνοίκια ἀποθηκῶν καὶ ὅλα τὰ ἄλλα ἔξοδα 167,196, ἤτοι ἐν ὅλῳ λίραι στερλίναι 412,654. Τὸ ἔλλειμμα ἀνέρχεται εἰς λίρας 16,310. Ἐντεῦθεν καὶ ἡ Ἑταιρεία ποιεῖται ἔκκλησιν, ὅπως οἱ συνδρομηταὶ αὐτῆς γενναιότερον ἐκδηλώσωσι τὴν συμπάθειαν αὐτῶν πρὸς τὸ θεάρεστον ἔργον αὐτῆς. Καὶ ἡ εἰσαγωγὴ καταλήγει παραθέτουσα τοὺς ἑξῆς ἀριθμούς. Ἀπὸ τῆς ἱδρύσεως αὐτῆς τῷ 1804 ἡ Βιβλικὴ Ἑταιρεία ἐξέδωκεν ὑπὲρ τὰ 375,000,000 ἀντίτυπα ἁγίων Γραφῶν, ἐξ ὧν 107,350,000 ἐν Ἀγγλικῇ γλώσσῃ.

II

Ἐκ τῆς ἐπὶ μέρους ἐκθέσεως ἐνδιαφέροντα εἶνε ὅσα ἀναφέρονται εἰς τὴν διάδοσιν τῶν ἁγίων Γραφῶν ἐν ταῖς ὀρθοδόξοις χώραις ἢ μεταξὺ ὀρθοδόξων.

Α΄) **Ρωσία** καὶ **Σιβηρία.** — Καίτοι ἐνέργειαι ἐπίσημοι καὶ ἡμιεπίσημοι ἐγένοντο ὑπὸ τῆς Ἑταιρείας, ὅπως ἐπιτραπῇ εἰς τὸν Γραμματέα αὐτῆς ἡ εἰς τὴν Σοβιετικὴν Ρωσίαν εἴσοδος, ἐν τούτοις οὐδὲν κατωρθώθη. Ἐντεῦθεν καὶ ἀρχαῖοι πράκτορες τῆς Ἑταιρείας ἔν τε τῇ Ρωσίᾳ καὶ ἐκτὸς αὐτῆς ἀπρακτοῦσιν. Ἐπετράπη ἐν τούτοις εἰδικῇ τῶν ἀρχῶν ἀδείᾳ ὅπως ἀποσταλῶσιν εἰς Ρωσίαν περὶ τὰς 9,000 ἀντίτυπα Γερμανικῆς καὶ γερμανοεβραϊκῆς μεταφράσεως, τὰ πλεῖστα αὐτῶν δωρεάν. Ἀλλ' ἐν Πετρουπόλει, ἐν τῷ σοβιετικῷ κυβερνητικῷ τυπογραφείῳ ἐξετυπώθησαν περὶ τὰς 25 χιλιάδας ἀντίτυπα τῶν ἁγίων Γραφῶν ὑπὸ δύο Ρώσων ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ κειμένου τῆς ὀρθοδόξου Συνόδου τῆς Ρωσίας καὶ κατὰ τὴν νέαν ὀρθογραφίαν. Καθ' ἃς ἔχει πληροφορίας ἡ Ἑταιρεία εἰς τὴν παρρωσικὴν Εὐαγγελικὴν (=προτεσταντικὴν) Χριστιανικὴν ἕνωσιν συνέρρευσαν ἀθρόα χρήματα παρὰ διαφόρων Χριστιανῶν καὶ ἐλπίζει, ὅτι νέαι ἐκδόσεις θὰ γένωνται προσεχῶς ἀναλόγως τῆς μεγάλης ζητήσεως αὐτῶν.

Β΄) **Γιουγοσλαυΐα.** — Ἐν Γιουγοσλαυΐᾳ ἐκυκλοφόρησαν κατὰ τὸ παρελθὸν ἔτος 31,290 ἀντίτυπα ἔναντι 24,631 κατὰ τὸ ἀμέσως προηγούμενον. Ἐκ τούτων 19,077 ἀντίτυπα ἐν Σερβικῇ γλώσσῃ, τὰ δὲ λοιπὰ ἐν Κροατικῇ, Γερμανικῇ, Ρωσικῇ, Οὐγγρικῇ καὶ ἄλλαις. Ἡ Ἑταιρεία, καίπερ ἐκδίδουσα τὴν ἁγίαν Γραφὴν καὶ ἐν τῇ ἀρχαίᾳ Σλαβωνικῇ, ἥτις εἶνε ἡ ἐκκλ/κὴ γλῶσσα τῶν Ρώσων, Σέρβων καὶ Βουλγάρων, ἀπὸ τῶν μέσων τῆς ΙΘ΄ ἑκατονταετηρίδος μετέφρασεν αὐτὴν καὶ εἰς τὴν νέαν Σερβικὴν καὶ τὴν Κροατικήν. Καίτοι δὲ ἡ Σλοβηνία ἔχει μετάφρασιν ἐν τῇ ἰδίᾳ αὐτῆς γλώσσῃ ἤδη ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τῆς Μεταρρυθμίσεως, ἡ διάδοσις αὐτῆς προσκόπτει μεγάλως ἕνεκα τῆς ἐν αὐτῇ ἐπικρατούσης Ρωμαιοκαθολικῆς Ὁμολογίας.

Γ΄) **Ρουμανία.**—Ἡ διάδοσις τῆς ἁγίας Γραφῆς ἐν Ρουμανίᾳ κατὰ τὸ παρελθὸν ἔτος ἀνῆλθεν εἰς 86,862 ἀντίτυπα ἔναντι 95,854 κατὰ τὸ ἀμέσως προηγούμενον ἔτος. Ἐκ τούτων 65,431 ἦσαν ἐν Ρουμανικῇ γλώσσῃ. Ἡ ἔκθεσις μετ' εὐαρεσκείας βεβαιοῖ, ὅτι ἐν Ρουμανίᾳ παρατηρεῖται ἐνδιαφέρον περὶ τῶν ἁγίων Γραφῶν ὄχι μόνον εἰς τὰς τάξεις τῶν λαϊκῶν, ἀλλὰ καὶ εἰς τὰς τῶν κληρικῶν. Ἐν διαστήματι 18 μηνῶν εἶδον τὸ φῶς δύο μεταφράσεις τῆς ἁγίας Γραφῆς, ὧν ἡ μία ἐν Μολδαβίᾳ καὶ ἡ ἑτέρα ἐν Τρανσυλβανίᾳ, ἡ τελευταία γενομένη ὑπὸ ἑνὸς ρωμαιοκαθολικοῦ λογίου. Πλὴν τούτων ὁ ἀρχιμανδρίτης Σκριβὰν ἐδημοσίευσεν ἁρμονίαν τῶν 4

Εὐαγγελίων, ρουμᾶνος δὲ συγγραφεὺς ἀσχολεῖται εἰς τὴν συμπλήρωσιν μεταφράσεως τῆς Καινῆς Διαθήκης, ἥτις μέλλει νὰ ἀντικαταστήσῃ τὴν παλαιὰν μετάφρασιν τῆς Ρουμανικῆς Συνόδου. Καίτοι δὲ ὑπάρχουσιν ἔτι κληρικοί, οἵτινες δυσμενῶς βλέπουσι Χριστιανοὺς ἔχοντας εἰς χεῖρας τὴν Καινὴν Διαθήκην, ἐν τούτοις ὅλοι δὲν εἶνε φωτοσβέσται. Π. χ. ἡ Ἐπισκοπὴ τῆς Ὀλτενίας ἠγόρασε παρὰ τοῦ Ὑποκαταστήματος τῆς Βιβλικῆς Ἑταιρείας ἐν Βουκουρεστίῳ περὶ τὰς 3 χιλ. ἀντίτυπα τῆς ἁγίας Γραφῆς ἐν Ρουμανικῇ γλώσσῃ.

Δ′) **Βουλγαρία.** — Ἐν Βουλγαρίᾳ διετέθησαν κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο 20,904 ἀντίτυπα ἔναντι 27,232 κατὰ τὸ προηγηθὲν ἔτος. Ἡ ἔκθεσις χαιρετίζει εὐχαρίστως τὴν ἐμφάνισιν τῆς συνοδικῆς Βουλγαρικῆς ἁγίας Γραφῆς, ἥτις ἐξεδόθη ὑπὸ τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας ἐν τῷ τυπογραφείῳ τοῦ Κράτους. Ἡ ἔκδοσις αὕτη περιγράφεται, ὡς ὀγκώδης καὶ πλήρης, ἅτε περιλαμβάνουσα καὶ τὰ Ἀναγινωσκόμενα, τετυπωμένη ἐπὶ καλοῦ χάρτου καὶ δεδεμένη κομψῶς. Κατὰ τὴν γνώμην Βουλγάρων θεολόγων ἡ μετάφρασις αὕτη δὲν εἶνε γλωσσικῶς ἀνωτέρα τῆς γενομένης ὑπὸ τῆς Βιβλικῆς Ἑταιρείας τῷ 1925. Ἡ ἔκθεσις ἐκφράζεται ἐνθουσιωδῶς διὰ τὴν ὑποδοχήν, ἧς τυγχάνουσιν ἐν Βουλγαρίᾳ οἱ πωληταὶ τῶν ἁγίων Γραφῶν καὶ διὰ τὰ ἀποτελέσματα, τὰ ὁποῖα ἡ ἀνάγνωσις αὐτῶν ἐπιφέρει εἰς τὰς ψυχάς. Δὲν εἶνε ἀνάγκη καὶ νὰ εἴπωμεν, ὅτι αἱ πληροφορίαι αὗται ἰδίᾳ περὶ τῶν ἀποτελεσμάτων προέρχονται ἐξ αὐτῶν τῶν ἀμέσως ἐνδιαφερομένων πωλητῶν.

Ε′) **Τουρκία.**—Μετά τινας στατιστικὰς πληροφορίας ἡ ἔκθεσις ἀναβιβάζει τὸν ἀριθμὸν τῶν διατεθέντων ἀντιτύπων κατὰ τὸ παρελθὸν ἔτος εἰς 14,875 ἔναντι 18,207 κατὰ τὸ ἀμέσως προηγούμενον καὶ ὡς λόγον τῆς ἐλαττώσεως ἀναφέρει τὸν περιορισμὸν τῆς δράσεως αὐτῆς μόνον ἐντὸς τῶν ὁρίων τῆς Κων/πόλεως.

ΣΤ′) **Ἀλβανία.**—Ἕνεκεν ἀσθενείας τοῦ ἐν Κορυτσᾷ ἐγκατεστημένου ἀποθηκαρίου τῆς Ἑταιρείας κ. Σίνα, ὅστις εἰργάσθη καὶ διὰ τὴν μετάφρασιν τῆς ἁγίας Γραφῆς εἰς τὴν Ἀλβανικήν, ἡ ἔκθεσις δὲν δύναται νὰ δώσῃ ἄλλας πληροφορίας περὶ κυκλοφορίας τῶν ἁγίων Γραφῶν ἢ ὅτι ἐπωλήθησαν περὶ τὰ 600 ἀντίτυπα αὐτῶν. Πλὴν τοῦ ὅτι πολλοὶ τῶν Ἀλβανῶν δύνανται νὰ ἀναγνώσωσι τὰς ἁγίας Γραφὰς ἐν ἄλλαις γλώσσαις Ἑλληνικῇ, Σερβικῇ, Ἰταλικῇ, ἡ ἔλλειψις τακτικοῦ πωλητοῦ μετὰ τὴν ἐξαφάνισιν τοῦ τέως καθιστᾷ ἀδύνατον τὴν διάδοσιν τῶν ἁγίων Γραφῶν εἰς τὰ βόρεια μέρη τῆς Ἀλβανίας.

Ζ′) **Ἑλλάς.**—Ὁ ἀριθμὸς τῶν κυκλοφορησάντων κατὰ τὸ παρελθὸν ἔτος ἀντιτύπων τῆς ἁγίας Γραφῆς ἐν Ἑλλάδι ἀνῆλθεν εἰς 55,724 ἔναντι 96,907 κατὰ τὸ ἀμέσως προηγηθὲν ἔτος. Ἡ ἐλάττωσις ἀποδίδεται κυρίως

εἰς τὴν οἰκονομικὴν κατάστασιν τῆς χώρας, καίτοι ἡ ἔκθεσις διαβλέπει προφανῆ βελτίωσιν ἐν τῷ σημείῳ τούτῳ. Ἡ ἔκθεσις ἐκφράζει πολλὴν ἀνησυχίαν ὡς πρὸς τὸ ζήτημα τῆς ἐλευθέρας κυκλοφορίας τῆς νεοελληνικῆς μεταφράσεως ἕνεκα τῆς ἐπικειμένης ἐν τῇ Βουλῇ συζητήσεως τοῦ 9ου ἄρθρου τοῦ Συντάγματος, τοῦ διαλαμβάνοντος περὶ τούτου καὶ ἐλπίζει ὅτι ἡ ἐλευθερία αὕτη θὰ ἐξασφαλισθῇ. Ὡς σπουδαῖον σημεῖον δράσεως θεωρεῖ ἡ ἔκθεσις τὴν ἐγκατάστασιν νέας ἀποθήκης ἐν Θεσσαλονίκῃ καὶ χαιρετίζει μετ' εὐχαριστήσεως τὴν ἐκεῖσε μετάθεσιν τοῦ Ἀμερικανικοῦ (προπαγανδικοῦ) Κολλεγίου τῆς Μερζιφοῦντος ὡς καὶ τοῦ ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν τοῦ Dr House Γεωργικοῦ Κολλεγίου. Ἀρκεῖ νὰ ἀναγνώσῃ τις μετὰ προσοχῆς τὰς παρατιθεμένας ἐν τῇ ἐκθέσει ἐκφράσεις αὐτοῦ, ἵνα ἐννοήσῃ ὅτι, ὡς ἐπὶ λέξει ἀναφέρει ἡ ἔκθεσις, «τὸ ἐλατήριον ὅπερ κεῖται ὄπισθεν τῆς ἐπιχειρήσεως ταύτης εἶνε ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ». Καὶ ἐνταῦθα ἡ ἔκθεσις μνημονεύει διάφορα ἐπεισόδια συμβάντα εἰς τοὺς πωλητὰς τῶν ἁγ. Γραφῶν, τονίζει, ὅτι τινὲς τῶν Ἐπισκόπων ἐν Κρήτῃ καὶ Εὐβοίᾳ διέκειντο εὐμενῶς παρὰ τὴν διάδοσιν τῶν νεοελληνικῶν μεταφράσεων τῆς ἁγ. Γραφῆς, ἐνῷ ἄλλοι ἐκηρύχθησαν ἐναντίον αὐτῶν. Ἰδίᾳ ἀσχολεῖται εἰς τὴν περιγραφὴν τοῦ φανατισμοῦ τῶν ἐν Σύρῳ Ρωμαιοκαθολικῶν, οἵτινες ἔκαυσαν τὰς ἁγ. Γραφὰς κατὰ προτροπὴν τῶν ἱερέων αὐτῶν.

Η') **Αἴγυπτος** καὶ **Σουδάν.**—Ἐν Πὸρτ-Σαΐδ, Ἀλεξανδρείᾳ, Καΐρῳ καὶ τῷ Δέλτᾳ τοῦ Νείλου ἡ διάδοσις ἁγίων Γραφῶν κατὰ τὸ παρελθὸν ἔτος ἀνῆλθεν εἰς 63,638 ἀντίτυπα ἔναντι 57.232 κατὰ τὸ προηγηθὲν ἔτος καὶ ἐν Σουδὰν εἰς 3,666 ἀντίτυπα ἔναντι 3,713 κατὰ τὸ προηγηθὲν καὶ εἰς 50 διαφόρους γλώσσας. Καὶ ἐνταῦθα ἡ ἔκθεσις ἔχει πολλὰ νὰ διηγηθῇ ἐκ τῶν περιπετειῶν τῶν διαφόρων πωλητῶν εἰσδυσάντων μέχρι τοῦ βάθους τῆς Ἀφρικῆς.

Θ') **Παλαιστίνη.**—Ἐν Παλαιστίνῃ ἐκυκλοφόρησαν κατὰ τὸ παρελθὸν ἔτος 16,519 ἀντίτυπα ἁγ. Γραφῶν ἔναντι 20,722 κατὰ τὸ ἀμέσως προηγούμενον ἔτος. Ἡ ἔκθεσις ἐξαίρει ὡς σπουδαῖον γεγονὸς τὴν κατάθεσιν τοῦ θεμελίου λίθου τοῦ νέου κτιρίου τῶν ἁγ. Γραφῶν, γενομένην τὴν 22αν Δεκεμβρίου 1926, καθ' ἥν, πλὴν τῶν ἀγγλικῶν πολιτικῶν καὶ ἐκκλησιαστικῶν ἀρχῶν, παρέστησαν καὶ ἀντιπρόσωποι τῆς ὀρθοδόξου, τῆς ἀρμενικῆς, τῆς Κοπτικῆς καὶ τῆς Ἀβυσσινιακῆς Ἐκκλησίας.

Ι') **Συρία.** — Ἐν Συρίᾳ, ἕνεκα τῆς ἀνωμάλου πολιτικῆς καταστάσεως, ἡ κυκλοφορία ἀπὸ 19,787 κατὰ τὸ ἀμέσως προηγούμενον ἔτος περιωρίσθη εἰς 16,760 ἀντίτυπα. Ἡ ἔκθεσις περιγράφει διὰ μακρῶν τὴν πτωχείαν τῆς χώρας καὶ τὰς περιοδείας τῶν πωλητῶν ἀπὸ τῆς Βηρυττοῦ, ἔνθα τὸ κέντρον τῆς Ἑταιρείας, εἰς τὸ Χαλέπιον καὶ τὴν Δαμασκὸν καὶ ἐκεῖθεν μέχρι τῶν ὀχθῶν τοῦ Εὐφράτου.

ΙΑ´) **Κύπρος.** — Ἐν Κύπρῳ, ἧς ὁ πληθυσμὸς κατὰ τὴν ἔκθεσιν ἀνέρχεται (ἀπογραφὴ τοῦ 1921) εἰς 310,709, ὧν 61,000 Μουσουλμάνοι, ἡ κυκλοφορία κατὰ τὸ παρελθὸν ἔτος ἀνῆλθεν εἰς 5,648 ἀντίτυπα εἰς τὰς 4 γλώσσας τοῦ τόπου τ. ἔ. Ἑλληνικήν, Τουρκικήν, Ἀρμενικὴν καὶ Ἀγγλικήν.

Κατακλείων τὴν ἔκθεσιν αὐτοῦ περὶ τῶν ἐνεργειῶν τοῦ ἐν Αἰγύπτῳ Πρακτορείου πρὸς διάδοσιν τῶν ἁγίων Γραφῶν ὁ Γραμματεὺς αὐτοῦ ἐπάγεται : «Εἴτε ἐπὶ καμήλων, διασχιζουσῶν τὰς ἀμμώδεις ἐρήμους τοῦ Σουδάν, εἴτε ἐπὶ ταπεινοῦ ὀναρίου ἐν τῷ Δέλτᾳ τῆς Αἰγύπτου, εἴτε ἐπὶ Τρωϊανοῦ αὐτοκινήτου εἰς τὰ ὄρη τοῦ Λιβάνου καὶ τῆς ἁγίας Γῆς, εἴτε ἐπὶ αὐτοκινήτου λέμβου εἰς τὰ ἀγκυροβολημένα ἐν τῷ λιμένι πλοῖα, ὁ πωλητὴς τῶν ἁγίων Γραφῶν ἐταξείδευσε πανταχοῦ, σκορπίζων πολύτιμον σπόρον, ὅστις ἐλπίζομεν καὶ πιστεύομεν, ὅτι θὰ φέρῃ καρπὸν ἐν τῷ μέλλοντι».

## III

Τοιαύτη ἐν περιλήψει ὑπῆρξεν ἡ ἐνέργεια τῆς Ἀγγλικῆς Βιβλικῆς Ἑταιρείας πρὸς διάδοσιν τῶν ἁγίων Γραφῶν εἰς τὰς ὑπὸ ὀρθοδόξων κατὰ τὸ πλεῖστον ἢ καὶ ὑπὸ ὀρθοδόξων κατοικουμένας χώρας κατὰ τὸ παρελθὸν ἔτος. Εἶνε πράγματι ἀξία θαυμασμοῦ ἡ συστηματικότης, μεθ᾽ ἧς ὠργανώθη καὶ διεξάγεται τὸ κολοσσιαῖον ἔργον ἁπανταχοῦ τῆς ὑδρογείου σφαίρας, ἀλλ᾽ εἶνε ἔτι μᾶλλον ἀξιοθαύμαστος ἡ προθυμία, μεθ᾽ ἧς συνεισφέρουσιν ὑπὲρ τοῦ σκοποῦ τῆς Ἑταιρείας Χριστιανοὶ ἀνήκοντες, ὄχι μόνον εἰς τὴν Ἀγγλικανικὴν Ἐκκλησίαν, ἀλλὰ καὶ εἰς τὰς διαφόρους προτεσταντικὰς Κοινότητας ἐν Ἀγγλίᾳ. Καθ᾽ ἑκάστην ἀναγινώσκει τις εἰς τὰς ἐφημερίδας μεταξὺ τῶν ἄλλων κληροδοτημάτων ὑπὲρ φιλανθρωπικῶν σκοπῶν καὶ γενναῖα κληροδοτήματα ὑπὲρ τῆς Βιβλικῆς Ἑταιρείας. Μόνον διὰ τοῦ τρόπου τούτου κατορθώνει αὐτὴ νὰ ἀνταποκρίνηται εἰς τὰς ὑπερόγκους δαπάνας, αἵτινες ἀπαιτοῦνται διὰ τὰς μεταφράσεις, τὴν ἐκτύπωσιν καὶ τὴν διανομὴν τῶν ἑκατομμυρίων ἀντιτύπων τῶν ἁγίων Γραφῶν καθ᾽ ἕκαστον ἔτος. Τῆς ἡμετέρας Ἐκκλησίας, οὐδὲν ἐχούσης ἀνάλογον καὶ ἴσως ἐπὶ μακρὸν ἔτι χρόνον μελλούσης νὰ ἀναμείνῃ τὴν ἵδρυσιν Ὀρθοδόξου Βιβλικῆς Ἑταιρείας, ἐπιβάλλεται, ὅπως ἡ Ἑταιρεία ἔλθῃ εἰς συνεννόησιν μετ᾽ αὐτῆς περὶ τοῦ ζητήματος τῶν μεταφράσεων καὶ περὶ τῶν πωλητῶν τῶν ἁγίων Γραφῶν ἐν ταῖς ὀρθοδόξοις χώραις. Μόνον οὕτω θὰ ἦτο δυνατὸν νὰ διασκεδασθῇ πᾶσα ὑπόνοια, ὅτι μετὰ τῆς διαδόσεως τῶν ἁγ. Γραφῶν ἐπιδιώκεται καὶ προσηλυτισμὸς τῶν Ὀρθοδόξων.

*Λονδῖνον* † Θ. Γ.

# "ΠΡΟΕΔΡΟΣ„. "ΤΟΝ ΤΟΠΟΝ ΕΠΕΧΩΝ„.

(Συνέχεια ἐκ τοῦ προηγουμένου τεύχους)

Τῷ Θεσσαλονίκης Ἰωάσαφ, μὴ ἀπολαμβάνοντι ἐπαρκῶς τὰ πρὸς ζωάρκειαν καὶ ἀναγκασθέντι ἀπομακρυνθῆναι πρὸς καιρὸν τοῦ ἰδίου ποιμνίου, ἐδόθησαν τῷ 1566 ἐξαρχικῶς (ταυτὸν εἰπεῖν κατ᾽ ἐπίδοσιν, καθὸ τῆς τοιαύτης ἐξαρχίας μὴ διαφερούσης τῆς κατ᾽ ἐπίδοσιν ἐκχωρήσεως) αἱ ἐπαρχίαι Μελενίκου καὶ Περιθεωρίου ἵνα ἐπισκέπτηται αὐτὰς καὶ ἀπολαμβάνῃ τὰ πρὸς ζωάρκειαν μέχρις ἀποκαταστάσεως ἐν τῇ ἰδίᾳ αὐτοῦ ἐπαρχίᾳ. Ἐτιτλοφορεῖτο καὶ ὑπέγραφε «μητροπολίτης Θεσσαλονίκης Ἰωάσαφ καὶ πρόεδρος Μελενίκου». [10])

Ὁ κατέχων ἐπαρχίαν κατ᾽ ἐπίδοσιν ἐλέγετο ἐνίοτε καὶ «προεδρεύων» τῆς Ἐκκλησίας αὐτῆς. Οὕτως ἀπαντῶμεν «ὁ Μωκισσοῦ........ προεδρεύων τῆς ἐκκλησίας Προικονήσου». «Ὁ Ἀθηνῶν Μελέτιος προεδρεύων τῆς Μαδύτων ἐκκλησίας», τῆς ἐκφράσεως οὔσης ταυτοσήμου τῇ τοῦ προέδρου. [11])

Καὶ ἐκ διαφόρων δ᾽ ἐκκλησιαστικῶν ἐγγράφων βεβαιούμεθα, ὅτι οἱ κατ᾽ ἐπίδοσιν νεμόμενοι ἐπαρχίας ἐτιτλοφοροῦντο πρόεδροι καὶ εἶχον ἀμείωτα τὰ ἐκ τῆς προεδρίας ἀπορρέοντα δίκαια. Τῶν ἐγγράφων τούτων ἀποσπάσματά τινα παρατιθέμεθα ἐνταῦθα.

Τοῦ λόγου ὑποκειμένου περὶ τοῦ μητροπολίτου Χριστουπόλεως, λαβόντος τῷ 1317 κατ᾽ ἐπίδοσιν τὴν ἀρχιεπισκοπὴν Δράμας, τὸ διατακτικὸν τῆς συνοδικῆς πράξεως ὁρίζει. [12]) «Μέντοι καὶ συνδιασκεψαμένη ἡ μετριότης ἡμῶν τοῖς περὶ αὐτὴν ἱερωτάτοις ἀρχιερεῦσι....... πέπραχεν ἔχειν αὐτὸν (τὸν Χριστουπόλεως) κατὰ λόγον ἐπιδόσεως τὴν ἀρχιεπισκοπὴν Δράμας. Καὶ τοίνυν ἀναδέξεται ταύτην οὗτος καὶ πάντα ἐνεργή-

---

[10]) Κῶδιξ μητροπόλεως Μελενίκου.

[11]) Παχυμέρης βιβλ. Δ΄ ἐν Βίῳ Μιχαὴλ τοῦ Παλαιολόγου. Γεωργίου [εἶτα Γρηγορίου] Κυπρίου «Ἐγκώμιον εἰς ἅγιον Εὐθύμιον» ἐν Δελτίῳ Ἐθνολ. καὶ Ἱστορικῆς Ἑταιρίας ἐκδιδόμενον ὑπὸ Β. Ἀντωνιάδου σελ. 389 καὶ ἐν ἰδίῳ τεύχει.

[12]) Ἀναφέρομεν ἐνταῦθα ὁλόκληρον τὴν περικοπὴν τῆς πράξεως ἅτε δὴ ἐν αὐτῇ καθοριζομένων ἀκριβῶς τῶν καθηκόντων καὶ χρεῶν ποιμένων καὶ ποιμαινομένων ἐν ταῖς κατ᾽ ἐπίδοσιν ἐπαρχίαις.

σει ἐν αὐτῇ, χειροθεσίας δηλαδὴ πρεσβυτέρων καὶ διακόνων καὶ τἄλλα, ὅσα κανονικῶς ἀρχιερεῦσιν ἐφεῖται, πλὴν τῆς τοῦ ἱεροῦ συνθρόνου ἐγκαθιδρύσεως· τιμήσουσί τε τοῦτον καὶ διευλαβηθήσοται καὶ ὁ ὑπὸ τὴν τοιαύτην ἐκκλησίαν κλῆρος καὶ λαός· ὅσα δὴ καὶ ἀρχιερέα αὐτῶν καὶ πνευματικὸν πατέρα καὶ διδάσκαλον, ὑπείξουσί τε καὶ πειθαρχείσουσι καὶ ἐφ᾿ οἷς ἂν ὑπ᾿ αὐτοῦ νουθετοῖντο καὶ ἐπιτάττοιντο εἰς σωτηρίαν ἀφορῶσιν αὐτῶν. Τούτου γὰρ χάριν καὶ τό παρὸν ἐπιδέδοται γράμμα τῷ ἱερωτάτῳ μητροπολίτῃ Χριστουπόλεως, ὑπερτίμῳ καὶ π ρ ο έ δ ρ ῳ τῆς ἁγιωτάτης ἀρχιεπισκοπῆς Δράμας.[43])

Ἡ ἐκκλησία ἀνακοινουμένη τῷ 1318 τῷ Μελιτινῆς, ἔχοντι κατ᾿ ἐπίδοσιν τὴν ἐπαρχίαν Κελτζανῆς, τὸν διορισμὸν αὐτοῦ ὡς ἐξάρχου, ἔγραφεν· «Ἡ μετριότης ἡμῶν ἀνατίθησι τῷ ἱερωτάτῳ μητροπολίτῃ Μελιτινῆς ὑπερτίμῳ . . . . . . καὶ προέδρῳ Κελτζανῆς κὺρ Θεοδοσίῳ, τὴν ἐπίσκεψιν καὶ διεξαγωγὴν τῶν πατριαρχικῶν δικαίων τῶν ἐν ταῖς ἐνορίαις τῶν μητροπόλεων Νεοκαισαρείας, Καμάχου καὶ ἧς «προεδρεύειν» παρ᾿ ἡμῶν τέτακται Κελτζανῆς. . . . . Ἐπὶ τούτῳ γὰρ καὶ τὸ παρὸν γράμμα γεγονὸς τῷ διαληφθέντι ἱερωτάτῳ μητροπολίτῃ Μελιτινῆς ὑπερτίμῳ καὶ π ρ ο έ δ ρ ῳ Κελτζανῆς κὺρ Θεοδοσίῳ ἐπιδέδοται».[44])

Πατριαρχικὸν γράμμα, οὗ ἔτος ἐκδόσεως τὸ 1387, ἐξαγγέλλον τὴν κατ᾿ ἐ π ί δ ο σ ι ν παραχώρησιν τῆς Ποντοηρακλείας τελευτᾷ. «Ἡ μετριότης ἡμῶν παραδίδωσι τῷ Ἀμάστριδος κ α τ ὰ λ ό γ ο ν ἐ π ι δ ό σ ε ω ς τήν δε τὴν ἁγιωτάτην μητρόπολιν Ποντοηρακλείας. . . . . Τούτου γὰρ χάριν ἀπολέλυται τῷ μητροπολίτῃ Ἀμάστριδος ὑπερτίμῳ καὶ π ρ ο έ δ ρ ῳ Ποντοηρακλείας ἡ παροῦσα συνοδικὴ πρᾶξις δι᾿ ἀσφάλειαν».[45])

Συνοδικὴ πρᾶξις τοῦ 1397 γράφει περὶ τῆς Ρόδου, δοθείσης «κατ᾿ ἐπίδοσιν»· «. . . Δι᾿ ἅπερ πάντα καὶ τὴν π ρ ο ε δ ρ ί α ν (τῆς Ρόδου) ἡ τοῦ Θεοῦ ἐκκλησία καλῶς ποιοῦσα ἐνεχείρησε τῷ Σταυρουπόλεως. Ἐπεὶ δὲ ὕστερον χειροτονηθεὶς μητροπολίτης Μύρων ὁ κὺρ Ματθαῖος ἐκεῖνος παρὰ τοῦ ἀοιδίμου πατριάρχου κὺρ Νείλου ἔλαβε παρ᾿ ἐκείνου τὴν π ρ ο ε δ ρ ε ί α ν τῆς Ρόδου καὶ τῶν περὶ αὐτήν, λυπεῖται μὲν ὁ Σταυρουπόλεως ὡς εἰκός, μὴ ἔχων δὲ ὅ,τι καὶ δράσειεν ἀνατρέχει πρὸς τὸν ἁγιώτατον πατριάρχην ἐκεῖνον καὶ τὴν ἱερὰν σύνοδον. . . . . »[46]) Ἡ πρᾶξις συμπεραίνει ἐπιδικάζουσα τὴν Ρόδον καὶ πάλιν τῷ Σταυρουπόλεως. Σημειῶ ὅτι ἡ συνοδικὴ πρᾶξις οὐ λέγει διαποίμανσιν ἢ τοιοῦτόν τι, ὡς ἔλεγεν ἂν εἰ προὔκειτο

---

43) Acta Patriarch. A′ σελ. 68.
44) Αὐτόθι A′ σελ. 83—85.
45) Αὐτόθι B′ σελ. 102.
46) Αὐτόθι B′ σελ. 197.

περὶ γνησίου ποιμένος, ἀλλὰ προεδρίαν, ἵνα δηλωθῇ τὸ κατ' ἐπίδοσιν τῆς γενομένης παραχωρήσεως.

Ὁ ἐπικηρυχθεὶς τῷ 1394 μητροπολίτης Κορίνθου ἔλαβε κατ' ἐπίδοσιν τὴν Χριστιανούπολιν. Ἡ συνοδικὴ πρᾶξις τελευτᾷ ὡς ἀκολούθως· «..... Τούτου γὰρ χάριν ἀπολέλυται τῷ δηλωθέντι μητροπολίτῃ Κορίνθου ὑπερτίμῳ καὶ ἐξάρχῳ πάσης Πελοποννήσου καὶ προέδρῳ πάσης Χριστιανουπόλεως κὺρ Θεογνώστῳ ἡ παροῦσα συνοδικὴ πρᾶξις». [47])

Τῷ Πέργης καὶ Ἀτταλείας, λαβόντι λόγῳ ἐπιδόσεως τὴν Σίδην, ἐδόθη τῷ 1400 καὶ δευτέρα μητρόπολις ὡσαύτως κατ' ἐπίδοσιν. Ταύτης γίνεται μνεία ἐν τῷ ἐκδοθέντι συνοδικῷ γράμματι ἀλλ' οὐχὶ καὶ τῆς ἑτέρας. «..... Τούτου γὰρ χάριν ἀπολέλυται τῷ διαληφθέντι μητροπολίτῃ Πέργης καὶ Ἀτταλείας ὑπερτίμῳ καὶ ἐξάρχῳ πάσης Παμφυλίας καὶ προέδρῳ Σουγδαίας καὶ Φούλλων, τὸ παρὸν σιγγιλιῶδες γράμμα δι' ἀσφάλειαν. [48])

Ὁ Σταυρουπόλεως Πρόχορος ἐπιστέλλων κατὰ τὴν ΙΣΤ' (;) ἑκατονταετηρίδα πρός τινα ἱερομόναχον Νεῖλον ὑπογράφει ἐν τῇ ἐπιστολῇ. «Ὁ μητροπολίτης Σταυρουπόλεως καὶ πρόεδρος Κρήτης Πρόχορος». [49])

Οἱ μητροπολῖται τῆς ἐν Λυδίᾳ Φιλαδελφείας, διοριζόμενοι ἵνα ἐπιβλέπωσι καὶ ἐπισκέπτωνται πνευματικῶς τοὺς ἐν Βενετίᾳ καὶ τοῖς πέριξ Ὀρθοδόξους καὶ ἀσκῶσι παρ' αὐτοῖς ἀρχιερατικὰ καθήκοντα, ὡς εἰ ἦσαν γνήσιοι ποιμένες, ἐκαλοῦντο ὡσαύτως πρόεδροι· ἐτιτλοφοροῦντο δ' ἐν τοῖς πατριαρχικοῖς γράμμασιν «μητροπολῖται Φιλαδελφείας καὶ πρόεδροι τῆς Βενετίας ὑπέρτιμοι καὶ ἔξαρχοι πάσης Λυδίας» καίτοι οὐδέποτε μετέβαινον εἰς τὴν αὐτῶν παροικίαν ἑδρεύοντες διαρκῶς ἐν Βενετίᾳ. [50])

---

[47]) **Αὐτόθι Β' σελ. 209.**

[48]) **Αὐτόθι Β' σελ. 390.**

[49]) Ἱεροσολ. Βιβλιοθ. Δ' 358.

[50]) Δύο καὶ ἥμισυν αἰῶνας ἐκράτησε τὸ καθεστὼς τοῦτο (1577—1820), μεθ' ὃ μετηνέχθη ἡ ἕδρα τοῦ ἱεράρχου τῶν Φιλαδελφέων ἐκ Βενετίας εἰς τὴν οἰκείαν ἐπαρχίαν, τὴν Φιλαδέλφειαν, καὶ ἀφῄρητο τῆς φήμης αὐτοῦ ὁ τοῦ προέδρου τίτλος. Χρυσάνθου Συνταγμ. σελ. 73. Βελούδου Ἑλλ. ὀρθοδ. ἀποικία ἐν Βενετίᾳ ἔκδοσις β' 68—105. Καὶ δή, γνωστοῦ ὄντος ὅτι οἱ μητροπολῖται Φιλαδελφείας ἀπεστέλλοντο ἐξαρχικῶς ὑπὸ τοῦ Πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως εἰς Βενετίαν, ἐπειδὴ ὁ ἐν τῇ πόλει ταύτῃ ναὸς τῶν Ὀρθοδόξων μετὰ τῶν παραρτημάτων αὐτοῦ ἀνεκηρύχθη τότε σταυροπήγιον, ἔχον τὴν ἐξάρτησιν ἐκ τοῦ πατριαρχικοῦ Θρόνου Κων/πόλεως, ἀναδιδασκόμεθα ἐκ τῶν προειρημένων, ὅτι προσηγορεύοντο πρόεδροι, πλὴν τοῦ Φιλαδελφείας, καὶ ὅσοι ἄλλοι μητροπολῖται ἐνετέλλοντο ὑπὸ τοῦ Πατριάρχου ν' ἀσκῶσιν ἀρχιερατικὰ καθήκοντα καὶ ἐκτελῶσι τὴν πνευματικὴν ἐπίσκεψιν ἐπαρχιῶν, αἵτινες **ἀνεκηρύττοντο πατριαρχικαὶ ἐξαρχίαι.**

Ἡ λέξις πρόεδρος εἰ μὴ παρέλκει ἀλλὰ πάντως ἔχει ἐλλιπῶς ἐν τοῖς καθόλου κατὰ τὰ προεκτεθέντα παραδείγματα: Ἕκαστος ἀρχιερεύς, κληρωθεὶς ἵνα ποιμάνῃ διὰ βίου τὴν ἣν ἔλαχεν θεόθεν μίαν ἐπαρχίαν τῆς αὐτοῦ χειροτονίας, ἔστι καὶ λέγεται κανονικὸς πρόεδρος αὐτῆς καὶ μόνης, ὡς προείρηται. Προσλαμβάνων δέ, ἐκκλησιαστικῇ οἰκονομίᾳ, καὶ ἄλλην οὐκ ἔστιν, ὡς εἰκός, κανονικὸς πρόεδρος αὐτῆς, καθὸ μὴ ἐπικηρυχθεὶς διὰ τοῦ ἱεροῦ μυστηρίου ἐπίσκοπος δύο ἢ πλειόνων παροικιῶν οὔτε θεμιτὸν τοῦτο. Ὀρθότερος ἂν εἴη ὁ ὅρος «πρόεδρος κατ᾽ ἐπίδοσιν» καθὸ ἐκφράζων τὸ πρᾶγμα ἀκριβέστερον. Φέρ᾽ εἰπεῖν «ὁ Κυζίκου καὶ «πρόεδρος» Γάνου «κατ᾽ ἐπίδοσιν». «Ὁ Μυρέων καὶ πρόεδρος Ρόδου κατ᾽ ἐπίδοσιν». Καὶ περὶ τῶν λοιπῶν ὡσαύτως. Οὕτω δηλοῦται τὸ πρόσθετον καὶ πρόσκαιρον τῆς ἀρχῆς. Ἀλλά, τῆς ἐκκλησίας ἐπιβραβευούσης ὡς τὰ πολλὰ ἐπ᾽ ἀόριστον, ἔστιν δ᾽ ὅτε καὶ διὰ βίου, ἑκάστην τῶν κατ᾽ ἐπίδοσιν ἐπαρχιῶν διὰ τὸ ἀόριστον τῶν καιρῶν, εἰ μὴ παρίστατο ἀνάγκη διατεθεῖναι ταύτας ἄλλως ἢ δοθῆναι ἄλλῳ ἀρχιερεῖ, [51]) πᾶς ὁ λαμβάνων μίαν ἢ δύο ἐξ αὐτῶν, ποιμὴν ἐπαρχίας τῆς αὐτοῦ χειροτονίας ἢ ποιμὴν ἐπαρχίας ἐκ μεταθέσεως, ἐτιτλοφορεῖτο ἁπλῶς πρόεδρος, ἄνευ ἑτέρου ὅρου, κατὰ σχῆμα βεβαίως ὀξύμωρον.

Πρὸς κανονικὴν ἀνασκόπησιν τοῦ θέματος περὶ τῶν κατ᾽ ἐπίδοσιν ἐκχωρουμένων ἐπαρχιῶν συμβάλλουσι καὶ τὰ ἑπόμενα:

α΄) Τῶν σχολαζουσῶν ἐπαρχιῶν ἐδίδοντο κατ᾽ ἐπίδοσιν οὐ μόνον αἱ ἐνδεεῖς καὶ μὴ δυνάμεναι ἴδιον διατηρῆσαι ποιμένα, ἀλλὰ πολλάκις καὶ ἀκμάζουσαι καὶ ἀφνειαί, ἐν αἷς καὶ σταυροπήγιαι μοναὶ λόγου ἄξιαι. Ἐδίδοντο δὲ εἰς ἀρχιερεῖς διαπρεπεῖς, ποιμαίνοντας ἐπαρχίας πενιχρὰς καὶ ὀλιγανθρώπους, πρὸς ἀμοιβὴν τῶν ἰδίων ἀρετῶν καὶ ἵνα ἔχωσιν ἀνέτως τὰ πρὸς ζωάρκειαν.

β΄) Οὐ σπανίως παρείχοντο κατ᾽ ἐπίδοσιν καὶ ἐπισκοπαί, ὡς ἡ Μοσυνόπολις, δοθεῖσα τῷ 1347 τῷ ἐξ οὗ εἶχε τὴν ἐξάρτησιν μητροπολίτῃ Τραϊανουπόλεως, ὅστις μάλιστα μετήνεγκεν εἰς αὐτὴν καὶ τὴν ἕδραν τῆς μητροπόλεως αὐτοῦ συνοδικῇ ἀποφάσει. Ἡ Θάσος (ἐπισκοπὴ) τῷ Μαρωνείας καὶ ἄλλαι ἄλλοις. [52])

γ΄) Ἡ ἐκκλησία, χρωμένη οἰκονομίᾳ, ἐδίδου κατ᾽ ἐπίδοσιν καὶ δύο, ἐσθ᾽ ὅτε καὶ πλείονας τῶν δύο ἐπαρχίας, τῆς ἀνωμαλίας ἕνεκεν τῶν καιρῶν, θεραπεύουσα προφανῆ ἀνάγκην· λ. χ. Ὁ Αἴνου, ποιμαίνων κατ᾽ ἐπίδοσιν τὴν Δράμαν ἔλαβε τῷ 1395 καὶ τὴν ἐπαρχίαν Φιλίππων μὴ δυναμένην ἔχειν ἴδιον ἀρχιερέα. Ὁ Πέργης καὶ Ἀτταλείας, ἔχων κατ᾽ ἐπίδο-

51) Acta Patriarch. Β΄ 94—95· πρβλ. καὶ σελ. 209. 234.
52) Αὐτόθι Α΄ 260, 474.

σιν τὴν ἐπαρχίαν Σίδης, ταύτης δ' ἐξερημωθείσης τέλεον, ἔλαβε τῷ 1400 καὶ τὴν τῆς Σουγδαίας καὶ Φούλλων. [53]) Ἐπειδὴ αἱ μητροπόλεις Σεβαστείας, Εὐχαΐτων, Ἰκονίου καὶ Μωκησοῦ καὶ ἡ ἀρχιεπισκοπὴ Ναζιανζοῦ ἐστεροῦντο, ἐπὶ μακρόν, γνησίων ποιμένων διὰ τὸ ἀντίξοον τῶν καιρῶν, ἀνετέθη τῷ 1327 τῷ μητροπολίτῃ Καισαρείας ἵνα ἔχῃ ταύτας κατ' ἐπίδοσιν· καὶ ἐπισκέπτηται ἀρχιερατικῶς καθὸ τῆς ἐπαρχίας αὐτοῦ κειμένης ἐγγύτατα, μέχρις ἂν γένοιτο δυνατὸς ὁ διορισμὸς γνησίων ποιμένων ἐν αὐταῖς. [54]) Οἱ ποιμαίνοντες ἐπαρχίας κατ' ἐπίδοσιν πλείονας τῆς μιᾶς ἐτιτλοφοροῦντο ὡς συνήθως· οἷον : «Ὁ Αἴνου καὶ «πρόεδρος Δράμας καὶ Φιλίππων». «Ὁ Πέργης καὶ Ἀτταλείας καὶ πρόεδρος Σίδης καὶ Σουγδαίας καὶ Φούλλων». «Ὁ Καισαρείας καὶ πρόεδρος Σεβαστείας, Εὐχαΐτων, Ἰκονίου, Μωκησοῦ καὶ Ναζιανζοῦ». Οὕτω καὶ περὶ τῶν λοιπῶν.

Ἐνίοτε παρῃτεῖτο ἐπὶ διαφόροις αἰτίοις τῆς κατ' ἐπίδοσιν ἐπαρχίας ὁ λαβὼν αὐτὴν μητροπολίτης. Ὡς ὁ Σερρῶν διοικῶν συνοδικῇ διαγνώμῃ κατ' ἐπίδοσιν τοὺς Φιλίππους παρῃτήσατο τῆς ἐπαρχίας ταύτης τῷ 1395. [55])

δ') Ἡ κατ' ἐπίδοσιν πρᾶξις τῆς ἐκκλησίας οὐκ ἦν μετάθεσις οὔτε ἕνωσις οὔτε συγχώνευσις. Ἦν ὡς εἰπεῖν προσάρτησις τελουμένη ὑπὸ ἄλλους ὅρους καὶ ἄλλας συνθήκας, ἐνέχουσα πάντοτε τὸ πρόσκαιρον καὶ μὴ διαρκὲς καὶ ἀποβλέπουσα πρὸς τὸ θεραπεῦσαι θρησκευτικὴν ἀνάγκην. Τῶν καιρῶν δὲ διδόντων ἔταττεν ἡ ἐκκλησία κανονικῶς, ὑπὸ ἴδιον ποιμένα ἑκάστην κατ' ἐπίδοσιν ἐπαρχίαν καθὰ προείρηται. Δῆλον δὲ τοῦτο ἐξ ὧν ἔγραφε τῷ 1397 πρὸς τῶν Μυρέων μητροπολίτην ἀποχωρῆσαι μὴ θέλοντα τῆς ὑπ' αὐτοῦ κατεχομένης Ἀτταλείας. «Μὴ γοῦν ξενισθῇς πῶς, τὸ γεγονὸς προπέρυσι πρὸς τὴν σὴν ἱερότητα ἵνα κατέχῃς αὐτὴν (τὴν Ἀττάλειαν) ἐπιδόσεως λόγῳ μέχρις ἂν ζῇς, κατελήφθη νῦν παρ' ἡμῶν, σοῦ ζῶντος καὶ γνήσιος ἀρχιερεὺς Ἀτταλείας κεχειροτόνηται. Ἔθος γὰρ τῇ ἐκκλησίᾳ Χριστοῦ ἵνα, ὁπόταν γνήσιος μητροπολίτης ζητηθῇ γενέσθαι εἰς τὰς κατεχομένας ἐκκλησίας «λόγῳ ἐπιδόσεως», μὴ ἐμποδίζεσθαι διὰ τοῦτο, ἀλλὰ γενέσθαι». [56])

ε') Οἱ ποιμαίνοντες ἐπαρχίας κατ' ἐπίδοσιν, καὶ κρείττονας ἔτι, ἔφερον τὸν κανονικὸν τίτλον τῆς ἐκ χειροτονίας ἢ μεταθέσεως ἐπαρχίας αὐτῶν καὶ τούτῳ ἐχρῶντο ἐν ταῖς φήμαις καθὰ συνοδικαὶ μαρτυροῦσι πράξεις. Τεκμήριον καὶ τοῦτο ὅτι δὲν ἐδικαιοῦντο οἱ τοιοῦτοι ἀρχιερεῖς ἵνα ἀπολαύωσι φήμης γνησίου ποιμένος ἐν ταῖς κατ' ἐπίδοσιν ἐπαρχίαις.

(Ἕπεται συνέχεια)

53) Αὐτόθι Β' 234, 390.
54) Αὐτόθι Α' 143—144.
55) Αὐτόθι Β' 234.
56) Αὐτόθι Β' 285—296.

# ΕΡΜΗΝΕΙΑ

## ΕΙΣ ΤΟ ΚΑΤΑ ΙΩΑΝΝΗΝ ΑΓΙΟΝ ΕΥΑΓΓΕΛΙΟΝ

Τὸ ἄλλοτε ἐκδιδόμενον ἐνταῦθα θεολογικὸν Περιοδικὸν «Νέος Ποιμὴν» ἐδημοσίευσε τμηματικῶς μέρος τῆς «***Ἑρμηνείας εἰς τὸ κατὰ Ἰωάννην Ἅγιον Εὐαγγέλιον***», ἔργου τοῦ ἐν τῇ ἀκμῇ τῆς πνευματικῆς αὐτοῦ δράσεως τελευτήσαντος [19 Ἀπριλίου 1923] ἀλήστου μνήμης καθηγητοῦ τῆς θεολογίας ἐν τῇ ἐν Χάλκῃ Ἱ. Θεολογ. Σχολῇ ***Παντ. Κομνηνοῦ.*** Τὸ μέρος τοῦτο περιλαμβάνον τὴν ἑρμηνείαν τῶν δέκα πρώτων κεφαλαίων ἀνετυπώθη ἐκ τοῦ ἐν λόγῳ Περιοδικοῦ καὶ ἀπετέλεσε τὸν Α΄ Τόμον τῆς ὅλης συγγραφῆς, ἧς ἡ περαιτέρω ἔκδοσις ἀνεστάλη ὡς ἐκ τῆς διακοπῆς τῆς ἐκδόσεως τοῦ «Ν. Ποιμένος».

Ἤδη ἡ «Ὀρθοδοξία», κατέχουσα ὁλόκληρον τὸ ὑπόλοιπον μέρος τοῦ σπουδαιοτάτου τούτου θεολογικοῦ συγγράμματος καὶ ἐπιθυμοῦσα νὰ συμπληρώσῃ τὴν διακοπεῖσαν ἔκδοσιν, ἄρχεται ἀπὸ τοῦ παρόντος τεύχους τῆς τμηματικῶς δημοσιεύσεως αὐτοῦ. Τὸ μέρος δὲ τοῦτο ἀνατυπούμενον θὰ ἀπαρτίσῃ τὸν Β΄ Τόμον τοῦ ὅλου ἔργου, περιλαμβάνοντα τὴν ἑρμηνείαν τῶν λοιπῶν κεφαλαίων τοῦ κατὰ Ἰωάννην Εὐαγγελίου.

Πρὸς τοὺς βουλομένους ἐκ τῶν ἀξιοτίμων συνδρομητῶν καὶ ἀναγνωστῶν ἡμῶν νὰ ἀποκτήσωσιν ὁλόκληρον τὸ σύγγραμμα, ἀνακοινούμεθα ὅτι ἱκανὸς ἀριθμὸς ἀντιτύπων τοῦ Α΄ Τόμου εὑρίσκεται παρ' ἡμῖν τιμωμένων ἀντὶ Λ. Τ. ***2,50.***

*
* *

## ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΑ' [στίχ. 1—57].

**Ἡ ἀνάστασις τοῦ Λαζάρου, διατρανοῦσα τὴν θεότητα τοῦ Ἰησοῦ, ὡς ἔχοντος ἐν Ἑαυτῷ καὶ παρέχοντος τὴν ζωήν.** (Στίχ. 1—44.) [πρβλ. στίχ. 25. Ε'. 26 καὶ Γ' 36. ΣΤ' 40. 54. Η' 51].

**Ἀναγγελία τῷ Ἰησοῦ τῆς ἀσθενείας τοῦ Λαζάρου. Μετὰ δύο ἡμέρας ὁ Ἰησοῦς ἐγκαταλείπει τὴν Περαίαν μεταβαίνων εἰς τὴν ἐν Ἰουδαίᾳ Βηθανίαν, πρὸς τὸν Λάζαρον τεθνηκότα ἤδη.** [στίχ. 1—16.]

Στίχ. 1. Τὸ ἐν λεπτομερείᾳ περαιτέρω ἐκτιθέμενον ὑπὸ τοῦ ἱ. Εὐαγγελιστοῦ μέγα καὶ καθ' ἑαυτὸ καὶ διὰ τὰ ἀποτελέσματα αὐτοῦ (πρβλ. στίχ. 46 κ. ἑ.) γεγονὸς τῆς ἀναστάσεως τοῦ Λαζάρου συμπίπτει πρὸς τὸν χρόνον τῆς ἐν Περαίᾳ ἀπομακρύνσεως τοῦ Ἰησοῦ (πρβλ. Ι' 42). Τὸ πρόσωπον τοῦ Λαζάρου, ὡς ἄγνωστον [1]) εἰς τοὺς ἀναγνώστας τοῦ ἱ. Εὐαγγελιστοῦ, εἰσάγεται ἀορίστως, προσδιορίζεται δὲ κατόπιν διὰ τῆς μνείας τῆς κώμης, ἀφ' ἧς κατήγετο, καὶ ἐν ᾗ (ὡς δῆλον ἐκ τῶν κατωτέρω) κατὰ τὴν μνημονευομένην ἐνταῦθα ἀσθένειαν αὐτοῦ διέμενεν. Ἡ ῥηθεῖσα κώμη, διάφορος τῆς ἐν Περαίᾳ ὁμωνύμου αὐτῇ (Α' 28), ἔκειτο ἀνατολικῶς τοῦ ὄρους τῶν Ἐλαιῶν, εἰς ἀπόστασιν ¾ τῆς ὥρας ἀπὸ τῶν Ἱεροσολύμων (στίχ. 18), ὅπερ (ἡ μεγάλη δηλ. πρὸς τὰ Ἱεροσόλυμα προσέγγισις αὐτῆς) διὰ τὰ κατ' ἀκολουθίαν ἐκτυλιχθέντα γεγονότα (πρβλ. στίχ. 45 κ. ἑξ.) ἀπετέλει τὸν σπουδαιότερον ἴσως λόγον τῆς μνείας αὐτῆς ἀπὸ τῶν πρώτων τῆς διηγήσεως λέξεων. [2]) Ἡ κώμη αὕτη προσδιορίζεται κατόπιν διὰ τοὺς ἀναγνώστας τοῦ ἱ. Εὐαγγελιστοῦ ἀκριβέστερον διὰ τῶν (ἐκ τῆς παρὰ τῷ Λουκᾷ Ι' 38—42, γνωστῆς αὐτοῖς πάντως διηγήσεως) περὶ τῶν δύο ἀδελφῶν Μαρίας καὶ Μάρθας, καταγομένων ἐπίσης ἐξ αὐτῆς. [3]) Ἡ μνεία τῆς Μαρίας πρώτης, καίπερ, ὡς φαίνεται, νεωτέρας (πρβλ. στίχ. 5. 19. κ. ἑ.), ὡς λόγον πιθανώτατα ἔχει τὴν ἀμέσως κατωτέρω μνημονευομένην ἄλειψιν μύρῳ τοῦ Ἰησοῦ, καταστήσασαν αὐτὴν γνωστοτέραν τοῖς Χριστιανοῖς.

Στίχ. 2. Μνημονεύσας τῶν δύο γνωστῶν πως τοῖς ἀναγνώσταις αὐ-

---

1) Πρὸς τὸ ἐν τῇ (παρὰ τῷ Λουκᾷ ΙΣΤ' 19 καὶ ἑξ.) παραβολικῇ διηγήσει τοῦ πλουσίου καὶ τοῦ πτωχοῦ Λαζάρου εἰσαγόμενον, εἰκονικὸν πιθανώτατα, πρόσωπον τοῦ πτωχοτάτου καὶ τελείως ἐγκαταλελειμμένου Λαζάρου οὐδέν, ὡς εἰκός, κοινὸν ἠδύνατο νὰ ἔχῃ ὁ ἐνταῦθα μνημονευόμενος εὔπορῶν Ἰουδαῖος Λάζαρος.

2) «Οὐχ ἁπλῶς, οὐδὲ ὡς ἔτυχεν εἶπε πόθεν ἦν ὁ Λάζαρος, ἀλλὰ διά τινα αἰτίαν' ἣν μετὰ ταῦτα ἐρεῖ» (Χρυσ.).

3) «Οὕτω ἦσαν θαυμασταὶ αἱ ἀδελφαὶ καὶ γνώριμοι» (Θεοφ.).

τοῦ γυναικῶν, ὅπως οὕτω προσδιορίσῃ ἀκριβέστερον τὴν κώμην, ἐν ᾗ ἠσθένει ὁ Λάζαρος, πρὸς ἔτι ἀκριβέστερον προσδιορισμὸν τῆς ἐν λόγῳ κώμης, ἅμα δὲ καὶ πρὸς ὁρισμὸν τοῦ προσώπου τοῦ Λαζάρου, παρεμβάλλει ὁ ἱ. Εὐαγγελιστὴς τὴν μνείαν τῆς ἐκ μέρους τῆς ἑτέρας τῶν ἀδελφῶν (τῆς Μαρίας) ἀξιομνημονεύτου ἐκείνης ἐνδείξεως εὐλαβείας πρὸς τὸν Ἰησοῦν, πάντως λίαν γνωστῆς τοῖς ἀναγνώσταις τοῦ ἱ. Εὐαγγελίου, παρατιθεμένης δ' ὑπ' αὐτοῦ ἐν τῇ καιωτέρῳ διηγήσει (ΙΒ΄ 1 κ. ἑ.). Ὁ ἱ. Χρυσόστομος ἐν σχέσει πρὸς τὸ πρόσωπον τῆς Μαρίας σημειοῦται· «Ἀναγκαῖον μαθεῖν, ὅτι οὐχ αὕτη ἐστὶν ἡ πόρνη, ἡ ἐν τῷ Ματθαίῳ (ΚΣΤ΄. 6. κ. ἑ.), οὐδὲ ἡ ἐν τῷ Λουκᾷ (Ζ΄. 37 κ. ἑ.)» (πρβλ. καὶ Θεοφ.).

Στίχ. 3. Ἐπαναμβάνεται ἡ (διὰ τοῦ 2 στίχ.) διακοπεῖσα διήγησις. Ἡ γνωστὴ ταῖς δύο ἀδελφαῖς εὔνους καὶ φιλία διάθεσις τοῦ Ἰησοῦ πρὸς τὸν ἀδελφὸν αὐτῶν Λάζαρον πείθει αὐτὰς—διατελούσας προδήλως ἐν γνώσει τοῦ τόπου τῆς διατριβῆς τοῦ Ἰησοῦ—ὅπως ἀποταθῶσιν Αὐτῷ ἀνακοινούμεναι τὴν ἀσθένειαν τοῦ ἀδελφοῦ, καὶ τρόπον τινὰ καλοῦσαι Αὐτόν, ὅπως σπεύσῃ πρὸς ἀνακούφισιν καὶ ἀπαλλαγὴν αὐτοῦ ἀπ' αὐτῆς. «Εἰς οἶκτον ἐπισπάσασθαι ἐβούλοντο τὸν Χριστόν» (Χρυσ.). «Ἐμφαίνει δέ τινα καὶ πίστιν τοῦτο τὸ ῥῆμα τῶν γυναικῶν» (Θεοφ.).

Στίχ. 4. Εἰς ἀπάντησιν, πρὸς τὸν ἀπεσταλμένον τῶν δύο ἀδελφῶν ἀποτεινόμενος (ἀκουόντων, ὡς εἰκός, τῶν Ἀποστόλων καὶ ἄλλων παρόντων), ὁ Ἰησοῦς δηλοῖ ῥητῶς καὶ σαφῶς, ὅτι ἡ ἀναγγελλομένη Αὐτῷ ἀσθένεια τοῦ Λαζάρου (ἡ τὰς ἀδελφὰς τοσοῦτον ἀνησυχήσασα, ὥστε νὰ σπεύσωσι πρὸς τὸν Διδάσκαλον) δὲν ἦτο κατὰ τὴν πρόθεσιν τοῦ Θεοῦ προωρισμένη, ὅπως ἀπολήξῃ εἰς θάνατον, ἀλλ' ὅπως δι' αὐτῆς (διὰ τῆς ἐν αὐτῇ ἐκδηλουμένης θείας δυνάμεως) ἀναλάμψῃ ἡ δόξα τοῦ Θεοῦ, ἤ, ἀκριβέστερον, ἵνα δοξασθῇ δι' αὐτῆς ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ, ὁ Χριστός, ἐν Αὐτῷ δὲ καὶ δι' Αὐτοῦ ὁ Θεός, ὁ ἐν τῷ Υἱῷ ὢν καὶ ἐνεργῶν (Ι΄ 38. Θ΄ 3). **Οὐκ ἔστι πρὸς θάνατον.** Ὁ ἀπεσταλμένος καὶ οἱ ἄλλοι ἀκούοντες, ὡς καὶ αἱ δύο ἀδελφαὶ (ἂν κατὰ τὴν ἐπάνοδον τοῦ ἀπεσταλμένου ἔζῃ ἔτι ὁ Λάζαρος) ἐξέλαβον πιθανῶς τὰς λέξεις ταύτας τοῦ Ἰησοῦ, ὡς παραμυθητικὴν διαβεβαίωσιν Αὐτοῦ, ὅτι θὰ ἀπεσοβεῖτο ὁ θάνατος τοῦ Λαζάρου, καὶ θὰ ἀνελάμβανεν οὗτος ἀπὸ τῆς ἀσθενείας αὐτοῦ. Ἀλλ' ὁ Ἰησοῦς ἀπέβλεπε προδήλως, ὅπως ἐκφράσῃ δι' αὐτῶν πλέον τι τοῦ προχείρως προσπίπτοντος. Ἐν τῇ θείᾳ προγνώσει Αὐτοῦ διέγνω πάντα τὰ ἀμέσως κατόπιν συμβησόμενα (τὸν θάνατον καὶ τὴν ἀνάστασιν τοῦ Λαζάρου), ὃν τρόπον καὶ τὸν ἐν αὐτοῖς λανθάνοντα σκοπὸν τῆς θείας προθέσεως [1]) (ὅπως διὰ τῆς ἀναστάσεως, οὐχὶ δι' ἁπλῆς ἰά-

1) Κατὰ τὸν ἱ. Χρυσόστομον τὸ *ἵνα* ἐνταῦθα «οὐκ αἰτιολογίας [τελικὸν δηλ,], ἀλλ' ἐκβάσεως ἐστί». Ὅρα καὶ Θεοφ. καὶ Ζυγ.

σεως ἀναδειχθῇ ἔτι μᾶλλον ἡ θεία δύναμις), καὶ ταῦτα ἐξαγγέλλει πρὸ τῶν ἀκροατῶν Αὐτοῦ ἀσφαλῶς καὶ μετὰ πεποιθήσεως. **Ὑπὲρ τῆς δόξης τοῦ Θεοῦ.** Ἀρχαῖοί τινες καὶ νεώτεροι ἐξηγηταὶ ὑπὸ τὰς λέξεις τοῦ Ἰησοῦ «περὶ δόξης τοῦ Θεοῦ καὶ τοῦ Υἱοῦ Αὐτοῦ» ἐμβλέπουσι τὴν περαιτέρω κυρίως δόξαν, τὴν ἀπὸ τοῦ σταυρικοῦ θανάτου τοῦ Ἰησοῦ (πρβλ. ΙΒ′ 23. ΙΓ′ 32. ΙΖ′ 1. 5), ἅτε τοῦ θαύματος τῆς ἀναστάσεως τοῦ Λαζάρου ἐξάψαντος ἀδυσωπήτως τὴν κατ' αὐτοῦ μῆνιν τῶν ἀρχόντων τῶν Ἰουδαίων (πρβλ. στίχ. 47 κ. ἑ.).

Στίχ. 5. Εἰς τί ἀποβλέπει παρεμβάλλων τὴν παρατήρησιν ταύτην ὁ ἱ. Εὐαγγελιστής, δὲν εἶνε πολὺ φανερόν. Ὑποτίθεται συνήθως, ὅτι δι' αὐτῆς παρασκευάζει οὗτος τὴν περαιτέρω διήγησιν, καθ' ἣν ὁ Ἰησοῦς ἅπτεται αὖθις τῆς εἰς τὴν Ἰουδαίαν ἀγούσης, ἢ κατ' ἄλλους, ὅτι ἀφορᾷ, ὅπως καταστήσῃ δῆλον, ὅτι ἡ φαινομένη ἀδιαφορία τοῦ Ἰησοῦ, μαθόντος τὰ τῆς ἀσθενείας τοῦ Λαζάρου, δὲν ὠφείλετο εἰς τὴν ἔλλειψιν συμπαθείας πρὸς αὐτὸν καὶ τὰς ἀδελφὰς αὐτοῦ. Κατ' ἄλλην γνώμην ὁ στίχος οὗτος διασαφηνίζει τὴν ψυχικὴν διάθεσιν, ἐν ᾗ διατελῶν ὁ Ἰησοῦς ἐξήνεγκε τὰ τοῦ 3ου στίχου, ἢ τὸν λόγον ὃς ἀπὸ ἀνθρωπίνης ἀπόψεως ἔπειθεν Αὐτόν, ὅτι ὁ Θεὸς θὰ ἐξεδήλου ἐν τῷ Λαζάρῳ τὴν δύναμιν Αὐτοῦ. Ἡ ἀγάπη τ. ἔ. τοῦ Ἰησοῦ πρὸς τὰς ἀδελφὰς καὶ τὸν Λάζαρον, ἀπορρέουσα ἀπὸ τῶν ἠθικῶν προσόντων αὐτῶν καὶ τῆς ἐπ' Αὐτὸν ἐμπιστοσύνης, ἔπειθε (κατὰ τὴν γνώμην ταύτην) τὸν Ἰησοῦν, ὅτι ὁ Θεὸς ἀνταποκρινόμενος εἰς τὰ πρὸς τὸν Ἰησοῦν αἰσθήματα τῆς πασχούσης νῦν ταύτης οἰκογενείας θὰ ἐξεδήλου τὴν δύναμιν Αὐτοῦ. **Ἠγάπα.** Ἡ μεταξὺ τοῦ φιλεῖν (στίχ. 3) καὶ ἀγαπᾶν διάκρισις, καθ' ἣν τὸ πρῶτον δηλοῖ τὴν μεταξὺ συγγενῶν καὶ φίλων, τὴν ὁρμέμφυτον, τὴν φυσικήν, ἐνίοτε δὲ καὶ αἰσθητικὴν ἀγάπην, τὸ δὲ δεύτερον τὴν ὑπὸ τοῦ νοῦ καὶ τῆς βουλήσεως κανονιζομένην, τὴν εὐρυτέραν καὶ ὑψηλοτέραν ἀγάπην, δὲν φαίνεται τηρουμένη ὑπὸ τοῦ ἱ. Εὐαγγελιστοῦ, ἀδιαφόρως χρωμένου τοῦ μὲν ἀντὶ τοῦ δέ (πρβλ. ἰδίᾳ Γ′. 35 καὶ Ε′ 20).

Στίχ. 6. Ἀναλαμβάνων **(οὖν)** τὴν διὰ τῆς παρεμβληθείσης (περὶ τῶν πρὸς τὰς ἀδελφὰς καὶ τὸν Λάζαρον αἰσθημάτων τοῦ Ἰησοῦ, στ. 4) παρατηρήσεως διακοπεῖσαν συνέχειαν, διὰ τῆς ἐπαναλήψεως τοῦ (στίχου 4) **ἀκούσας (ὡς οὖν ἤκουσαν)** ἐφίστησιν ὁ ἱ. Εὐαγγελιστὴς τὴν προσοχὴν τοῦ ἀναγνώστου εἰς τὴν διὰ τοῦ ῥήματος τούτου ἐκφραζομένην ἔννοιαν, εἰς τὸ ὅτι δηλ. ἤκουσεν, ἐπληροφορήθη ὁ Ἰησοῦς τὰ τῆς ἀσθενείας τοῦ Λαζάρου, καθότι πρόκειται νὰ μνημονεύσῃ γεγονότος, ὅπερ δὲν συνεβιβάζετο πρὸς τὴν ληφθεῖσαν ταύτην ὑπὸ τοῦ Ἰησοῦ πληροφορίαν, καὶ πρὸς τὴν δηλωθεῖσαν πρὸς τὸν Λάζαρον καὶ τὰς ἀδελφὰς ἀγάπην Αὐτοῦ. Τὸ γεγονὸς τοῦτο εἶνε, ὅτι δὲν ἔσπευσεν ἀμέσως ὁ Ἰησοῦς εἰς Βηθανίαν, ὅπου

ἔκειτο ἀσθενῶν ὁ Λάζαρος, ἀλλὰ ἐξηκολούθησε παραμένων ἐν ᾧ ἦν τόπῳ ἐπὶ δύο ἔτι ἡμέρας, ἀφ' ἧς ἔλαβε τὴν εἴδησιν περὶ τῆς σοβαρᾶς ἀσθενείας τοῦ φίλου Αὐτοῦ. Τίνος λόγου ἕνεκα ἔκρινε καλὸν ὁ Ἰησοῦς, ὅπως χρονοτριβήσῃ τὰς δύο ταύτας ἡμέρας δὲν ἐξηγεῖται ὁ ἱ. Εὐαγγελιστής. Κατὰ τὸν Χρυσ., τὸν Θεοφ., τὸν Ζυγ. καὶ τῶν νεωτέρων τινὰς «Ἵνα [ἐν τῷ μεταξὺ] ἀποπνεύσῃ [ὁ Λάζαρος] καὶ ταφῇ, ἵνα μηδεὶς ἔχῃ λέγειν, ὅτι οὔπω τελευτήσαντα αὐτὸν ἀνέστησε». (Χρυσ.). Κατ' ἄλλην γνώμην, **ὅτι οὔπω ἥκει ἡ ὥρα Αὐτοῦ,** ἢ ὅτι ἦτο σοβαρῶς ἐπὶ τόπου ἀπησχολημένος. Δῆλον ἐν πάσῃ περιπτώσει, ὅτι πρὸς τῷ καθαρῶς ἀνθρωπίνῳ ἐλατηρίῳ (τῇ πρὸς τὸν Λάζαρον καὶ τὰς ἀδελφὰς ἀγάπῃ) ὁ Ἰησοῦς δὲν ἦτο δυνατὸν ἢ ἐν παντὶ ἔργῳ Αὐτοῦ νὰ ἀποβλέπῃ καὶ εἰς εὐρύτερον καὶ ὑψηλότερον σκοπόν, συναφῆ πρὸς τὴν ὑψηλὴν Αὐτοῦ ἀποστολήν, κατ' ἐξοχὴν κανονίζουσαν τὰς ἐπὶ μέρους πράξεις Αὐτοῦ.

Στίχ. 7. Παρελθουσῶν τῶν δύο ἡμερῶν, τοῦ χρόνου, ὃν ἐνόμισεν ἀναγκαῖον ὅπως παρέλθῃ, ὁ Ἰησοῦς ἅπτεται τῆς εἰς Βηθανίαν, κειμένην ἐν τῇ Ἰουδαίᾳ, ἀγούσης, ἐφ' ᾧ καὶ καλεῖ τοὺς Ἀποστόλους, ὅπως ἀκολουθήσωσιν Αὐτῷ. Ἡ ὑπὸ τοῦ Ἰησοῦ μνεία τῆς Ἰουδαίας, ἀντὶ τῆς Βηθανίας, πρὸς ἣν διηυθύνετο (πρβλ. στίχ. 11. 18), ἀπέβλεπεν ὅπως καταστήσῃ δῆλον εἰς τοὺς Ἀποστόλους, ὅτι ἐν πλήρει γνώσει καὶ συναισθήσει ἐπανήρχετο εἰς τὸ κέντρον τῶν ἀμειλίκτων πολεμίων Αὐτοῦ.

Στίχ. 8. Οἱ Ἀπόστολοι θορυβοῦνται [1]) δικαίως καὶ οἱονεὶ ἐνιστάμενοι καὶ ἐπιχειροῦντες νὰ ἀποτρέψωσι τὸν Διδάσκαλον ἀπὸ τοῦ κινδυνώδους ἐγχειρήματος, ἀναμιμνήσκουσιν Αὐτῷ τὴν ἔναγχος (Ι' 31) γενομένην ἐκεῖ ἐπιβουλὴν κατὰ τῆς ζωῆς Αὐτοῦ. Οἱ Ἀπόστολοι ἢ δὲν ἐνόησαν ὅτι θὰ μετέβαινεν εἰς Βηθανίαν ὁ Ἰησοῦς, ὑπολαβόντες ὅτι ἀνεξαρτήτως τῆς ἀσθενείας τοῦ Λαζάρου (περὶ οὗ ἄλλως τε καὶ εἶχεν εἴπῃ ὁ Ἰησοῦς, ὅτι ἡ ἀσθένεια αὐτοῦ οὐκ ἦν πρὸς θάνατον), δι' οὓς ἐγίνωσκε λόγους θὰ μετέβαινεν εἰς Ἰουδαίαν, καὶ δὴ κυρίως βεβαίως εἰς Ἱεροσόλυμα, ὅπου καὶ ἠπειλήθη τελευταίως ἡ ζωὴ Αὐτοῦ, ἢ ἐνόησαν, ὅτι θὰ μετέβαινεν εἰς Βηθανίαν, ἥτις ἔκειτο ἐγγύτατα τῶν Ἱεροσολύμων. **Νῦν ἐζήτουν.** Ἡ κατὰ τοῦ Ἰησοῦ ἀπόπειρα τοῦ λιθασμοῦ διὰ τὸ βραχὺ τοῦ παρελθόντος χρόνου ἐπὶ τὸ ζωηρότερον παρίσταται ὡς παρατεινομένη μέχρι τῆς στιγμῆς, καθ' ἣν ὡμίλουν οἱ Ἀπόστολοι.

Στίχ. 9—10. Πρὸς τοὺς μαθητάς, ἐπισείσαντας Αὐτῷ τὸν ἐκ τῆς εἰς Ἰουδαίαν ἐπανόδου ἀπειλοῦντα κίνδυνον, ὁ Ἰησοῦς ἀπαντᾷ διὰ παραβολικοῦ λόγου, ἐμφαίνοντος ὅτι οὔπω εἶχεν ἐπιστῇ ἡ ὥρα Αὐτοῦ, καὶ

---

1) «Ἐδεδοίκεσαν μὲν καὶ ὑπὲρ αὐτοῦ, τὸ δὲ πλέον ὑπὲρ ἑαυτῶν. Οὔπω γὰρ ἦσαν ἀπηρτισμένοι». (Χρυσ.)

οὐδεὶς ἄρα κίνδυνος, οἷον ἐφοβοῦντο οἱ μαθηταί, ἠπειλεῖτο· ἢ κατ' ἄλλην ἐκδοχήν, ὅτι διαρκοῦντος τοῦ τεταγμένου ἑκάστῳ ὑπὸ τοῦ Θεοῦ χρονικοῦ τῆς ζωῆς διαστήματος (ὅπερ κατ' ἀμφοτέρας τὰς ἐκδοχὰς δηλοῦσιν αἱ 12 τῆς ἡμέρας ὧραι) ὀφείλει ἕκαστος νὰ ἐπιτελῇ ἀνενδότως τὸ ἴδιον καθῆκον, ἀψηφῶν καὶ τὸν τυχὸν κίνδυνον, καὶ τὸν θάνατον αὐτόν. Ὑπάρχουσι καὶ οἱ συνδυάζοντες τὰς δύο ἐκδοχάς, ὅτε ὁ Ἰησοῦς λέγει τὸ συναμφότερον, καὶ ὅτι οὔπω ἥκει ἡ ὥρα Αὐτοῦ, καὶ ὅτι ὀφείλει τὸν κεκληρωμένον Αὐτῷ χρόνον τῆς ζωῆς ἐπὶ γῆς νὰ ἐπωφελῆται πρὸς τὸ ἴδιον ἔργον ἀνελλιπῶς (πρβλ. Θ' 4). Τῶν ἀρχαίων [1]) καὶ νεωτέρων ἑρμηνευτῶν τινες ἐμβλέπουσιν ἐν τῇ παραβολικῇ ταύτῃ εἰκόνι τοῦ Ἰησοῦ ἠθικὴν ἔννοιαν, ἐξηγούμενοι αὐτὴν ὡς ἀναφερομένην εἰς τοὺς Ἀποστόλους κυρίως, καὶ δηλοῦσαν, ὅτι ἐν τῷ φωτὶ τῆς ἀληθείας, τοῦ θελήματος τοῦ Θεοῦ, τῆς ἀρετῆς (πρβλ. 1. Ἰω. Β' 9. 11), τοῦ καθήκοντος, βαδίζων τις δὲν προσκόπτει. Τἀνάπαλιν δὲ ἐν τῷ σκότει τοῦ ψεύδους καὶ τῆς ἁμαρτίας. Τὴν ἐκδοχὴν ταύτην φαίνεται ὑποστηρίζουσα ἡ ὑπὸ τοῦ Ἰησοῦ χρῆσις τῆς φράσεως «**τὸ φῶς οὐκ ἔστιν ἐν αὐτῷ**», δηλούσης τρόπον τινὰ τὸ ἐσωτερικὸν φῶς, τὸ φῶς τῆς ψυχῆς, τὸ νοερόν, ἀντιτιθέμενον πρὸς τὸ φῶς τοῦ κόσμου τούτου, τὸ ὑλικὸν φῶς, τὸ προσπῖπτον εἰς τοὺς ἐξωτερικοὺς ὀφθαλμούς. Οἱ τὴν γνώμην ταύτην μὴ ἀποδεχόμενοι τὸ **ἐν αὐτῷ** ἐξηγοῦνται ἐν τῇ συνήθει σημασίᾳ, δηλ. ὅτι δὲν βλέπει, ἅτε μὴ ὑπάρχοντος ἐξωτερικῶς φωτός, ὅπως προσληφθῇ τρόπον τινὰ ἔνδον διὰ τῶν ὀφθαλμῶν, καὶ καταστήσῃ δυνατὸν τὸν προσανατολισμὸν πρὸς τὰ πέριξ. Πιθανώτερον πάντων φαίνεται, ὅτι ἐν τῷ παραβολικῷ λόγῳ τοῦ Ἰησοῦ ὑπάρχει ὑπαινιγμός, σχετικὸς πρὸς Ἑαυτὸν ὑπὸ τὴν ἔννοιαν τῆς ἑτέρας τῶν δύο πρώτων ἐκδοχῶν, καὶ δὴ μᾶλλον τῆς πρώτης, ἀλλ' ὅτι λανθάνει, ἐν τῷ περαιτέρῳ ἰδίᾳ λόγῳ Αὐτοῦ (στίχ. 10), καὶ διδακτικὸς ἐν σχέσει πρὸς τοὺς Ἀποστόλους καὶ τοὺς λοιποὺς ἀνθρώπους χαρακτήρ, οἷον ἐν ἄλλοις ὁ ὑπὸ τοῦ ἱ. Χρυσ., Θεοφ., καὶ ὑπὸ τοῦ Ζυγ. ὑποδεικνύμενος. Σημειωτέον, ὅτι ἕκαστος τούτων ἐπάγεται καὶ δευτέραν ἑρμηνείαν, καθ' ἣν ὑπὸ τὸ φῶς νοεῖται ὁ Ἰησοῦς αὐτός (πρβλ. Η' 12). Κατὰ δὲ τὸν Θεοφ : « Ἄλλοι ἡμέραν νοοῦσι τὸν πρὸ τοῦ πάθους καιρόν, νύκτα δὲ τὸν τοῦ πάθους. Ἔκτοτε θλίψεις καὶ ὀδύνας, καὶ πολλὰ προσκόμματα ἔτι».

Στίχ. 11. Μετὰ βραχεῖαν, φαίνεται, διακοπὴν ὑποδεικνυομένην διὰ τῆς ἐκφράσεως τοῦ ἱ. Εὐαγγελιστοῦ **ταῦτα εἶπε, καὶ μετὰ τοῦτο,** ἀφορῶσαν δ' ἴσως ὅπως παράσχῃ καιρὸν εἰς τοὺς Ἀποστόλους νὰ ἐμβαθύ-

---

[1]) «Ὁ μηδὲν ἑαυτῷ συνειδὼς πονηρόν, οὐδὲν πείσεται δεινόν». (Χρυσ.) Λεπτομερέστερον ὁ Ζυγ. «Ἐάν τις περιπατῇ ἐν τῷ φωτὶ τῆς ἀρετῆς, οὐ προσκόπτει εἰς κίνδυνον, ὅτι τὸ φῶς τῆς ἀρετῆς βλέπει καὶ ὁδηγεῖται κτλ.».

νωσιν εἰς τὸν νοῦν τῶν λεχθέντων Αὐτοῦ (στίχ. 9. 10) καὶ νὰ ἐνστερνισθῶσιν αὐτά, ὁ Ἰησοῦς προβαίνει εἰς τὴν ἀνακοίνωσιν τοῦ ἐπισυμβάντος ἐν τῷ μεταξύ, ὑπερφυσικῶς δὲ ὑπ' Αὐτοῦ γνωσθέντος (πρβλ. Α' 42. 48. Δ' 18. κ. ἑ.) θανάτου τοῦ Λαζάρου, δι' ὃν καὶ ὡς τὴν πρώτην καὶ ἄμεσον αἰτίαν [1]), θὰ μετέβαινεν εἰς Ἰουδαίαν (πρβλ. στίχ. 7), ἀλλὰ κρίνει καλόν, ὅπως καὶ τὴν ἀνακοίνωσιν ταύτην ποιήσηται δι' εἰκονικοῦ αὖθις (πρβλ. στίχ. 9. 10) καὶ παρακεκαλυμμένου λόγου [2]) (**κεκοίμηται** ἀντὶ ἀπέθανε, **ἐξυπνίσω** ἀντὶ ἀναστήσω). **Ὁ φίλος ἡμῶν.** Συμπεριλαμβάνει καὶ τοὺς Ἀποστόλους διὰ τὴν εἰς τὰ αἰσθήματα τοῦ Ἰησοῦ ἀναγκαίαν συμμετοχὴν καὶ αὐτῶν.

Στίχ. 12. Οἱ Ἀπόστολοι ἐκδέχονται τὰς λέξεις τοῦ Ἰησοῦ κατὰ γράμμα, καὶ ὑπολαμβάνοντες, ὅτι ὡμίλει Οὗτος περὶ πραγματικοῦ ὕπνου, ἐπακολουθήσαντος τὴν κρίσιν τῆς ἀσθενείας τοῦ Λαζάρου, κρίνουσι καὶ μετ' αἰσθήματος εὐαρεσκείας ἀποφαίνονται, ὅτι ὁ ὕπνος οὗτος ἦτο καλὸς οἰωνός, ὅτι ἦτο σημεῖον τῆς διασώσεως τοῦ Λαζάρου ἀπὸ τοῦ κινδύνου. (Διὰ τὴν ἐν τοιαύτῃ ἐννοίᾳ χρῆσιν τοῦ **σωθήσεται** πρβλ. Μάρκ. Ε' 23.). Ἀλλ' ἐν τῇ ἀπαντήσει ταύτῃ τῶν Ἀποστόλων λανθάνει φαίνεται καὶ ἡ ἰδέα, ὅτι ἦτο περιττὴ καὶ μᾶλλον ἐπιζημία [3]) ἡ (τοσούτῳ ἄλλως κινδυνώδης) εἰς (Ἰουδαίαν) Βηθανίαν μετάβασις πρὸς πρόωρον ἀφύπνισιν τοῦ Λαζάρου. Κατὰ τὴν γνώμην ἐξηγητῶν τινων τὸν ἰαματικῶς ἐπιδράσαντα ὕπνον τοῦ Λαζάρου οἱ Ἀπόστολοι ὑπέλαβον ὡς ἐπακολούθημα τῆς πόρρωθεν ἀσκηθείσης ἰαματικῆς δυνάμεως τοῦ Ἰησοῦ, συνεπαγόμενον τὴν ἐκ μέρους Αὐτοῦ ἀφύπνισιν.

Στίχ. 13. Ὁ ἱ. Εὐαγγελιστὴς κρίνει καλὸν ὅπως σαφηνίσῃ (πρβλ. ἀνάλογον Β' 21) τοὺς λόγους τοῦ Ἰησοῦ, ὧν τὴν μεταφορικὴν ἔννοιαν, ὡς ὁ ἴδιος παρατηρεῖ (**ἐκεῖνοι δὲ ἔδοξαν** κλπ.) δὲν ἐνόησαν οἱ Ἀπόστολοι. **Περὶ τῆς κοιμήσεως τοῦ ὕπνου.** Διὰ τῆς προσθήκης τοῦ προσδιορισμοῦ **τοῦ ὕπνου** καθίσταται σαφῶς δήλη ἡ ἐν τῇ κυρίᾳ σημασίᾳ αὐτῆς λέξις **κοίμησις,** διότι αὕτη, ὃν τρόπον τὸ ρ. **κοιμᾶσθαι** (πρβλ. Γ' Βασ. ΙΑ' 43. Ἡσ. ΙΔ' 8), ἀπαντᾷ καὶ ἐν μεταφορικῇ σημασίᾳ τ. ἔ. τοῦ θανάτου (πρβλ. Σιρ. ΜΣΤ' 19. ΜΗ' 13).

Στίχ. 14. Ἀναλαμβάνων **(οὖν)** τὴν διὰ τῆς παρατηρήσεως τοῦ 12ου

---

[1]) «Παραθαρρύνας ἐπάγει καὶ τὴν αἰτίαν, τὴν ἀναγκαίαν τῆς ἀφίξεως τῆς ἐκεῖσε». (Χρυσ.).

[2]) «Τὸ ἀκόμπαστον παραστῆσαι βουλόμενος». (Χρυσ.) «Μία μὲν αὕτη ἡ αἰτία, ἑτέρα δέ, ἵνα δείξῃ ἡμῖν, ὅτι καὶ πᾶς θάνατος ὕπνος καὶ ἀνάστασις καὶ τρίτη, ὅτι εἰ καὶ τοῖς ἄλλοις θάνατος ἦν ἡ τοῦ Λαζάρου τελευτή, ἀλλ' Αὐτῷ τῷ Ἰησοῦ μέλλοντι αὐτὸν ἀναστῆσαι, ὕπνος ἐλογίζετο». (Θεοφ.).

[3]) «Οὔκουν δεῖ ἀπελθεῖν ἐπὶ τῷ ἐξυπνῆσαι· ἐπιβλαβὲς γὰρ τοῦτο» (Θεοφ.).

στίχου διακοπεῖσαν διήγησιν παραθέτει ὁ ἱ. Εὐαγγελιστὴς τὴν ἀναγκαίαν (ὡς ἐκ τῆς παρεξηγήσεως τῶν λόγων Αὐτοῦ ὑπὸ τῶν Ἀποστόλων) κριθεῖσαν ὑπὸ τοῦ Ἰησοῦ ἐπανάληψιν τῆς ἀνακοινώσεως τοῦ θανάτου τοῦ Λαζάρου, ἀλλὰ διὰ τῆς σαφοῦς ἤδη (**παρρησίᾳ,** ἄνευ παρακαλύψεως, πρβλ. Ι′ 24) καὶ οὐδεμίαν παρεξήγησιν ἐπιδεχομένης λέξεως **ἀπέθανε.**

Στίχ. 15. Ἀνακοινωσάμενος τὸ δεύτερον ἤδη τὸν ἐν τῷ μεταξὺ ἐπισυμβάντα θάνατον τοῦ Λαζάρου, ὁ Ἰησοῦς ἐκφράζει ἅμα παρὰ τὸ φυσικὸν αἴσθημα τῆς βαθείας λύπης, ἣν διὰ τὴν πρὸς τὸν Λάζαρον φιλίαν ἐδοκίμασεν ἡ εὐπαθὴς Αὐτοῦ ψυχή (πρβλ. στίχ. 35), τὴν χαρὰν Αὐτοῦ, ὅτι δὲν προελήφθη ὁ θάνατος διὰ τῆς ἐγκαίρου παρουσίας Αὐτοῦ (**ὅτι οὐκ ἤμην ἐκεῖ),** ἵνα οὕτω πρὸ τῶν ἐπικειμένων κρισίμων στιγμῶν στηριχθῇ διὰ τῆς ἀναστάσεως ἡ πίστις τῶν Ἀποστόλων πολλῷ μᾶλλον, ἢ ὅσον θὰ ἐγίνετο τοῦτο διὰ τῆς θεραπείας ἀπὸ τῆς ἀσθενείας αὐτοῦ. Ἐφ᾽ ᾧ καὶ ἁπτόμενος τῆς πρὸς τὴν Βηθανίαν παρακελεύεται τοὺς Ἀποστόλους, ὅπως ἀκολουθήσωσιν Αὐτῷ καὶ μεταβῶσιν ὁμοῦ ἐκεῖ. **Δι᾽ ὑμᾶς.** Δηλοῖ τὸν ἀπωτέρω, τὸν καὶ κύριον λόγον τῆς χαρᾶς τοῦ Ἰησοῦ, ὃν καὶ διασαφηνίζει οὗτος διὰ τοῦ ἀμέσως ἐπιφερομένου **ἵνα πιστεύσητε,** διατετυπωμένου ὑπὸ τύπον σκοποῦ τοῦ Ἰησοῦ χαίροντος, ἀλλ᾽ ἐκφράζοντος μᾶλλον ἴσως τὴν ἀσφαλῆ ἐλπίδα καὶ προσδοκίαν Αὐτοῦ ὡς πρὸς τὴν ἐπὶ τοὺς Ἀποστόλους ἐπίδρασιν τοῦ θαύματος τῆς ἀναστάσεως. **Ὅτι οὐκ ἤμην ἐκεῖ.** Τὸ ἀμεσώτερον αἴτιον τῆς χαρᾶς τοῦ Ἰησοῦ. **Ἀλλ᾽ ἄγωμεν.** Διὰ τοῦ **ἀλλὰ** διακόπτει ὁ Ἰησοῦς τὴν περαιτέρω συνέχειαν τοῦ λόγου Αὐτοῦ καὶ μεταβαίνει εἰς τὴν παρακέλευσιν (**ἄγωμεν).**

Στίχ. 16. Ὁ Θωμᾶς—οὗ τὸ ὄνομα μεταφραζόμενον Ἑλληνιστὶ ἐξηγεῖται Δίδυμος, ὄνομα (τὸ Θωμᾶς) ἀποδοθὲν κατά τινας τῶν ἐξηγητῶν τῷ ἐν λόγῳ Ἀποστόλῳ ὑπὸ τοῦ Ἰησοῦ, χαρακτηρίζοντος τὸ ἀμφίρροπον τῆς πρὸς τὸν παλαιὸν καὶ τὸν νέον ἄνθρωπον φύσεως αὐτοῦ—παρὰ τὴν ἄλλως τε καὶ συγκεκαλυμμένην διαβεβαίωσιν τοῦ Ἰησοῦ (στίχ. 9—10), τὴν εἰς τὴν Ἰουδαίαν ἐπάνοδον θεωρεῖ ὡς ἀσφαλῶς ἄγουσαν πρὸς τὸν θάνατον τοῦ Ἰησοῦ, εἰς ὃν ἀναγκαίως θὰ ἐξετίθεντο καὶ οἱ ἄμεσοι ὀπαδοὶ Αὐτοῦ καὶ ἀκόλουθοι, ἐφ᾽ ᾧ καὶ θλῖψις καὶ ἀδημονία πλημμυρεῖ ἐν τῇ ψυχῇ αὐτοῦ· ἀλλ᾽ ἡ πρὸς τὸν Διδάσκαλον στοργὴ ἐμβάλλει αὐτῷ τὸ θάρρος καὶ τὴν ἀπόφασιν, ὅπως μὴ ἐγκαταλίπῃ Αὐτὸν ἐν τῇ κρισιμωτάτῃ ταύτῃ στιγμῇ, καὶ ἐπὶ τοῦτο προτρέπει καὶ τοὺς ἄλλους συμμαθητὰς αὐτοῦ καὶ Ἀποστόλους. Ὅθεν οὐχὶ δικαίως ὁ ἱ. Χρυσόστομος [1]) χαρακτηρίζει ἐνταῦθα τὸν Θωμᾶν ὡς τὸν δειλότερον τῶν ἄλλων Ἀποστόλων, ὡς κατ᾽ αὐτὸν καὶ ὁ Θεοφ. καὶ ὁ Ζυγ. [2]) ἐπιπροσθέτων καὶ τὴν ἀπιστίαν.

(Ἕπεται συνέχεια)

---

[1]) «Πάντες μὲν οὖν ἐδεδοίκεσαν τὴν τῶν Ἰουδαίων ἔφοδον, ὑπὲρ δὲ τοὺς ἄλλους ὁ Θωμᾶς. Καὶ τινὲς μέν φασιν ὅτι ἐπεθύμει καὶ αὐτὸς ἀποθανεῖν· οὐκ ἔστι δέ· δειλίας γὰρ μᾶλλον τὸ ῥῆμα».

[2]) «Ἠπίστει γὰρ ὅτι οὐ προσκόψουσιν, ὡς προεῖπε».

# ΤΟ
# ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΟΝ ΣΥΝΑΙΣΘΗΜΑ

Ὁ μαθητὴς **συναισθάνεται χαράν,** ὅταν εὐχερῶς κατανοῇ τὰ διδασκόμενα καὶ βλέπῃ αὐξανόμενον τὸν πλοῦτον τῶν γνώσεών του, **λυπεῖται** δέ, ὅταν ἐπὶ πολὺ σκέπτηται περί τινος προβλήματος, οὗτινος ἀδυνατεῖ νὰ ἀνεύρῃ τὴν λύσιν. Ἡ θέα τῆς ἐσχάτης πανωλεθρίας τῆς Καρχηδόνος ἐγέννησεν ἐν τῇ ψυχῇ Σκιπίωνος τοῦ νεωτέρου τὴν παράστασιν μελλούσης καταστροφῆς τῆς πατρίδος του Ρώμης. Εἰς τὸν ἄσωτον υἱὸν τῆς Εὐαγγελικῆς παραβολῆς εὑρισκόμενον ἐν τῇ ξένῃ ἐπῆλθεν ἡ παράστασις τῶν εὐτυχῶν ἡμερῶν, καθ' ἃς εὑρίσκετο εἰς τὴν πατρικὴν οἰκίαν· καὶ διηγέρθη ἐν αὐτῷ ἡ ἐπὶ τούτῳ λύπη. Ἡ τοιαύτη **εὐάρεστος** ἢ **δυσάρεστος** ὑποκειμενικὴ τῆς ψυχῆς **διάθεσις,** ἡ συνδεδεμένη πρὸς αἴσθημα ἢ παράστασιν ἢ ἄλλην τινὰ ὁμοίαν διάθεσιν καὶ προερχομένη ἐκ τῆς ἀμοιβαίας σχέσεως τούτων καὶ ἄλλων προηγουμένων τοιούτων διαθέσεων καλεῖται **συναίσθημα.** Εἶναι δὲ τοῦτο πρωτόγονον στοιχεῖον τοῦ τὴν ἐμπειρίαν λαμβάνοντος ὑποκειμένου καὶ τὸ μέτρον, δι' οὗ μετροῦνται αἱ ἐξωτερικαὶ ἐντυπώσεις, αἵτινες συμβάλλουσιν εἰς προαγωγὴν ἢ βλάβην τοῦ ἀνθρώπου **(χαρὰν** ἢ **λύπην).** Παραλλάσσουσι δὲ τὰ συναισθήματα ὄχι μόνον κατὰ τοὺς διαφόρους ἀνθρώπους, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τῶν αὐτῶν ἀνθρώπων κατὰ διαφόρους χρόνους καὶ καιρούς.

Τὰ συναισθήματα κατὰ τοὺς ὅρους τῆς γενέσεως αὐτῶν εἶναι **τυπικά,** ἐξαρτώμενα ἐκ τῶν ἐξωτερικῶν σχέσεων τοῦ παραστατικοῦ ἡμῶν βίου, καὶ **οὐσιώδη,** ἐξαρτώμενα ἐκ τοῦ ποιοῦ τῶν παραστάσεων τῶν ἀναφερομένων εἰς τὸ **ἀληθές,** τὸ **καλόν,** τὸ **ἀγαθὸν** καὶ τὸ **θεῖον,** διὸ καὶ καλοῦνται **διανοητικά, καλλαισθητικά, ἠθικὰ** καὶ **θρησκευτικά.** Ἐνταῦθα δὲ πρόκειται περὶ τοῦ **θρησκευτικοῦ συναισθήματος.**

Ὁ ἄνθρωπος διὰ τοῦ **θρησκευτικοῦ συναισθήματος** ἄγεται πρὸς τὴν **πηγὴν τοῦ Ὄντος,** ἀνυψοῦται πρὸς τὴν γενικὴν τῆς ὑπάρξεως ἀρχὴν καὶ ἀνεξαρτήτως τῆς διανοίας καὶ τοῦ κοινοῦ νοῦ ἐνορᾷ τὸ **Ἄπειρον** ὑπὸ διαφόρους καὶ ποικίλας μορφάς. Μικροὶ παῖδες ὄντες καὶ ἐπὶ τῶν γονάτων τῶν προσφιλῶν ἡμῶν γονέων καθήμενοι κατανοοῦμεν καὶ συναισθανόμεθα τὴν σημασίαν καὶ σπουδαιότητα **Ὑψίστου Ὄντος** καὶ αὐθορμήτως τὰς χεῖρας συμπλέκοντες στρέφομεν τὸ βλέμμα ἡμῶν πρὸς τὸν οὐρανὸν ὅπως ἐκ καρδίας ἁγνῆς ψελλίσωμεν τὴν ὀφειλομένην **εὐχὴν** πρὸς τὸν χορηγὸν πάσης ζωῆς καὶ εὐτυχίας. Ἡλικιούμενοι δὲ καὶ αὐξα-

νόμενοι ἐναργεστέραν καὶ σαφεστέραν διακατέχομεν τὴν **περὶ τοῦ 'Απείρου ἰδέαν,** τὴν ἔμφυτον ταύτην ἀρχήν, ἥτις ὑπερπηδῶσα τὴν σφαῖραν παντὸς ὁρατοῦ καὶ πεπειραμένου οἴκοθεν σπεύδει πρός τι **ὑπέρτατον καὶ ἄπειρον Ὂν, τὸν Θεόν.** Ἰδοὺ λέξις, τὴν ὁποίαν προφέρομεν εὐθὺς ἀπὸ τῶν πρώτων ἡμερῶν τῆς μικρᾶς ἡμῶν ἡλικίας καὶ κατανοοῦμεν αὐτὴν ἄνευ δυσκολίας. Τί ἄλλο ἀποδεικνύει τοῦτο ἢ ὅτι ἡ περὶ Ὑψίστου τινὸς καὶ ὑπερτάτου ὄντος ἰδέα εἶναι σύμφυτος καὶ συγγενὴς τῇ ἀνθρωπίνῃ φύσει, ὅτι **ἡ εἰς Θεὸν πίστις καθεύδει,** ὡς ἐν σπέρματι, **ἐν τῇ ψυχῇ** καὶ μετὰ τῆς ἐξεγειρομένης συνειδήσεως συναναπτύσσεται; Νόμος ἔμφυτος ἐν τῷ ἀνθρωπίνῳ πνεύματι ἐνυπάρχει, λέγουσι καὶ αἱ ἀποστολικαὶ διατάξεις, **«ὅπως οἴκοθεν καὶ παρ' ἑαυτοῦ ἔχοι τὰ σπέρματα τῆς θεογνωσίας».** Καὶ ὁ θεοδίδακτος ἄνθρωπος πρὸς τὴν ἀείζωον αὐτοῦ πηγὴν ἀνερχόμενος κλίνει τὸ σῶμα ἐπὶ τὰ γόνατα καὶ εἰς **ἱερὰς** ἐξίσταται **ἐκστάσεις** καὶ διαχέεται εἰς αἶνον καὶ ὕμνον τῆς δημιουργοῦ Θεότητος. Ὅτε δὲ μάλιστα ἡ τελευταία τοῦ ἀνθρώπου ἐγγίζει ὥρα, καθ' ἣν ἡ ζωὴ σβέννυται καὶ ὁ ὁρατὸς κόσμος πρὸ τῶν θνησκόντων ὀφθαλμῶν ὡς πρωϊνὸν ὄνειρον διαλύεται καὶ ἐξαφανίζεται, μία τότε ὑπάρχει ἐν τῇ ψυχῇ ἔννοια ἐκ τοῦ βάθους τῆς συνειδήσεως ἀναδυομένη. Ἡ ἔννοια αὐτη εἶναι ἡ **ἔννοια τοῦ Θεοῦ,** τὸν ὁποῖον ἐπὶ τῆς ἐπιθανατίου κλίνης ἐνθυμοῦνται καὶ περιδεεῖς προσβλέπουσι καὶ αὐτοὶ οὗτοι, οἵτινες ζῶντες ἐσεμνύνοντο ἐπὶ τῷ τίτλῳ τῆς ἀθεΐας. Ἀνὴρ δὲ καθ' ὅλον τὸν βίον του μεταξὺ πίστεως καὶ ἀμφιβολίας κυμαινόμενος, ὁ **'Ερνέστος Ρενάν,** περὶ τὰ τέλη ἀπορῶν ἔλεγε: «Ἀλλοίμονον εἰς τὴν ἀνθρωπίνην διάνοιαν, ἂν ἐπεχείρει νὰ κατεδαφίσῃ τὸ θρησκευτικὸν οἰκοδόμημα. Ἡ προικίσασα τὸ κτῆνος φύσις δι' ἀλαθήτου ἐνστίκτου δὲν ἔθηκεν εἰς τὴν καρδίαν τῆς ἀνθρωπότητος μίαν πλάνην... Ὦ οὐράνιε Πάτερ, ἡ πίστις αὕτη, τὸ θρησκευτικὸν τοῦτο συναίσθημα, εἶναι ἆρά γε παρηγορία, τὴν ὁποίαν Σὺ περιεποίησας ἡμῖν, ὅπως καταστήσῃς ἀνεκτὴν τὴν ἀθλίαν τύχην μας; Εἶναι ἆρά γε πλάνη εὐεργετικὴ συναρμολογηθεῖσα ἐν ἡμῖν ἢ εἶναι τῆς καρδίας ἐνόρασις ἱκανοποιοῦσα πάντως τοὺς ἀξίους νὰ συναισθανθῶσι τὴν πραγματικότητα καὶ τὴν ἀλήθειαν αὐτῆς;... Εὐλογῶ τὸ ὄνομά Σου, Ὕψιστε, διὰ τὸ μυστήριον τοῦτο!»

Εἶναι δὲ καθολικὸν γεγονός, ὅτι κατὰ τὴν προσέγγισιν τοῦ θανάτου ὁ ἀποθνήσκων ἀναμιμνήσκεται ὅτι εἶναι πεπερασμένος ἄνθρωπος καὶ ὅτι ὑπάρχει **Ἄπειρος Θεός,** ἡ δ' ἐν ἡμῖν ἀνεξάλειπτος ἔννοια τῆς Θεότητος εἶναι ἡ ἀρχὴ καὶ τὸ τέλος τῆς ἐπιγείου ἡμῶν ὑπάρξεως. Πράγματι δέ, ἐνῷ οὐδὲν μένει, τὰ πάντα μεταβάλλονται καὶ αἱ γενεαὶ τῶν ἀνθρώπων ἔρχονται καὶ παρέρχονται, **μόνη ἡ ἔννοια τοῦ Θεοῦ** δὲν συμφθείρεται μετὰ τοῦ ὑλικοῦ κόσμου, δὲν συμπαρέρχεται μετὰ τῶν ἀνθρωπί-

νων γενεῶν, ἀλλ' ἐν τῇ ἀκαταπαύστῳ τῶν ὄντων φθορᾷ παραμένει ἀναλλοίωτος καὶ ἄφθαρτος, ὡς παμφαὴς καὶ ἀνέσπερος ἀστὴρ σελαγίζει ἐντὸς τοῦ ἀδύτου τῆς συνειδήσεως ἡμῶν καὶ **ἐς ἀεὶ** εἰς τὰ στήθη παντὸς θνητοῦ ἠχεῖ ἡ βαρεῖα φωνή : «**Ἐγώ εἰμι Κύριος ὁ Θεός σου**».

Τὸ θρησκευτικὸν συναίσθημα εἶναι **ἀνάγκη ἀχώριστος** ἀπὸ τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως. Πανταχοῦ ὅπου γῆς καὶ ἂν εὑρίσκηται ἄνθρωπος καὶ ἡμιάγριον βίον ζῶν ἔχει, εἰ καὶ ἀμυδράν, ἔννοιάν τινα περὶ Θεοῦ καὶ μὴ γινώσκων τὸν ἀληθῆ Θεὸν φέρει εὐχὰς καὶ δεήσεις εἰς τοὺς πόδας τῶν εἰδώλων. Μόνοι δὲ οἱ ἄφρονες ἀπομακρυνόμενοι τῶν κοινῶν πίστεων δύνανται νὰ λέγωσι καὶ νὰ γράφωσιν ὅτι δὲν ὑπάρχει Θεός· «**Εἶπεν ἄφρων ἐν καρδίᾳ αὐτοῦ οὐκ ἔστι Θεός**». Ἀλλ' ἡ φωνὴ τῶν ἐθνῶν καὶ κατὰ τοὺς χρόνους τῆς παχυλωτάτης βαρβαρότητος καὶ κατὰ τὰς λαμπροτάτας περιόδους τοῦ πολιτισμοῦ ὑψοῦται ἀνθισταμένη εἰς τὰς παραλόγους τῶν ἀπίστων θεωρίας.

Ἤδη διὰ τῆς θείας μούσης τοῦ ὑπάτου τῶν ποιητῶν ἐκηρύττετο «**πάντες δὲ θεῶν χατέουσιν ἄνθρωποι**». Ὁ μέγιστος τραγικὸς (Σοφ. Οἰδ. Τύρ. 863) **τὸν μέγαν καὶ μὴ γηράσκοντα Θεὸν** προστάτην ἀείποτε ζητεῖ. Ὁ σοφώτατος Σωκράτης ἔλεγε· «**Γνώσει τὸ θεῖον ὅτι τοιοῦτον καὶ τοσοῦτόν ἐστιν, ὥστε ἅμα πάντα ὁρᾷν καὶ πανταχοῦ παρεῖναι καὶ ἅμα πάντων ἐπιμελεῖσθαι**» (Ξεν. Ἀπομν. Α', δ' 18). Ὁ δὲ ἄμεσος τοῦ Σωκράτους μαθητὴς καὶ τοῦ Χριστιανισμοῦ πρόδρομος θεῖος Πλάτων πολλαχοῦ τῶν συγγραμμάτων του ἀνομολογεῖ ὅτι ὁ κόσμος ἐξ ἀνάγκης ἔχει αἴτιόν τι **τὸν Θεόν**, ὅστις εἶναι πάντων τῶν ὄντων **ποιητὴς** καὶ **πατήρ, ἀγαθὸς** δέ, **ἀΐδιος, πάνσοφος** καὶ **παντοδύναμος** καὶ ὅτι ὁ κόσμος εἶναι εἰκὼν τοῦ νοεροῦ καὶ ἀνάρχου Θεοῦ (Πλάτ. Νομ. Δ, 7. 16. Φιλήβ. 22 c Πολ. στ 508 e κ. ἑ. Ζ 517 β. Τιμ. 28 c. 37 α). Καὶ ὁ Ἀριστοτέλης ἐθεολόγησεν εἰπών· «**ἂν μὴ ὑπάρχῃ πρῶτον αἴτιον οὐδὲν αἴτιον ὑπάρχει**» καὶ ὅτι «**φύσει πάντες ἄνθρωποι περὶ Θεοῦ ὑπόληψιν ἔχουσιν**». Πολλοὶ δ' ἕτεροι φιλόσοφοι, λάμποντες ὡς ἀστέρες φαεινοὶ εἰς τὸ σκότος τῆς πολυθεΐας ἐδόξαζον «**ὅτι οὐκ εἰσὶ θεοὶ ἕτεροι παρ' ἑτέροις, ἀλλὰ τὰ πάντα ὑφ' ἑνὸς λόγου κοσμοῦνται καὶ ὑπὸ μιᾶς προνοίας ἐπιτροπεύονται**». Οὐδεὶς δ' οὐδέποτε εὑρέθη λαὸς στερούμενος τοῦ πανισχύρου θρησκευτικοῦ συναισθήματος. «**Οὐδεὶς ὑπάρχει λαός,** εἶπε καὶ ὁ Κικέρων (Leges, ια' 8),**τοσοῦτον παχυλός, τοσοῦτον ἄγριος, ὥστε νὰ μὴ πιστεύῃ εἰς Θεόν, καίπερ ἀγνοῶν τὴν οὐσίαν αὐτοῦ**». Καὶ ὁ ἐκ Χαιρωνείας βιογράφος καὶ ἠθικολόγος Πλούταρχος (πρὸς Κολώτην, λα') τρανότατα ἀνομολογῶν **καθολικὸν** καὶ **παγκόσμιον** τὸ θρησκευτικὸν συναίσθημα, «δύνασαι», λέγει, «περιηγούμενος νὰ εὕρῃς πόλεις ἀτειχίστους, ἀ-

γραμμάτους, ἀβασιλεύτους, ἀχρημάτους, μὴ ἐχούσας ἀνάγκην νομισμάτων, θεάτρων καὶ γυμνασίων, ἀλλ᾽ οὐδείς ποτε εἶδεν, οὔτε θὰ ἴδῃ πόλιν ἄθεον καὶ ἀνίερον, μὴ μεταχειριζομένην εὐχάς, μηδὲ ὅρκους, μηδὲ θυσίας, μηδὲ μαντείας, μηδὲ ἀποτροπὰς κακῶν, ἀλλὰ πολὺ περισσότερον δύναταί τις νὰ φαντασθῇ πόλιν ἄνευ ἐδάφους ἢ σύστασιν πολιτείας ἄνευ τῆς περὶ τοῦ Θεοῦ δόξης».«**Εὕροις δ' ἂν ἐπιὼν καὶ πόλεις ἀτειχίστους, ἀγραμμάτους, ἀβασιλεύτους, ἀχρημάτους, νομίσματος μὴ δεομένας, ἀπείρους θεάτρων καὶ γυμνασίων, ἀνιέρου δὲ πόλεως καὶ ἀθέου, μὴ χρωμένης εὐχαῖς, μηδὲ ὅρκοις, μηδὲ μαντείαις, μηδὲ θυσίαις ἐπ' ἀγαθοῖς, μηδὲ ἀποτροπαῖς κακῶν, οὐδεὶς ποτέ ἐστιν, οὐδ' ἔσται γεγονὼς θεατής, ἀλλὰ πολὺ ἂν μοι δοκεῖ μᾶλλον ἐδάφους χωρὶς ἢ πολιτεία τῆς περὶ θεῶν δόξης ἀναιρεθείσης σύστασιν λαβεῖν ἢ λαβοῦσα τηρῆσαι».**

Τὸ θρησκευτικὸν συναίσθημα εἶναι τὸ **κυριώτατον τοῦ ἀνθρώπου γνώρισμα,** τὸ διακρῖνον αὐτὸν ἀπὸ τῶν λοιπῶν πλασμάτων. Ὅσον καὶ ἂν συγγενὲς πρὸς τὸν ἄνθρωπον τάσσῃ τις τὸ ζῷον, δὲν δύναται νὰ ὑπερπηδήσῃ τὴν μεταξὺ τούτων κειμένην βαθεῖαν ἄβυσσον. Τὸ ἄλογον ζῷον δὲν εἶναι ὂν ἠθικὸν καὶ θρησκευτικόν. Ἡ δὲ μόνη **θεότης,** τὴν ὁποίαν γνωρίζει, εἶναι ὁ **ἄνθρωπος,** πρὸς τὸν ὁποῖον φέρεται ὡς εἰς κύριον καὶ δεσπότην. Ἀσθενὲς ἢ τετραυματισμένον καλεῖ τὸν ἄνθρωπον εἰς βοήθειαν διὰ φωνῆς συμπαθοῦς ἢ δι' ἱκετευτικῶν βλεμμάτων· ὑπεράνω δὲ τοῦ ὁρατοῦ τούτου βασιλέως, ὑπὲρ τὴν ἔνσαρκον ταύτην θεότητα οὐδὲν βλέπει καὶ οὐδεμίαν ἔχει ἔννοιαν ὑπεργείου τινὸς κόσμου. Τοὐναντίον δὲ μόνος ὁ ἄνθρωπος κατανοεῖ ὅτι ὑπεράνω τοῦ κόσμου τούτου ὑπάρχει Ὂν **ἀνώτατον, ἀτελεύτητον, αἰώνιον.** Εἶναι **Οὗτος,** Ὅστις ἀπετύπωσεν ἐν τῇ καρδίᾳ τοῦ ἀνθρώπου τὰς ἠθικὰς ἀρετὰς καὶ διεγείρει τὸ ἡδὺ καὶ θελκτικὸν τῆς αἰδοῦς ἐρύθημα. Οὗτος εἶναι ὁ αἰώνιος **ἀρχιτέκτων,** ὁ παντοδύναμος **δημιουργός,** ὅστις τὰ πάντα μετ' ἀπείρου σοφίας καὶ ἀγαθότητος ὥρισε καὶ κατέταξεν.

Ἡ δὲ **τάξις,** τὴν ὁποίαν θαυμάζομεν εἰς τὸ στερέωμα, ἐκπλήττει ἡμᾶς πλειότερον ἔτι, ἂν φέρωμεν τὰ βλέμματα ἐπὶ τῆς σφαίρας, τὴν ὁποίαν κατοικοῦμεν. Ἡ γῆ κινεῖται περὶ ἑαυτήν, ἵνα δώσῃ διαδοχικῶς τὴν ἡμέραν καὶ τὴν νύκτα, στρεφομένη δὲ περὶ τὸν ἥλιον παρέχει τὰς ὥρας τοῦ ἔτους. Ἡ ἀτμόσφαιρα περιβάλλει τὴν γῆν, διότι ὁ ἀὴρ εἶναι στοιχεῖον τῆς ζωῆς ἀπαραίτητον, ὡς καὶ τὸ ὕδωρ διὰ τὸν αὐτὸν λόγον. Εἴς τε τὰ φυτὰ καὶ τὰ ζῷα ἀπαντῶσιν ὀργανισμοὶ ποικίλοι καὶ λειτουργίαι σκοπιμώταται. Ἕκαστον δὲ εἶδος τῶν ἐμψύχων ὄντων εὑρίσκει τὸ κλῖμα, ἐν ᾧ εἶναι δυνατὸν νὰ ζήσῃ. Καὶ ὑπεράνω πάντων τῶν ζῴων **ὑψοῦται ὁ ἄνθρωπος,** βασιλεὺς τούτων καὶ πολλῷ ὑπέροχος, ὡς εὐμοι-

ρῶν τῶν τε αἰσθήσεων καὶ τοῦ ὀρθοῦ λόγου. Ὁ ἄνθρωπος δύναται νὰ ζῇ ὑφ' ὅλα τὰ κλίματα, καθότι ἡ χρῆσις τοῦ πυρός, τῶν ἐνδυμάτων καὶ τῶν κατοικιῶν προφυλάττει τοῦτον ἀπὸ τοῦ ψύχους ἢ μετριάζει τὴν θερμότητα ἡλίου διαπύρου. Χίλιαι χιλιάδες φυτῶν καὶ μύριαι μυριάδες ζῴων ὑπηρετοῦσι τὸν ἄνθρωπον ἐν τῇ τροφῇ του. Διὰ δὲ τῆς μνήμης, τῆς φαντασίας καὶ τοῦ λόγου οὗτος ἐφεῦρε τὴν γλῶσσαν καὶ τὴν γραφήν, ἐγνώρισε τὸν ἔρωτα τῶν ὁμοίων καὶ τὴν ἀφοσίωσιν, ἐπενόησε τὴν παράδοσιν καὶ τὴν ἱστορίαν, ἐτελειοποίησε τὰς τέχνας καὶ τὰς ἐπιστήμας καὶ διερρύθμισε τὰ ἔθιμα καὶ τὰ ἤθη τῶν κοινωνιῶν.

Ἡ **τάξις** δ' αὕτη ἐν τῷ ἀπαραμίλλῳ ἔργῳ τῆς δημιουργίας ὑποδεικνύει εἰς ἡμᾶς τὴν ἀνάγκην **αἰτίας νοήμονος** καὶ διαβεβαιοῖ τὴν ὕπαρξιν **ἀνωτάτου ὀργανωτοῦ,** ὅστις ἐδημιούργησε τὰ πάντα καὶ κυβερνᾷ ταῦτα κατὰ νόμους, τοὺς ὁποίους αὐτὸς ἔθηκεν. Καὶ βλέποντες ἡμεῖς τὰ δημιουργήματα ἀνακράζομεν μετὰ τοῦ ψαλμῳδοῦ : «**Οἱ οὐρανοὶ διηγοῦνται δόξαν Θεοῦ, ποίησιν δὲ χειρῶν Αὐτοῦ ἀναγγέλλει τὸ στερέωμα**» (Ψαλμ. ιϛ΄). Ἐν γένει δὲ ἡ κτίσις πᾶσα εἶναι βιβλίον ἠνεωγμένον, τὸ ὁποῖον δι' ἀφώνου ἀλλ' ἠχηρᾶς γλώσσης ἐξαγγέλλει καὶ καθιστᾷ ὁρατὸν τὸν ἀόρατον. «**Τὰ γὰρ ἀόρατα Αὐτοῦ ἀπὸ κτίσεως κόσμου τοῖς ποιήμασι νοούμενα καθορᾶται, ἥ τε ἀΐδιος Αὐτοῦ δύναμις καὶ θειότης**» (Ρωμ. α΄ 20).

Ἕνεκα δὲ τῆς μεγίστης **ἐπιδράσεως** τοῦ θρησκευτικοῦ συναισθήματος, ὅπερ προσηκόντως καλλιεργούμενον καὶ ἐνισχυόμενον καθίσταται ἰσχυρότατον ἐλατήριον πρὸς πᾶσαν ἀρετήν, ὀφείλομεν ν' ἀναπτύσσωμεν εἰς τὴν ψυχὴν τῶν παίδων τὴν **ἀληθῆ θεοσέβειαν.** Πρὸς τοῦτο δὲ ἀπαιτεῖται ἡ **σύμπραξις** οἴκου καὶ σχολῆς. Καὶ ἐν τῷ οἴκῳ μὲν ἀποτελεσματικώτατον κρίνεται **τὸ παράδειγμα τῶν γονέων,** οἵτινες, ὅταν ἄγωνται οὐχὶ ἐξ ὑποκρίσεως ἀλλ' ἐξ ἀκραιφνοῦς θεοσεβείας, καθιστῶσι παρὰ τοῖς τέκνοις ἀναγκαίαν τὴν προσευχήν, τὴν φοίτησιν εἰς τὸν ναὸν καὶ καθόλου τὴν μετὰ τοῦ Θεοῦ ἐπικοινωνίαν. Ἀλλὰ καὶ ἐν τῇ **παιδαγωγούσῃ σχολῇ** μεγάλην δύναμιν ἔχει τὸ **παράδειγμα** τοῦ διδασκάλου πρὸς ἐκδήλωσιν τῆς ἐσωτερικῆς θεοσεβείας διὰ τῆς προσευχῆς καὶ τῆς ἀγαθοεργίας. Πρὸς τούτοις δὲ τὰ θρησκευτικὰ συναισθήματα διεγείρει καὶ ἐνισχύει ἡ γένεσις θρησκευτικῶν ἐποπτειῶν διὰ τῆς μεθοδικῆς διδασκαλίας τῶν διαφόρων μαθημάτων, μάλιστα δὲ α΄) τῆς **φυσιογνωσίας,** ὅταν τὰ φυσικὰ ἀντικείμενα καὶ αἱ φυσικαὶ γνώσεις χρησιμοποιῶνται πρὸς κραταίωσιν τῆς πίστεως εἰς παντοδύναμον, πάνσοφον καὶ πανάγαθον **Θεὸν** καὶ τῶν συναισθημάτων τοῦ πρὸς Αὐτὸν θαυμασμοῦ καὶ τοῦ σεβασμοῦ· καὶ β΄) τῶν **θρησκευτικῶν μαθημάτων,** ἐν τοῖς ὁποίοις διὰ τῆς ἐξιστορήσεως τοῦ βίου τῶν ἁγίων ἀνδρῶν, μάλιστα δὲ τοῦ Ἰησοῦ

ἐμφανίζονται εἰς τοὺς παῖδας τὰ μεγάλα γεγονότα τῆς θείας Ἀποκαλύψεως, ἀπὸ τῶν ὁποίων ἀναπτύσσονται αἱ γενικαὶ θρησκευτικαὶ καὶ ἠθικαὶ ἀλήθειαι· καὶ τότε ἐν τῇ ψυχῇ τῶν παίδων ἀφ' ἑαυτῶν φύονται καὶ αὐξάνονται τὰ θρησκευτικὰ συναισθήματα. Πρὸς τοῦτο δὲ ὀφείλομεν νὰ καθιστῶμεν τοὺς παῖδας προσεκτικοὺς εἰς τὰ διάφορα τῆς φύσεως ἀντικείμενα, ἅτινα διὰ τοῦ τεραστίου των μεγέθους καὶ τῆς θαυμασίας ἁρμονίας καὶ σκοπιμότητος μαρτυροῦσι τὴν ὕπαρξιν **ὑπερτάτου δημιουργοῦ,** πανσόφου καὶ παναγάθου. Ἄγοντες δὲ τοὺς παῖδας εἰς ὥρας καὶ τόπους προσευχῆς καὶ καταδεικνύοντες εἰς αὐτοὺς τὴν **ἐκ τοῦ Θεοῦ ἐξάρτησιν** ἡμῶν, πρέπει νὰ ἀνυψῶμεν τὸν νοῦν καὶ τὴν καρδίαν αὐτῶν πρὸς τὸ **Παντοκράτορ Ὄν,** τὸ Ὁποῖον προὐνόησεν ὑπὲρ τῆς ἀνθρωπότητος πολυμερῶς καὶ πολυτρόπως, κατ' ἀρχὰς μὲν **δι' ἁγίων ἀνδρῶν,** εἶτα δὲ **διὰ τοῦ μονογενοῦς Αὐτοῦ Υἱοῦ,** τοῦ ἱδρυτοῦ τῆς Χριστιανικῆς Ἐκκλησίας. Ὀφείλομεν δὲ νὰ μὴ ἐξασθενῶμεν εἰς τὰς καρδίας τῶν παίδων τὸ οὕτως ἐξεγειρόμενον καὶ καλλιεργούμενον θρησκευτικὸν συναίσθημα, **ἀποφεύγοντες** κούφους καὶ ἐπιπολαίους λόγους, μὴ γογγύζοντες κατὰ τῆς θείας Προνοίας καὶ **ἐκφράζοντες ἀμφιβολίας** θρησκευτικάς, αἵτινες ἄγουσι τὸν ἄνθρωπον εἰς τὴν θρησκευτικὴν ἀδιαφορίαν ἢ τὴν ἀθεΐαν. Διὰ μυρίων δὲ στομάτων ἡ ἱστορία κηρύττει ὅτι ὁ **θεμέλιος λίθος** πάσης κοινωνίας καὶ πολιτείας ὑπῆρξε πάντοτε **τὸ θυσιαστήριον τοῦ Θεοῦ,** οὗτινος ἀνατραπέντος **συνανετράπησαν** κοινωνίαι τε καὶ πολιτεῖαι.

Βεβαίως πεπλανημέναι γνῶμαι καὶ δοξασίαι ἐπικρατοῦσιν ἐν τῇ ἀνθρωπότητι, ἀλλ' αὗται δὲν δύνανται ν' ἀντισταθῶσιν ἐπὶ μακρὸν εἰς τὰς προσβολὰς τῆς ἐπιστήμης καὶ τῆς ἀληθείας. Διότι ὁ ἄνθρωπος εἴτε διὰ τῆς διανοίας καὶ τοῦ συναισθήματος εἰς ἑαυτὸν ἤθελε συγκεντρωθῇ, εἴτε στραφῇ πρὸς τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους καὶ πρὸς τὴν φύσιν, ὁ Θεός, τὸν ὁποῖον ἡ ψευδὴς θρησκεία ἀπέκρυπτε καὶ ἀπ' αὐτῶν τῶν ὀξυδερκεστάτων τοῦ εἰδωλολατρικοῦ κόσμου διανοιῶν, ὁ Θεός, τὸν ὁποῖον ἐφανέρωσεν ἡμῖν ὁ μωσαϊκὸς νόμος καὶ ὁ ἐνανθρωπήσας θεῖος λόγος, ἀποκαλύπτεται ἐν ὅλῃ Αὐτοῦ τῇ αἴγλῃ. Καὶ ἂν εἷς ἢ πολλοὶ ἄνθρωποί ποτε πλανῶνται, ἀλλ' ἡ ἀνθρωπότης ἅπασα οὐδέποτε πλανᾶται· ἔχουσα δὲ βαθέως ἐρριζωμένον καὶ ἀναφαίρετον τὸ ὑπ' αὐτοῦ τοῦ Θεοῦ ἐν ταῖς καρδίαις ἡμῶν ἐμφυτευθὲν θρησκευτικὸν συναίσθημα, διηνεκῶς καὶ ἀκατασχέτως φέρεται πρὸς τὸν Θεόν. Καὶ ἡ πρόοδος τῆς γνώσεως εἶναι καὶ πρόοδος πρὸς τὸν Θεόν. Τὸ δὲ καθῆκον τῆς **εὐσεβείας** εἶναι τὸ **λαμπρότατον** καὶ **γνησιώτατον** προϊὸν τῆς ἀληθοῦς γνώσεως, εἶναι τὸ **ἀνώτατον** καὶ **περιληπτικώτατον** τῶν καθηκόντων, ἡ ἁψὶς τοῦ ὅλου ἠθικοῦ ἡμῶν οἰκοδομήματος· καὶ ἐν ταύτῃ ἀληθῶς τελειοῦνται πᾶσαι αἱ ἀρεταί. Ἠθικὴ δὲ ἄνευ

θρησκείας εἶναι ἔννοια ἀντιφατική· διότι ἡ ἀρχὴ τῆς ἠθικῆς προέρχεται κατ' ἀνάγκην ἐκ μὴ πεπερασμένου πνευματικοῦ κόσμου, ἐξ **ὑψίστου νομοθέτου,** ὅστις τὰ πάντα ἐξουσιάζει καὶ διευθετεῖ καὶ εἶναι αὐτὴ ἡ ἠθικὴ ἰδέα, αὐτὸ τὸ ἠθικὸν ἀγαθόν, **αὐτὸς ὁ Θεός, ὁ μόνος ἀγαθός.** Ἀκτὶς δὲ τῆς αἰωνίου τούτου ἀληθείας ἀπαστράπτει ἐν τῷ ἀνθρωπίνῳ πνεύματι καὶ διὰ τῆς ἠθικῆς συνειδήσεως καὶ τοῦ ἠθικοῦ νόμου φωτίζει διὰ παντὸς καὶ ποδηγετεῖ τὸν ἄνθρωπον. Πάντες δὲ αἰσθανόμεθα ἐν ἡμῖν τὴν ζωηρὰν ἐκείνην καὶ ἐπιτακτικὴν φωνήν, ἡ ὁποία σαφέστατα δεικνύει εἰς ἡμᾶς **τί ὀφείλομεν νὰ πράττωμεν καὶ τί νὰ ἀποφεύγωμεν.** Εἶναι ἡ ἀδέκαστος ἐκείνη φωνή, ἡ ὁποία πολλὰς μὲν πράξεις ἡμῶν προλαμβάνει, δι' ἄλλας δὲ τύπτει ἡμᾶς διὰ τρομερῶν ἀπειλῶν. Εἶναι ἡ καθολικὴ καὶ ἀΐδιος **συνείδησις.** Αὕτη δὲν εἶναι ἔργον ἀνθρώπινον. Βασίζεται ἐπὶ τοῦ Θεοῦ καὶ «**εἶναι**—καθὰ διεῖδε καὶ ὁ Κικέρων (Leges, II, 4),—**ὁ νόμος ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἐπερείδεται πᾶν καθῆκον, τὸ ἀληθῶς καὶ κυρίως πνεῦμα τῆς Ὑπερτάτης Θεότητος».**

ΧΡ. Δ. ΠΑΝΤΑΖΙΔΗΣ
ΔΙΔΑΚΤΩΡ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ

## ΑΠΟΣΤΟΛΙΚΗ ΠΕΡΙΚΟΠΗ

(κατὰ τὴν μνήμην τοῦ Μεγαλομάρτυρος Δημητρίου τοῦ Μυροβλήτου)

*«Σὺ οὖν, τέκνον μου, ἐνδυναμοῦ ἐν τῇ χάριτι τῇ ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ, καὶ ἃ ἤκουσας παρ' ἐμοῦ διὰ πολλῶν μαρτύρων, ταῦτα παράθου πιστοῖς ἀνθρώποις, οἵτινες ἱκανοὶ ἔσονται καὶ ἑτέρους διδάξαι. σὺ οὖν κακοπάθησον ὡς καλὸς στρατιώτης Ἰησοῦ Χριστοῦ· οὐδεὶς στρατευόμενος ἐμπλέκεται ταῖς τοῦ βίου πραγματείαις, ἵνα τῷ στρατολογήσαντι ἀρέσῃ. ἐὰν δὲ καὶ ἀθλῇ τις, οὐ στεφανοῦται ἐὰν μὴ νομίμως ἀθλήσῃ. τὸν κοπιῶντα γεωργὸν δεῖ πρῶτον τῶν καρπῶν μεταλαμβάνειν. νόει ἃ λέγω· δῴη γάρ σοι ὁ Κύριος σύνεσιν ἐν πᾶσι. Μνημόνευε Ἰησοῦν Χριστὸν ἐγηγερμένον ἐκ νεκρῶν, ἐκ σπέρματος Δαυείδ, κατὰ τὸ εὐαγγέλιόν μου· ἐν ᾧ κακοπαθῶ μέχρι δεσμῶν ὡς κακοῦργος· ἀλλ' ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ οὐ δέδεται. διὰ τοῦτο πάντα ὑπομένω διὰ τοὺς ἐκλεκτούς, ἵνα καὶ αὐτοὶ σωτηρίας τύχωσι τῆς ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ μετὰ δόξης αἰωνίου».*

*(Β' Τιμ. β' 1—10)*

# WORLD CONFERENCE ON FAITH ORDER

## (Παγκόσμιον Συνέδριον περὶ Πίστεως καὶ Διοικήσεως)

## ΕΚΘΕΣΙΣ

### τῆς ἀντιπροσωπείας τοῦ Οἰκουμ. Πατριαρχείου.

Ἐν Λονδίνῳ τῇ 5 Ὀκτωβρίου 1927.

*Παναγιώτατε Δέσποτα,*

Οἱ βαθυσεβάστως ὑποφαινόμενοι ἀντιπρόσωποι τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου ἐν τῷ «**Παγκοσμίῳ Συνεδρίῳ τῆς Λωζάννης περὶ πίστεως καὶ διοικήσεως**» αἰσίως ἀποπερατώσαντες τὴν ἀνατεθεῖσαν εἰς ἡμᾶς ἐντολήν, σπεύδομεν, ὅπως ὑποβάλωμεν τὴν ἑπομένην ἔκθεσιν περὶ τῶν πεπραγμένων αὐτοῦ.

Αἱ ἐργασίαι τοῦ Συνεδρίου ἤρξαντο τῇ 3ῃ Αὐγούστου ἐ. ἔ. διὰ κοινῆς προσευχῆς τῶν 400 καὶ ἐπέκεινα ἀντιπροσώπων τῶν ἐκπροσωπούντων περὶ τὰς 80 Ἐκκλησίας καὶ Ὁμολογίας, ἐν τῷ Καθεδρικῷ Ναῷ τῆς Λωζάννης. Μετὰ τὴν ἀνάγνωσιν ἐκλεκτῶν χωρίων τῆς Ἁγίας Γραφῆς, καταλλήλων τῇ περιστάσει ὑπὸ τοῦ Πάστορος κ. Λεκρετὰν καὶ τὴν ἐπὶ τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ ὀργάνου ἐκτέλεσιν ἐκκλησιαστικῶν ᾀσμάτων συντεθέντων ἐξ ἀφορμῆς τῆς συγκλήσεως τοῦ Συνεδρίου, ὁ Πρόεδρος αὐτοῦ Σεβ. ἐπίσκοπος Brent ἐξεφώνησε λόγον, διὰ τοῦ ὁποίου ἐκάλεσε πάντας τοὺς ἀντιπροσώπους, ὅπως συνεργασθῶσιν ὑπὲρ τῆς ἑνώσεως ὅλων τῶν χριστιανικῶν Ἐκκλησιῶν, ἥτις ἀποτελεῖ, ὡς εἶπε, θέλημα Αὐτοῦ τοῦ Θεοῦ (**ἵνα πάντες ἓν ὦσιν**) ἐπ' ἀγαθῷ τοῦ κόσμου ὁλοκλήρου, ὅστις τοσαῦτα δεινὰ ὑφίσταται λόγῳ τῆς μεταξὺ τῶν Ἐκκλησιῶν διαιρέσεως. Μετὰ τὴν προσευχὴν ἅπαντες οἱ ἀντιπρόσωποι κατηυθύνθησαν εἰς τὸ παρὰ τὸν Καθεδρικὸν Ναὸν κείμενον Πανεπιστήμιον τῆς Λωζάννης εἰς τὴν μεγαλοπρεπῆ, διὰ θαυμασίων ὑδατογραφιῶν κεκοσμημένην καὶ εὐρυχωροτάτην αἴθουσαν τοῦ ὁποίου διεξήχθησαν αἱ ἐργασίαι τοῦ Συνεδρίου.

Ὁ ἐπίσκοπος Brent ἐκλέγεται κατ' ἀρχὰς μὲν προσωρινὸς πρόεδρος τοῦ Συνεδρίου, εἶτα δὲ κατὰ τὴν ἀπογευματινὴν συνεδρίαν τῆς πρώτης ἡμέρας, 3 Αὐγούστου, προτάσει τοῦ Σεβ. Μητροπολίτου Θυατείρων κ. Γερμανοῦ, τονίσαντος τὰς ἀνεκτιμήτους ὑπηρεσίας καὶ τοὺς ὑπερανθρώπους

μόχθους, οὓς προσήνεγκε χάριν τοῦ ἔργου τοῦ Συνεδρίου, ὁριστικὸς τοιοῦτος. Ἅμα τῇ ἐκλογῇ τοῦ προσωρινοῦ προέδρου, πρὸς τὰ μέλη τοῦ Συνεδρίου ἀπηύθυνε θερμὸν χαιρετισμὸν ὁ Σύμβουλος τῆς Ἑλβετικῆς Ὁμοσπονδίας κ. Dupuis ἐκ μέρους τῆς Κυβερνήσεως καὶ τῆς πόλεως Λωζάννης καὶ ὁ Πρόεδρος τῆς Ὁμοσπονδίας τῶν Ἐκκλησιῶν τῆς Ἑλβετίας, ἀμφότεροι ἐξάραντες τὸ γεγονὸς τῆς συγκλήσεως Συνεδρίου τοιοῦτον ἐπιδιώκοντος σκοπὸν καὶ εὐχηθέντες, ὅπως αἱ ἐργασίαι αὐτοῦ στεφθῶσιν ὑπὸ ἐπιτυχίας πλήρους.

Εἶτα τὸ Συνέδριον εἰσῆλθεν εἰς τὴν ἡμερησίαν διάταξιν τῶν ἐργασιῶν αὐτοῦ. Συνῳδὰ τῷ προγράμματι, πρῶτος ὡμίλησεν ὁ Γερμανὸς Καθηγητὴς Dr Werwer Elert, ὅστις ἐξέθεσε συντόμως τὰς ἀπόψεις τῆς Γερμαν. Λουθηρανικῆς ἀντιπροσωπείας ὅσον ἀφορᾷ τὴν ἕνωσιν τῶν Ἐκκλησιῶν. Μετὰ τοῦτον ἐν μέσῳ ζωηροτάτων χειροκροτημάτων ἔλαβε τὸν λόγον ὁ Σεβ. Μητροπολίτης Θυατείρων κ. Γερμανός, ὅστις ἀπαντῶν εἰς τὴν ἐν τῷ προγράμματι διαληφθεῖσαν «***κλῆσιν πρὸς ἕνωσιν***» διεπραγματεύθη α΄) περὶ τῆς ἐννοίας καὶ τῆς ἀνάγκης τῆς Ἑνώσεως τῶν Ἐκκλησιῶν καὶ β΄) περὶ τῶν ὅρων, ὑφ' οὓς ἡ Ὀρθόδοξος Ἐκκλησία ἐννοεῖ τὴν Ἕνωσιν. Μετὰ τὸν Σεβ. Μητροπολίτην Θυατείρων ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ θέματος ὡμίλησαν ὁ Πριμᾶτος τῆς Ἰρλανδίας Ἀρχιεπίσκοπος Ἀρμὰγκ καὶ ὁ καθηγητὴς ἐν Γενεύῃ Dr Eugéne Choisy.

Μετὰ μεσημβρίαν τῆς πρώτης ἡμέρας, τῆς συνεδρίας ἀρξαμένης περὶ ὥραν 4ην, ἐγένετο ἡ ἐκλογὴ τοῦ ὁριστικοῦ Προεδρείου. Οὕτω, καθ' ἃ καὶ ἀνωτέρω ἐλέχθη, Πρόεδρος ὁριστικὸς τοῦ Συνεδρίου ἐξελέγη ὁ Σεβ. Ἐπίσκοπος Ch. Brent, ἀντιπρόεδρος ὁ Dr Garvie, Γεν. Γραμματεὺς ὁ κ. Brown, θησαυροφύλαξ ὁ κ. G. Zabriskie κλπ. Ὁ Ἐπίσκοπος Brent ἀναλαμβάνων τὰ καθήκοντα αὐτοῦ, ἀφοῦ ηὐχαρίστησε τὸ Συνέδριον διὰ τὴν τιμήν, ἥτις προσεγένετο αὐτῷ, εἶπεν: «Ἀναγνωρίζω ὅτι ὁ πραγματικὸς πρόεδρος τοιούτου Συνεδρίου εἶνε ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστός, ὅστις ἐνεργεῖ διὰ τοῦ Παναγίου Πνεύματος καὶ ἐν τῇ πεποιθήσει ταύτῃ θέτω ἐμαυτὸν εἰς τὴν διάθεσιν Αὐτοῦ καὶ ὑμῶν. Ἐπὶ τούτοις θὰ ἐπεθύμουν νὰ ἐπιστήσω τὴν ὑμετέραν προσοχὴν ἐπὶ δύο σημείων. Τὸ πρῶτον εἶναι τοῦτο, ὅτι δηλ. τὸ σπουδαιότερον ἔργον τοῦ Συνεδρίου τούτου θὰ ἐπιτευχθῇ μόνον διὰ κοινῆς προσευχῆς ὅλων ἡμῶν. Ὡρίσαμεν χρόνον διὰ προσευχὴν πολὺ περισσότερον ἐκείνου, ὅστις ὁρίζεται συνήθως εἰς τοιοῦτου εἴδους Συνέδρια. Ὡς θὰ παρετηρήσατε ἐν τῷ Προγράμματι, αἱ Συνεδριάσεις τῆς ὁλομελείας τοῦ Συνεδρίου ἄρχονται διὰ προσευχῆς, ἐλπίζω δὲ ὅτι ἅπαντα τὰ μέλη τοῦ Συνεδρίου θὰ θεωρῶσιν ὕψιστον αὐτῶν προνόμιον, ὅπως ὦσι παρόντα τὴν 9 ½ καθ' ἑκάστην πρωΐαν. Κατὰ τὴν ὥραν τῆς προσευχῆς θὰ ἔχωμεν τὸ εὐτύχημα νὰ θέτωμεν ἑαυτοὺς εἰς ἄμεσον ἐπικοινωνίαν μετὰ τοῦ

Θεοῦ καὶ νὰ ἀρχίζωμεν τὰς ἐργασίας ἡμῶν ὡς μία οἰκογένεια τοῦ Θεοῦ. Τὸ δεύτερον σημεῖον εἶναι τοῦτο, ὅτι δέον νὰ παραδώσωμεν ἡμᾶς αὐτοὺς εἰς τὸν Θεόν. Παρουσιάζεται εἰς ἡμᾶς εὐκαιρία μοναδικὴ νὰ θέσωμεν ἑαυτοὺς εἰς τὴν διάθεσιν τοῦ Θεοῦ, νὰ παραδώσωμεν τὰς διανοίας, τὰς κρίσεις, τὰς καρδίας ἡμῶν εἰς χεῖρας τοῦ Θεοῦ, ἵνα Οὗτος ὁδηγήσῃ ἡμᾶς ὅπου βούλεται. Μετὰ τοιούτων διαθέσεων πέποιθα ὅτι θὰ προσεγγίσωμεν πρὸς τὸν Θεὸν πάντως κατὰ τὸ παρὸν Συνέδριον. Ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει τὰ ἀποτελέσματα τῶν συσκέψεων ἡμῶν θὰ ὦσι τελεσφόρα, ἡ δὲ Ἐκκλησία θὰ βαδίσῃ ἐμπρὸς μετὰ νέων ἐλπίδων καὶ νέων δυνάμεων πρὸς τὴν ἔνδοξον ἐκείνην ἡμέραν, καθ' ἣν γενήσεται μία ποίμνη, εἷς ποιμήν».

Τὴν ἐπιοῦσαν, 4ην Αὐγούστου, τοῦ Συνεδρίου προήδρευσε, συνῳδὰ τῷ ἐντύπῳ προγράμματι, ὁ Σεβ. Μητροπολίτης Θυατείρων κ. Γερμανός. Κατὰ τὴν συνεδρίαν ταύτην οἱ τοῦ προγράμματος ρήτορες ὡμίλησαν ἐπὶ τοῦ δευτέρου θέματος ***«τοῦ διαγγέλματος τῆς Ἐκκλησίας πρὸς τὸν κόσμον—τοῦ Εὐαγγελίου»***. Πρῶτος ἔλαβε τὸν λόγον ὁ Γερμανὸς Καθηγητὴς Dr Adolf Deisseman, ὅστις μετὰ δυνάμεως ἐπιστημονικῆς καὶ βαθύτητος κρίσεως ὡμίλησε περὶ τοῦ ἔργου τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ τῶν Ἀποστόλων, τῆς ἐμφανίσεως τῆς Ἐκκλησίας καὶ τοῦ κηρύγματος Αὐτῆς πρὸς τὸν κόσμον, δηλ. τοῦ Εὐαγγελίου καὶ τῆς σημασίας αὐτοῦ διά τε τὴν ἀτομικὴν καὶ κοινωνικὴν ζωὴν τῶν χριστιανῶν. «Εἶνε ἀληθές, εἶπε μεταξὺ ἄλλων, ὅτι τὸ Εὐαγγέλιον ἤσκησεν ἐπίδρασιν σημαντικὴν ἐπὶ τῆς θεολογίας, τῆς φιλοσοφίας, τῆς ἱστορίας, τῆς νομικῆς ἐπιστήμης καὶ τῆς περὶ τοῦ κόσμου νοοτροπίας τῶν ἀνθρώπων. Πλὴν τὸ Εὐαγγέλιον χωρὶς νὰ ταὐτίζηται πρὸς οὐδεμίαν ἐκ τῶν ἀπαριθμηθεισῶν θεωριῶν ἢ ἄλλων τοῦ ἐπιστητοῦ συστημάτων, ἀποτελεῖ ἀγγελίαν θρησκευτικὴν χαρμόσυνον, σάλπισμα ἀρχαγγελικόν, πρόσκλησιν τοῦ Θεοῦ πρὸς μετάνοιαν, εὐλογίαν καὶ ἀνακούφισιν, κἄτι τέλος, τὸ ὁποῖον δὲν ἔχει σκοπὸν κυρίως νὰ διδάξῃ τοὺς ἀνθρώπους, ἀλλὰ νὰ μεταβάλῃ καὶ νὰ πείσῃ αὐτοὺς νὰ ἐπιστρέψωσιν εἰς τὸν ζῶντα Θεόν». Μετὰ τοῦτον ἔλαβον τὸν λόγον διαδοχικῶς ὁ ἐπίσκοπος Fr. Menconnel, ὁ τέως καθηγητὴς τῆς Θεολ. Ἀκαδημίας Πετρουπόλεως κ. Ν. Γλουμποκόβσκη, ὁ αἰδεσ. William Adams Brown, ὁ αἰδ. Harald Ostenfeld καὶ ὁ διαπρεπὴς Γάλλος Καθηγητὴς καὶ περιώνυμος ἱεροκῆρυξ Wilfred Mouod.

Μετὰ μεσημβρίαν τόσον κατὰ τὴν δευτέραν ἡμέραν τοῦ Συνεδρίου ὅσον καὶ κατὰ τὰς ἄλλας, καθ' ἃς ἐγένοντο συνεδριάσεις τῆς ὁλομελείας τοῦ Συνεδρίου, ὡμίλησαν δύο ἀντιπρόσωποι ἐκ τῶν προτέρων ὡρισμένοι, ἐν τῷ ἐντύπῳ πάντοτε προγράμματι ἀναφερόμενοι, εἶτα δ' ἠκολούθει συζήτησις ἐπὶ τοῦ θέματος τῆς ἡμέρας. Δέον νὰ σημειωθῇ ὅτι ἡ ἐλευθέρα συζήτησις διεξήγετο οὕτως: Πᾶς ὅστις ἤθελε νὰ ὁμιλήσῃ ἐδήλου τοῦτο εἰς τὸ

Προεδρεῖον διὰ σημειώματος, ὅπερ ἔδει νὰ εὑρίσκηται ἐν τῷ ἐπὶ τούτῳ ὡρισμένῳ κυτίῳ πρὸ τῆς 3ης μ. μ. Προσκαλούμενος δὲ ἀνεγίνωσκε τὴν ἀνακοίνωσιν αὐτοῦ διαθέτων χρόνον οὐχὶ περισσότερον τῶν 5 λεπτῶν, εἶτα δὲ παρέδιδεν αὐτὴν εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ Προεδρείου, ἵνα καταχωρηθῇ αὐτούσιος εἰς τὰ πρακτικὰ τῆς ἡμέρας ἐκείνης. Κατὰ τὴν συνεδρίαν ταύτην προτάσει τοῦ ἐπισκόπου Brent, προέδρου τοῦ Συνεδρίου ἐξελέγησαν, πλὴν τοῦ Dr Garvie, τέσσαρες εἰσέτι ἀντιπρόεδροι τοῦ Συνεδρίου μεταξὺ τῶν ὁποίων καὶ ὁ Σεβ. Μητροπολίτης Θυατείρων κ. Γερμανός.

Τὴν τρίτην ἡμέραν, 5 Αὐγούστου, προεδρεύοντος τοῦ αἰδ. William P. Merill ἀνεγνώσθησαν εἰσηγήσεις ἐπὶ τοῦ Γ΄ θέματος: «**περὶ τῆς πίστεως τῆς Ἐκκλησίας**». Πρῶτος ἔδει νὰ λάβῃ τὸν λόγον ὁ Μακαρ. Ἀρχιεπίσκοπος Ἀθηνῶν κ. Χρυσόστομος. Τούτου ὅμως μὴ δυνηθέντος νὰ προσέλθῃ εἰς τὸ Συνέδριον, τὴν περὶ φύσεως τῆς Ἐκκλησίας λαμπρὰν αὐτοῦ εἰσήγησιν ἀνέγνωσεν ὁ καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν κ. Ἀμ. Ἀλιβιζᾶτος. Ὁ Μακαρ., ἀφ' οὗ ἀνέπτυξεν ἐν τῇ εἰσηγήσει αὐτοῦ τὸν τρόπον τῆς ἱδρύσεως τῆς Ἐκκλησίας ὑπὸ τοῦ Κυρίου ἡμῶν καὶ τῆς ἐξαπλώσεως αὐτῆς ὑπὸ τῶν Ἀποστόλων καὶ τοὺς γενικοὺς χαρακτῆρας αὐτῆς κατὰ τὴν ὀρθόδοξον ἀντίληψιν, ἀνέλυσεν εἶτα τὰ εἰδικὰ γνωρίσματα τῆς Ἐκκλησίας, ὡς Μιᾶς, Ἁγίας, Καθολικῆς καὶ Ἀποστολικῆς. Ἡ περὶ τῆς φύσεως τῆς Ἐκκλησίας εἰσηγητικὴ ἔκθεσις τοῦ Μακαριωτάτου ἐποίησεν ἀρίστην ἐντύπωσιν, ὡς διατύπωσις σαφὴς καὶ ἐπιστημονικῶς ἀρτία τῆς διδασκαλίας τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας ἐπὶ τοῦ ὡς ἄνω θέματος. Ἀντιθέτως πρὸς τὴν συντηρητικότητα τῆς εἰσηγήσεως τοῦ Μακαριωτάτου Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν, ἄκρατος ἐλευθεροφροσύνη διέκρινε τὴν ἐπὶ τοῦ ἰδίου θέματος εἰσηγητικὴν ἔκθεσιν τοῦ αἰδ. S. Parker Cadman. Μετ' αὐτοὺς ὡμίλησαν κατὰ σειρὰν ὁ λουθηρανὸς ἐπίσκοπος Ἀλ. Raffeny, ὁ ἀγγλικανὸς ἐπίσκοπος τοῦ Μάντσεστερ, ὁ καθηγητὴς Fer. Menegoz καὶ ὁ αἰδ. Workman.

Μετὰ δὲ μεσημβρίαν, μετ' ἀνακοίνωσιν δεκάλεπτον γενομένην ὑπὸ τοῦ αἰδ. Friedrich Siegmund Shultre ἐπηκολούθησεν ἐλευθέρα συζήτησις ἐπὶ τοῦ «περὶ τῆς φύσεως τῆς Ἐκκλησίας» θέματος. Κατὰ ταύτην τὸν λόγον ἔλαβε καὶ ὁ ἐκ τῶν μελῶν τῆς ἀντιπροσπείας τοῦ Οἰκουμ. Πατριαρχείου πανοσ. Ἀρχιμανδρίτης Θεολόγος Παρασκευαΐδης λίαν ἐπιτυχῶς ἐκθέσας τὴν περὶ ἀποστολικῆς διαδοχῆς τῆς Ἱεραρχίας ἄποψιν τῆς ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας.

Τὴν 4ην ἡμέραν, 6ην Αὐγούστου, ἀνεγνώσθησαν εἰσηγήσεις ἐπὶ τοῦ θέματος: «**Κοινὴ ὁμολογία πίστεως τῆς Ἐκκλησίας**». Τῆς συνεδρίας προήδρευσε κατὰ τὴν ἡμέραν ταύτην ὁ διαπρεπὴς Ἀρχιεπίσκοπος Οὐψά-

λης Νάθαν Σέδερμπλομ. Πρῶτος ὡμίλησεν ὁ σοφὸς Ἀγγλικανὸς Ἐπίσκοπος Charles Gore, ὅστις μετὰ πολλῆς δυνάμεως λόγου ὑπερημύνθη τοῦ Συμβόλου τῆς Νικαίας-Κων/πόλεως καὶ ἐπέρανε τὴν καταχειροκροτηθεῖσαν εἰσήγησιν αὐτοῦ εἰπών : «ἐὰν δὲν εἶναι δυνατὴ ἡ Ἕνωσις τῶν Ἐκκλησιῶν διὰ τῆς ἀποδοχῆς ἑνὸς κοινοῦ Συμβόλου, ὀφείλομεν νὰ ἐγκαταλίπωμεν τὰς προσπαθείας ἡμῶν ἐν τῇ κατευθύνσει ταύτῃ καὶ νὰ ἀφιερώσωμεν ἑαυτοὺς εἰς ἔργον μᾶλλον κατορθωτόν, εἰς τὴν ἐπιδίωξιν δηλ. ἠθικῶν καὶ κοινωνικῶν σκοπῶν ἀνεξαρτήτως τῶν δογματικῶν διαφορῶν ἑκάστης Ἐκκλησίας. Ἐὰν ἐπιτύχωμεν νὰ ἐργασθῶμεν ὡς ἓν σῶμα ἐπὶ ἠθικοῦ καὶ κοινωνικοῦ ἐδάφους, τό γε νῦν, δυνάμεθα νὰ εἴμεθα βέβαιοι, ὅτι θὰ δυνηθῶμεν νὰ προσεγγίσωμεν ἐν ἀπωτέρῳ μέλλοντι ζητήματα δογματικὰ καὶ νὰ ἐπιληφθῶμεν τελεσφόρως τῆς συζητήσεως αὐτῶν». Μετὰ τοῦτον ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ θέματος ὡμίλησαν διαδοχικῶς πέντε εἰσέτι ρήτορες, ἐν οἷς καὶ ὁ καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Σόφιας, πρωθιερεὺς Στέφανος Τσανκώφ. Μετὰ μεσημβρίαν ἐγένετο ἐλευθέρα συζήτησις ἐπὶ τοῦ θέματος τῆς ἡμέρας.

Τὴν ἐπιοῦσαν Κυριακήν, 7ην Αὐγούστου, ὡς καὶ κατὰ τὰς ἄλλας Κυριακὰς τὸ Συνέδριον δὲν εἰργάσθη. Ἐν τῷ Καθεδρικῷ Ναῷ τῆς Λωζάννης ἐγένετο συγκέντρωσις λαϊκὴ κατὰ τὴν ὥραν τῆς θείας λατρείας, καθ' ἣν ὡμίλησε περὶ ἑνώσεως τῶν Ἐκκλησιῶν ὁ Πάστωρ Ch. d'Aubigny. Οἱ ὀρθόδοξοι ἀντιπρόσωποι ὡς καὶ πλεῖστοι ξένοι παρέστησαν ἐν τῷ ἑλληνικῷ ναῷ τοῦ ἁγίου Γερασίμου τῆς Λωζάννης, ἐν ᾧ τὴν θείαν λειτουργίαν ἐτέλεσεν ὁ ἐκ τῶν μελῶν τῆς ἀντιπροσωπείας τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου πανοσ. Ἀρχιμ. Θεολόγος Παρασκευαΐδης, ὡμίλησε δὲ κατὰ τὴν ὥραν τοῦ Κοινωνικοῦ ὁ ἐκ τῆς αὐτῆς ἀντιπροσωπείας πανοσ. Ἀρχιμανδρ. Μιχαὴλ Κωνσταντινίδης περὶ τῆς ἀνάγκης τῆς προσεγγίσεως τῶν Ἐκκλησιῶν ἐπὶ ἠθικοῦ καὶ κοινωνικοῦ ἐδάφους χάριν τῆς Παγκοσμίου εἰρήνης καὶ τῆς εὐημερίας καὶ ψυχικῆς γαλήνης τοῦ ἐν ἠθικῇ ἀναστατώσει διατελοῦντος χριστιανικοῦ κόσμου.

Ἡ 8η, 9η, 10η καὶ 11η Αὐγούστου εἶχον ὁρισθῆ διὰ τὴν συζήτησιν ἐν ἐπιτροπαῖς τῶν εἰσηγήσεων τῶν γενομένων ἐπὶ τῶν προαναφερθέντων τριῶν θεμάτων : «τοῦ διαγγέλματος τῆς Ἐκκλησίας πρὸς τὸν κόσμον», «τῆς φύσεως τῆς Ἐκκλησίας» καὶ «τῆς κοινῆς ὁμολογίας πίστεως τῆς Ἐκκλησίας» καὶ τὸν καταρτισμόν, ἐπὶ τῇ βάσει τούτων, ἐκθέσεων μελλουσῶν νὰ ὑποβληθῶσιν εἰς τὴν κρίσιν καὶ ἐπιψήφισιν τοῦ Συνεδρίου ἐν ὁλομελείᾳ.

Οὕτω τὰ μέλη τοῦ Συνεδρίου διῃρέθησαν εἰς τρία τμήματα, ἕκαστον τῶν ὁποίων ἐπελήφθη τῆς μελέτης τῶν σχετικῶν ἐκθέσεων καὶ τοῦ καταρτισμοῦ τῆς τελικῆς ἐκθέσεως ἐπὶ τοῦ θέματος, ὅπερ δι' αὐτὸ εἶχεν ὁρισθῆ. Τὰ μέλη τῆς ὀρθοδόξου ἀντιπροσωπείας εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς ἐν ταῖς συζητή-

σεσιν, αἵτινες ἔλαβον χώραν εἰς τὰς ὑποεπιτροπάς, εἰς ἃς ὑποδιῃρέθη ἕκαστον τμῆμα, παρετήρησαν, ὅτι ἐνῷ ἦτο δυνατὸν νὰ συμφωνήσωσιν ἐπὶ τῆς ἐκθέσεως τοῦ πρώτου θέματος: «τοῦ διαγγέλματος τῆς Ἐκκλησίας πρὸς τὸν κόσμον» δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ λεχθῇ τὸ αὐτὸ προκειμένου περὶ τῶν ἄλλων δύο ἐκθέσεων ἐπὶ τῶν θεμάτων «φύσεως τῆς Ἐκκλησίας καὶ «κοινῆς Ὁμολογίας πίστεως». Ἐπὶ τῶν δύο τελευταίων ζητημάτων ἐσημειώθη ἀντίθεσις γνωμῶν μεγίστη μεταξὺ τῶν Ὀρθοδόξων καὶ τῶν λοιπῶν ἀντιπροσώπων. Καὶ εἶναι μὲν ἀληθὲς ὅτι αἱ γνῶμαι τῶν Ὀρθοδόξων καὶ αἱ προτάσεις αὐτῶν πρὸς τροποποίησιν ὡρισμένων σημείων τῶν ὑπὸ συζήτησιν καὶ καταρτισμὸν ἐκθέσεων ἐγένοντο ἀποδεκταὶ μετὰ πολλῆς τῆς προθυμίας καὶ ἐσημειοῦντο πάντοτε, πλὴν οἱ Ὀρθόδοξοι οὐδαμῶς ἱκανοποιούμενοι ἐκ τῆς ἀποδοχῆς τῶν γνωμῶν αὐτῶν, ἐφ᾽ ὅσον καὶ αὐταὶ αἱ ὡς κοιναὶ προτάσεις διατυπούμεναι δὲν ἦσαν ἀπηλλαγμέναι πνεύματος ἀντορθοδόξου, εἰς τὰς κατ᾽ ἰδίαν συγκεντρώσεις αὐτῶν, αἵτινες πάντοτε ἐγίνοντο τῇ πρωτοβουλίᾳ καὶ ὑπὸ τὴν προεδρείαν τοῦ Σεβ. Μητροπολίτου Θυατείρων κ. Γερμανοῦ, ἐφέροντο πρὸς τὴν ἀπόφασιν, ὅπως ἐμφαντικῶς διατυπώσωσι τὰς μεταξὺ αὐτῶν καὶ τῶν λοιπῶν ἀντιπροσώπων ὑφισταμένας διαφορὰς ἐν ζητήμασι σπουδαιοτάτοις, αὐτὰ τὰ θεμελιώδη δόγματα τῆς Ἐκκλησίας ἀφορῶσι.

Τούτου δ᾽ ἀκριβῶς ἕνεκεν ὅτε κατὰ τὴν 11ην Αὐγούστου ὑπεβλήθησαν εἰς τὴν ὁλομέλειαν τοῦ Συνεδρίου αἱ ἐκθέσεις ἐπὶ τῶν τριῶν πρώτων θεμάτων, ἐφ᾽ ὧν ἠσχολήθη γενικῶς μὲν τὸ Συνέδριον εἰδικῶς δὲ καὶ λεπτομερέστερον τὰ τμήματα, ὁ Σεβ. Μητροπολίτης Θυατείρων κ. Γερμανὸς ἐξ ὀνόματος τῶν ὀρθοδόξων ἀντιπροσώπων ἐδήλωσεν ὅτι οὗτοι ἀδυνατοῦσι νὰ λάβωσι μέρος εἰς τὴν συζήτησιν τῶν ἐκθέσεων, ἅτε λόγῳ τῆς ἀνεπαρκείας τοῦ χρόνου, μὴ δυνηθέντες ἐμπεριστατωμένως νὰ μελετήσωσιν αὐτάς.

Πλὴν ἡ διάστασις τῶν γνωμῶν καὶ τὸ χάσμα τὸ ἐπικρατοῦν μεταξὺ Ὀρθοδόξων καὶ τῶν λοιπῶν ἀντιπροσώπων ἐξεδηλώθησαν ἐμφαντικώτερον καὶ ριζικώτερον κατὰ τὰς γενομένας εἰσηγήσεις ἐπὶ τῶν ἑπομένων τριῶν θεμάτων: «Ἱεραρχίας τῆς Ἐκκλησίας», «μυστηρίων» καὶ «ἑνώσεως τοῦ χριστιανικοῦ κόσμου καὶ τῶν μέχρι τοῦδε σχέσεων τῶν ὑπαρχουσῶν Ἐκκλησιῶν» κατὰ τὴν 12ην, 13ην καὶ 15ην Αὐγούστου καὶ τὰς ἐπ᾽ αὐτῶν συζητήσεις τῶν τριῶν τμημάτων εἰς ἃ διῃρέθη τὸ Συνέδριον, καὶ τῶν ὑποεπιτροπῶν αὐτῶν. Οὕτω δὲ ἵνα καθορίσωσι σαφῶς τὴν στάσιν αὐτῶν καὶ πρὸς ἀποφυγὴν πάσης παρεξηγήσεως καὶ ἐκμεταλλεύσεως τῆς τυχὸν ἀδιαμαρτυρήτου παρουσίας αὐτῶν ἐν Συνεδρίῳ, ἐν ᾧ ἐξετίθεντο γνῶμαι ἐπὶ δογματικῶν ζητημάτων ἄντικρυς ἀντίθετοι πρὸς τὰς ὀρθοδόξους Ἐκκλησίας, οἱ ὀρθόδοξοι ἀντιπρόσωποι, κατόπιν ἐπανειλημμένων

συναντήσεων καὶ ἀνταλλαγῆς γνωμῶν ἐπὶ τοῦ πρακτέου, συνέταξαν, ὑπέγραψαν καὶ ὑπέβαλον εἰς τὸ Συνέδριον τὴν ἑπομένην δήλωσιν ἀναγνωσθεῖσαν ὑπὸ τοῦ Σεβασμιωτάτου Μητροπολίτου Θυατείρων κ. Γερμανοῦ ἀγγλιστί:

## *Πρὸς τὸ ἐν Λωζάννῃ Συνέδριον «περὶ Πίστεως καὶ Διοικήσεως»*

*Ἀδελφοί,*

Εἰς τὴν πρόσκλησιν τῆς Ὀργανωτικῆς Ἐπιτροπῆς τοῦ Συνεδρίου «περὶ Πίστεως καὶ Διοικήσεως», ἡ Ὀρθόδοξος Ἐκκλησία προθύμως ἀπαντήσασα πρὸ ἑπταετίας ἤδη ἀπέστειλεν ἀντιπροσώπους τῶν διαφόρων ἐπὶ μέρους Ἐκκλησιῶν αὐτῆς κατὰ τὴν προκαταρκτικὴν αὐτοῦ ἐν Γενεύῃ συνέλευσιν τῷ 1920. Ἡ ἀντιπροσωπεία τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας, ἐκθέσασα ἀπὸ κοινοῦ ἐν γενικαῖς γραμμαῖς ἐνώπιον τοῦ Συνεδρίου ἐκείνου τὴν διδασκαλίαν αὐτῆς περὶ πίστεως καὶ διοικήσεως, κατέληξεν εἰς τὸ συμπέρασμα, ὅτι πρὸ πάσης διαπραγματεύσεως περὶ ἑνώσεως τῶν Ἐκκλησιῶν ἐν τῇ πίστει καὶ τῇ διοικήσει ἐπεβάλλετο καταρτισμὸς Κοινωνίας τινὸς τῶν Ἐκκλησιῶν ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ἠθικῶν καὶ κοινωνικῶν ἀρχῶν τοῦ Χριστιανισμοῦ. Καὶ ὅτε δὲ οὐ πρὸ πολλοῦ προσεκλήθη πρὸς συμμετοχὴν δι᾿ ἀντιπροσώπων εἰς τὸ Συνέδριον τοῦτο, ἡ Ὀρθ. Ἐκκλησία, ἔσπευσε νὰ ἀποστείλῃ εἰς αὐτὸ τοὺς ἀντιπροσώπους αὐτῆς. Οἱ κάτωθι ὑπογεγραμμένοι ἀντιπρόσωποι τῆς Ὀρθ. Ἐκκλησίας, ἐμπνεόμενοι ὑπὸ εἰλικρινῶν αἰσθημάτων ἀγάπης καὶ πόθου πρὸς συνεννόησιν, μετ᾿ ἐνδιαφέροντος μετέσχομεν τῶν συγκεντρώσεων, ὅσαι ἀπέβλεπον εἰς τὴν ἀνάπτυξιν στενωτέρας συναδελφώσεως καὶ ἐπικοινωνίας τῶν ἀντιπροσώπων τῶν διαφόρων Ἐκκλησιῶν ἐπ᾿ ἀγαθῷ καὶ πρὸς τὸ συμφέρον τοῦ ὅλου χριστιανικοῦ σώματος. Προθύμως δὲ συμμετασχόντες καὶ τῶν ἐργασιῶν τοῦ Συνεδρίου τούτου, τόσον εἰς τὰς κατὰ τὸ πρόγραμμα γενομένας δημοσίας ἀγορεύσεις, ὅσον καὶ εἰς τὴν ἐπακολουθήσασαν ἐλευθέραν συζήτησιν καὶ εἰς τὰς ἐργασίας τῶν Ἐπιτροπῶν οὐχὶ ἄνευ λύπης παρετηρήσαμεν ὅτι αἱ τεθεῖσαι βάσεις πρὸς διατύπωσιν κοινῶν προτάσεων καὶ ἐπιψήφισιν αὐτῶν ὑπὸ τοῦ Συνεδρίου ἀποκλίνουσιν ἐν πολλοῖς τῶν ἀρχῶν τῆς Ὀρθοδ. Ἐκκλησίας, τὴν ὁποίαν ἀντιπροσωπεύομεν. Ἐντεῦθεν καὶ θεωροῦμεν ἔργον συνειδήσεως, ὅπως ἀπόσχωμεν τῆς ἐπιψηφίσεως τῶν γενομένων ἐκθέσεων, πλὴν μιᾶς, τῆς πρώτης. Καίτοι δὲ τόσον ἐκ τῶν γενομένων ὑπὸ τῶν Ὀρθοδόξων ἀντιπροσώπων κατὰ τὸ πρόγραμμα ἀγορεύσεων, ὅσον καὶ ἐκ τῶν δημοσίᾳ συζητήσεων καὶ τῶν ἐν ταῖς διαφόροις Ἐπιτροπαῖς λεχθέντων ὑπὸ τῶν Ὀρθοδόξων ἀντιπροσώπων, σαφῶς κατεδείχθη ποῖαι αἱ ἰδέαι καὶ ἀπό-

ψεις τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας ἐν τοῖς ὑπὸ συζήτησιν θέμασι, δὲν νομίζομεν ὅτι παρέλκει σύντομος μνεία τινῶν ἐξ αὐτῶν καὶ ἐνταῦθα, ἵνα δειχθῇ ἡ ἀπόστασις, ἥτις χωρίζει ἡμᾶς. Οὕτως ἐνῷ τὸ «**διάγγελμα τῆς Ἐκκλησίας πρὸς τὸν κόσμον**» συνταχθὲν ἐπὶ τῇ βάσει τῆς σχετικῆς διδασκαλίας ἐν τῇ Ἁγίᾳ Γραφῇ καὶ προσεγγίζον πρὸς τὴν ὀρθόδοξον ἀντίληψιν δυνάμεθα νὰ ψηφίσωμεν, δὲν ἔχει οὕτω προκειμένου περὶ τῶν δύο ἑτέρων, τουτέστι τοῦ «**περὶ φύσεως τῆς Ἐκκλησίας**» καὶ τοῦ «**περὶ κοινῆς περὶ πίστεως ὁμολογίας τῶν Ἐκκλησιῶν**». Ἡ σύνταξις τῶν δύο τελευταίων ἐγένετο διὰ συμβιβασμοῦ ἀντιθέτων καθ᾽ ἡμᾶς ἰδεῶν καὶ γνωμῶν μόνον ἵνα ἐπιτευχθῇ ἐξωτερικὴ καὶ ἐπὶ τοῦ γράμματος μᾶλλον στηριζομένη συμφωνία. Ἀλλ᾽ ὡς ἐπανειλημμένως ἐτονίσθη, καὶ κατὰ τὰς ἄλλοτε γενομένας διαπραγματεύσεις, ἐν τοῖς ζητήμασι πίστεως καὶ θρησκευτικῆς συνειδήσεως κατὰ τὴν ὀρθόδοξον Ἐκκλησίαν οὐδεὶς χωρεῖ συμβιβασμός, οὐδὲ εἶναι δυνατὸν νὰ ὑποκρύπτωνται ὑπὸ τὰς αὐτὰς λέξεις δύο νοήματα καὶ δύο διάφοροι ἀντιλήψεις καὶ ἐξηγήσεις τῶν κοινῇ παραδεκτῶν γενομένων προτάσεων. Οὐδὲ δύναταί ποτε ὀρθόδοξος νὰ ἐννοήσῃ ὅτι ἕνωσις στηριζομένη ἐπὶ διφορουμένων προτάσεων εἶναι παραμόνιμος. Ὅτι τὴν ἔλλειψιν συμφωνίας ἐν πλείστοις ζητήμασι κατενόησαν καὶ αὐταὶ αἱ συντακτικαὶ Ἐπιτροπαὶ μαρτυροῦσιν αἱ ἀναγκαῖαι ἀποβᾶσαι ὑποσημειώσεις, αἳ ὁποῖαι ἀφίνουσι πλήρη ἐλευθερίαν ἐπὶ ζητημάτων θεμελιωδῶν κατά γε τὴν ὀρθόδοξον ἀντίληψιν. Οὕτως, ἐπὶ παραδείγματι, δὲν δύναται νὰ ἐννοηθῇ ἡνωμένη Ἐκκλησία, τῶν μὲν παραδεχομένων μίαν πηγὴν τῆς θείας Ἀποκαλύψεως, τὴν Ἁγίαν Γραφήν, τῶν δὲ θεωρούντων ἀπαραίτητον αὐτῆς συμπλήρωμα καὶ τὴν Ἀποστολικὴν Παράδοσιν. Καὶ ἡ ἐλευθερία δὲ ἡ παρεχομένη εἰς τὰς διαφόρους Ἐκκλησίας πρὸς χρῆσιν ὑφ᾽ ἑκάστης ἐξ αὐτῶν τῶν ἰδίων αὐτῆς ὁμολογιῶν, ἐνῷ ὑποβιβάζει τὴν ἀξίαν αὐτῶν ὥς τινος ὅλως ἀδιαφόρου, ἐξ ἑτέρου δὲν δύναται ἢ νὰ γεννήσῃ σύγχυσιν γνωμῶν καὶ ἀντιλήψεων ἐν τῇ μιᾷ ἡνωμένῃ Ἐκκλησίᾳ. Ἡ Ὀρθόδοξος Ἐκκλησία ἔχεται τῆς ἀρχῆς, ὅτι τὰ ὅρια τῆς ἐλευθερίας τῶν ἐπὶ μέρους χριστιανῶν εἶναι καθωρισμένα ἐπὶ τῇ βάσει τῶν κοινῇ ὑπὸ τῆς Ἐκκλησίας ἀποφασισθέντων καὶ τὰ ὁποῖα θεωρεῖ ὑποχρεωτικὰ εἰς πάντας. Τοῦτο δὲ ἰσχύει οὐ μόνον περὶ τῶν ἤδη διατελούντων μελῶν τῆς Ἐκκλησίας, ἀλλὰ καὶ περὶ ἐκείνων, οἵτινες ἑνοῦνται μετ᾽ αὐτῆς ἐν τῇ πίστει καὶ τῇ διοικήσει. Πλὴν τούτου καὶ τὰ ὑπὸ τῆς ἡνωμένης Ἐκκλησίας ἀναγνωριζόμενα Σύμβολα, τὴν σπουδαιότητα αὐτῶν, κατὰ τὴν ὀρθόδοξον ἀντίληψιν, ἀρύονται οὐχὶ μόνον ἐκ τοῦ ὅτι ἱστορικῶς μαρτυροῦσι περὶ τῆς πίστεως τῆς ἀρχαίας Ἐκκλησίας, ἀλλὰ πρὸ παντὸς διότι ἡ Ἐκκλησία διὰ τῶν Οἰκουμεν. αὐτῆς Συνόδων ἐβεβαίωσε τὴν ἀλήθειαν αὐτῶν. Εἶναι περιττὸν νὰ προσθέσωμεν, ὅτι ὡς

τοιοῦτον Οἰκουμενικὸν Σύμβολον ἡ Ὀρθόδοξος Ἐκκλησία ἀνεγνώρισε καὶ δέχεται μόνον τὸ τῆς Νικαίας-Κων/πόλεως. Ὅ,τι δὲ ἰσχύει περὶ τοῦ Οἰκουμ. Συμβόλου, αὐτὸ τοῦτο ἰσχύει καὶ περὶ τῶν ὅρων τῶν ἑπτὰ Οἰκουμενικῶν Συνόδων, τῶν ὁποίων οὐδεὶς ὀρθόδοξος θεολόγος δικαιοῦται νὰ διασείσῃ τὸ κῦρος. Ἐντεῦθεν ἡ Ὀρθόδοξος Ἐκκλησία φρονεῖ ὅτι πᾶσα ἕνωσις δέον νὰ στηρίζηται ἐπὶ τῆς κοινῆς πίστεως καὶ ὁμολογίας τῆς ἀρχαίας ἀδιαιρέτου Ἐκκλησίας τῶν Ἑπτὰ Οἰκουμενικῶν Συνόδων καὶ τῶν Ὀκτὼ πρώτων αἰώνων.

Καίτοι δὲ αἱ ἐκθέσεις περὶ τῶν θεμάτων τῆς δευτέρας σειρᾶς δὲν κατηρτίσθησαν ἔτι, ἐκ τῶν μέχρι σήμερον ἐν ταῖς ἐπιτροπαῖς ἀνταλλαγέντων προδήλως ἐξάγεται, ὅτι συμφωνία καὶ ἐπὶ τῶν θεμάτων τούτων δύναται νὰ ἐπιτευχθῇ, ἢ διὰ γενικῶν καὶ ἀορίστων προτάσεων, ἢ διὰ συμβιβασμοῦ ἀντιθέτων γνωμῶν. Οὕτως, ἐπὶ παραδείγματι, ἀδυνατοῦμεν νὰ ἐννοήσωμεν πῶς εἶναι δυνατὴ ἡ συμφωνία δύο ἀντιλήψεων, αἵτινες συναποδέχονται μὲν ὅτι ἡ ὕπαρξις ἐκκλησιαστικοῦ ἀξιώματος εἶναι θέλημα Χριστοῦ, διΐστανται ὅμως ὡς πρὸς τὴν θεόθεν σύστασιν τοῦ ἀξιώματος τούτου καὶ ἐν τοῖς ἀποτελοῦσιν αὐτὸ τρισὶ βαθμοῖς. Ὡσαύτως οὐδεμίαν καθ' ἡμᾶς πρακτικὴν σπουδαιότητα κέκτηται π. χ. καὶ ἡ συμφωνία περὶ τῆς ἀναγκαιότητος τῶν μυστηρίων ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ, ὅταν ἐν τοῖς καθ' ἕκαστα ὑφίσταται ῥιζικὴ ἀντίθεσις μεταξὺ τῶν Ἐκκλησιῶν καὶ ὡς πρὸς τὸν ἀριθμὸν αὐτῶν καὶ ὡς πρὸς τὴν ἔννοιαν αὐτῶν ἐν γένει καὶ ὡς πρὸς τὴν οὐσίαν ἑνὸς ἑκάστου ἐξ αὐτῶν καὶ ὡς πρὸς τὴν ἐνέργειαν καὶ τὰ ἀποτελέσματα αὐτῶν. Τούτων οὕτως ἐχόντων, ἀδυνατοῦμεν νὰ ἐννοήσωμεν ἕνωσιν περιοριζομένην εἰς ἐλάχιστα κοινὰ σημεῖα, διότι, κατὰ τὴν Ὀρθόδοξον Ἐκκλησίαν, ὅπου ἐλλείπει ἡ ὁλοκληρία τῆς πίστεως ἐκεῖ οὐδεμία δύναται νὰ ὑπάρξῃ κοινωνία ἐν τοῖς μυστηρίοις. Οὐδὲ δύναται ἐν προκειμένῳ νὰ ἐφαρμοσθῇ ἡ ἐν ἄλλαις περιστάσεσιν ἰσχύουσα ἀρχὴ τῆς οἰκονομίας, τὴν ὁποίαν πολλάκις ἐπέδειξεν ἡ Ὀρθόδοξος Ἐκκλησία πρὸς τοὺς ἐπιστρέφοντας εἰς αὐτήν. Ἐντεῦθεν ἀπέχοντες τῆς συμμετοχῆς εἰς τὴν ψηφοφορίαν ἐπὶ τῶν ἄλλων ἐκθέσεων πλὴν τῆς πρώτης, οἱ κάτωθι ὑπογεγραμμένοι Ὀρθόδοξοι ἀντιπρόσωποι δηλοῦμεν ὅτι ἀρκοῦσαν τό γε νῦν θεωροῦμεν τὴν ἐπίτευξιν συνεργασίας τῶν Ἐκκλησιῶν ἐπὶ κοινωνικοῦ καὶ ἠθικοῦ ἐδάφους ἐν πνεύματι χριστιανικῆς ἀγάπης. Προσθέτομεν δὲ ὅτι οἱ ἀντιπρόσωποι τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας μετὰ πολλῆς εὐχαριστήσεως θὰ ἐβλέπομεν πάσης γενικῆς τῶν Ἐκκλησιῶν Ἑνώσεως προηγουμένην τὴν μερικὴν Ἕνωσιν Ἐκκλησιῶν, ὑπὸ τῶν αὐτῶν διεπομένων γενικῶν ἀρχῶν, καθόσον πρὸς τοιαύτην ἐν κοινῷ Συμβόλῳ ἡνωμένην Ἐκκλησίαν εὐχερέστερον θὰ ἠδύνατο νὰ συνεννοηθῇ ἐν εὐθέτῳ χρόνῳ ἡ Ὀρθόδοξος Ἐκκλησία. Τονίζοντες καὶ πάλιν ὅτι εἰς τὴν ἀνωτέρω δήλω-

σιν ἡμῶν προβαίνομεν ἐξ ἀκραιφνῶν λόγων θρησκευτικῆς συνειδήσεως, διαβεβαιοῦμεν τὸ Συνέδριον, ὅτι μεγάλως ἐνταῦθα ἐνισχύθημεν εἰς τὴν ἐσωτερικὴν πεποίθησιν, ὅτι εἴμεθα πάντες ἡνωμένοι ἐν τῇ εἰς τὸν Ἕνα Σωτῆρα Χριστὸν πίστει. Δηλοῦντες δὲ ὅτι καὶ ἐφεξῆς δὲν θὰ παύσωμεν ἐνδιαφερόμενοι καὶ ἐργαζόμενοι ὑπὲρ τῆς ὁλονὲν στενωτέρας προσεγγίσεως τῶν Ἐκκλησιῶν προσθέτομεν ὅτι ἡ Ἐκκλησία ἡμῶν θερμὰς ἀπευθύνει πρὸς τὸν Θεὸν εὐχάς, ὅπως διὰ τῆς ὁδηγίας τοῦ Ἁγίου Αὐτοῦ Πνεύματος ἄρῃ τὰς ἐπιπροσθούσας δυσχερείας καὶ ὁδηγήσῃ ἡμᾶς εἰς τὴν ἑνότητα ἐκείνην, ὑπὲρ ἧς ηὐχήθη ὁ Ἱδρυτὴς καὶ Κυβερνήτης τῆς Ἐκκλησίας Χριστὸς πρὸς τὸν Οὐράνιον Αὐτοῦ Πατέρα «ἵνα πάντες ἓν ὦσι καθὼς ἡμεῖς ἓν ἐσμέν».

Εὐχόμενοι ἐν τέλει ὅπως ὁ Κύριος πλουσίαν παρέχῃ τὴν εὐλογίαν Αὐτοῦ εἰς ἐκείνους, οἵτινες μετ' εἰλικρινείας καὶ φόβου Θεοῦ ἐργάζονται πρὸς ἐπικράτησιν τῆς Βασιλείας Αὐτοῦ ἐπὶ τῆς γῆς διατελοῦμεν πρόθυμοι ἐν Χριστῷ ἀδελφοί» (Ἕπονται αἱ ὑπογραφαί).

Ἡ δήλωσις τῶν Ὀρθοδόξων ἐνεποίησε βαθυτάτην ἐντύπωσιν ἐφ' ὅλων τῶν ἀντιπροσώπων. Τινὲς τῶν ἀντιπροσώπων τῶν Ἀμερικανικῶν Ἐκκλησιῶν ἐχαρακτήρισαν αὐτὴν ὡς τορπιλλισμὸν τοῦ Συνεδρίου, ἐνῷ τινὲς τῶν Ἀγγλικανῶν ἐξεδήλωσαν χαρὰν μεγάλην δι' αὐτὴν ὡς θέσασαν τὰ πράγματα εἰς τὴν θέσιν των καὶ ὡς «σώσασαν τὴν κατάστασιν».

Ὁ Ἀντιπρόεδρος Dr Gravie λαβὼν τὸν λόγον μετὰ τὸν Σεβ. Μητροπολίτην Θυατείρων εἶπε: «Συμπαθοῦμεν πρὸς τοὺς ὀρθοδόξους ἀδελφοὺς ἡμῶν ἀναγνωρίζοντες καὶ ἡμεῖς αὐτοὶ τὰς δυσκολίας πρὸ τῶν ὁποίων εὑρέθησαν, ἐκτιμῶμεν εἰλικρινῶς τὸν τόνον μεθ' οὗ ἡ δήλωσις αὐτῶν ἐγένετο καὶ μετ' εὐχαριστιῶν ἀποδεχόμεθα τὴν ἐκδήλωσιν τῆς ἐπιθυμίας αὐτῶν, ὅπως ἐξακολουθήσωσιν εὑρισκόμενοι καὶ ἐν τῷ μέλλοντι ἐν πνευματικῇ μεθ' ἡμῶν ἑνότητι. Ὅσον ἀφορᾷ ὅμως τὸ περιεχόμενον τῆς δηλώσεως αὐτῶν, τοῦτο ἀποτελεῖ ζήτημα ὑπέρτερον τῶν δυνάμεών μου καὶ διὰ τοῦτο προσκαλῶ τὸν Πρόεδρον τοῦ Συνεδρίου Ἐπίσκοπον Brent ὅπως ὑποδείξῃ τί τὸ πρακτέον μετὰ τὴν δήλωσιν ταύτην».

Ὁ ἐπίσκοπος Brent λέγει περίπου τὰ ἑξῆς: «Συνέδριον ὅπως τὸ παρόν, ὅπερ μετ' εὐλαβείας πραγματεύεται ζητήματα ἀφορῶντα τὰς συνειδήσεις τῶν ἀντιπροσώπων, δὲν εἶνε δυνατὸν νὰ μὴ ἐφαρμόσῃ τὴν ἀρχὴν ταύτην προκειμένου καὶ περὶ τῆς δηλώσεως τῆς γενομένης ἐξ ὀνόματος τῶν ὀρθοδόξων ἀδελφῶν. Ἐκτιμῶμεν τὴν εἰλικρίνειαν τῆς δηλώσεως ταύτης. Πλὴν δέον νὰ ληφθῇ ὑπ' ὄψιν, ὅτι σκοπὸς τοῦ παρόντος Συνεδρίου δὲν εἶναι ἡ ἐξεύρεσις βάσεως πρὸς ἄμεσον ἕνωσιν τῶν Ἐκκλησιῶν. Σκοπὸς αὐτοῦ εἶναι νὰ γνωρίσωμεν τὰς διαφορὰς τῶν ἐπὶ μέρους χριστιανικῶν Ἐκκλησιῶν καὶ τὰς ὁμοιότητας ἐφ' ὧν συναντώμεθα. Διὰ τοῦτο

εὐχαριστοῦμεν τοὺς Ὀρθοδόξους, οἵτινες σαφῶς καθώρισαν τὴν θέσιν αὐτῶν καὶ ἐξέθεσαν εἰλικρινῶς τοὺς λόγους, οἵτινες ἐμποδίζουσιν αὐτοὺς νὰ λάβωσι στάσιν θετικὴν ὅσον ἀφορᾷ τὰς ἐκθέσεις τοῦ Συνεδρίου». Ὁ ἐπίσκοπος Manning τῆς Ἀμερικῆς παρακαλεῖ ὅπως γίνωσι πολλὰ ἀντίγραφα τοῦ σπουδαίου τούτου ἐγγράφου καὶ διανεμηθῶσιν εἰς τοὺς ἀντιπροσώπους.

Μετὰ δὲ τὴν δήλωσιν τοῦ ἀντιπροέδρου Dr Garvie, ὅτι ἡ ἀνακοίνωσις ἡ ὑπὸ τῶν Ὀρθοδόξων γενομένη θὰ περιληφθῇ εἰς τὰ πρακτικά, τὸ Συνέδριον εἰσῆλθεν εἰς τὴν ἡμερησίαν διάταξιν, τὴν ἀνάγνωσιν δηλ. καὶ ἀποδοχὴν τῶν ἐκθέσεων τῶν καταρτισθεισῶν ὑπὸ τῶν τμημάτων ἐπὶ τῶν τριῶν θεμάτων τῆς Β' σειρᾶς. Ἐπὶ τῶν θεμάτων τούτων ἐγένοντο αἱ σχετικαὶ εἰσηγήσεις κατὰ τὴν 12ην, 13ην καὶ 15ην Αὐγούστου. Καὶ κατὰ μὲν τὴν 12ην ἐγένοντο εἰσηγήσεις ἐπὶ τοῦ 5ου θέματος, ἤτοι τοῦ ***«περὶ τῆς Ἱεραρχίας τῆς Ἐκκλησίας»***. Ἐπ' αὐτοῦ ὡμίλησαν ὁ ἐπίσκοπος Βομβάης, ὁ αἰδ. M. G. Scherer, ὁ αἰδ. Banningk, ὁ αἰδ. D. Fyffle, ἐκ δὲ τῶν Ὀρθοδόξων ὁ Πρωθιερεὺς Καθηγητὴς τοῦ ἐν Παρισίοις Θεολογικοῦ Ρωσικοῦ Ἰνστιτούτου Σέργιος Μπουλγάκωφ. Μετὰ μεσημβρίαν ἐγένετο συζήτησις ἐπὶ τοῦ ὡς ἄνω θέματος.

Κατὰ δὲ τὴν 13ην Αὐγούστου ἐγένοντο εἰσηγήσεις ἐπὶ τοῦ «περὶ μυστηρίων θέματος. Πρῶτος ἔδει νὰ ὁμιλήσῃ κατὰ τὴν ἡμέραν ταύτην ὁ Σεβ. Μητροπολίτης Ἀχρίδος κ. Νικόλαος. Τούτου ὅμως μὴ προσελθόντος εἰς τὸ Συνέδριον, τὴν περὶ μυστηρίων ἀνακοίνωσιν αὐτοῦ ἀνέγνωσε Γερμανιστὶ ὁ Σεβ. Μητροπολίτης Θυατείρων. Μετ' αὐτὸν ὡμίλησεν ὁ αἰδ. J. Vernon Bartlet καί τινες ἄλλοι. Μετὰ μεσημβρίαν ἐπηκολούθησεν ἐλευθέρα συζήτησις.

Τὴν Κυριακήν, 14ην Αὐγούστου, ὁ Σεβ. Μητροπολίτης Θυατείρων κ. Γερμανὸς ἐτέλεσε τὴν θείαν λειτουργίαν ἐν τῷ Ἑλληνικῷ Ναῷ τοῦ Ἁγ. Γερασίμου καὶ ἐκήρυξεν ἐπὶ τοῦ θέματος τῆς Ἑνώσεως τῶν Ἐκκλησιῶν, ὑποδείξας τὰς ἠθικὰς ἀρχάς, ὑφ' ὧν δέον νὰ διαπνέωνται πάντες ὅσοι ἐπιθυμοῦσι καὶ ἐπιλαμβάνονται τοῦ δυσχερεστάτου ἔργου τῆς ἑνώσεως τῶν Ἐκκλησιῶν. Ὁ λόγος τοῦ Σεβ. Μητροπολίτου ἐν μεταφράσει εἰς τὴν Ἀγγλικὴν διενεμήθη εἰς τοὺς ἀθρόως παραστάντας ἐν τῷ Ναῷ ἑτεροδόξους Ἀγγλικανούς, Λουθηρανοὺς καὶ Παλαιοκαθολικούς, ἐνεποίησε δ' ἀρίστην ἐντύπωσιν.

Τῇ 15ῃ Αὐγούστου ἀνεγνώσθησαν εἰσηγήσεις ἐπὶ τοῦ ἑβδόμου καὶ τελευταίου θέματος, ἤτοι ***«τῆς ἑνώσεως τοῦ χριστιανικοῦ κόσμου καὶ τῶν σχέσεων τῶν μέχρι τοῦδε ὑπαρχουσῶν Ἐκκλησιῶν»***. Πρῶτος ὡμίλησεν ὁ Ἀρχιεπίσκοπος Οὐψάλης Νάθαν καὶ μετ' αὐτὸν ὁ Ἀγγλικανὸς ἐπίσκοπος τοῦ Gloucester, ὁ λόγος τοῦ ὁποίου ἐχαρακτηρίζετο διὰ

τὸ ἄκρως φιλελεύθερον αὐτοῦ, καθ' ὃ ἐνόει δυνατὴν τὴν ἕνωσιν τῶν Ἐκκλησιῶν. Αἱ ἀπόψεις τὰς ὁποίας ἐξέθεσε καὶ ὑπεστήριξεν ὁ ρηθεὶς ἐπίσκοπος, δέον νὰ ὁμολογηθῇ, ὅτι συνετέλεσαν οὐκ ὀλίγον εἰς τὴν ἐνίσχυσιν τῆς γνώμης τῶν Ὀρθοδόξων, ὅπως δι' ὑπομνήματος ἐκθέσωσι τὴν διδασκαλίαν τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας ἐπὶ τῶν ὑπὸ συζήτησιν θεμάτων. Μετ' αὐτὸν ὡμίλησεν ὁ αἰδ. P. Ainslie, ὁ αἰδ. J. Shaw, ὁ Παλαιοκαθολικὸς ἐπίσκοπος Adolf Küry, μετὰ δὲ μεσημβρίαν ἐπηκολούθησεν ἐλευθέρα συζήτησις. Τὴν 16ην, 17ην καὶ 18ην, ὡς καὶ ἀνωτέρω ἐλέχθη, εἰργάσθησαν τὰ τμήματα ἐπὶ τῶν θεμάτων τῆς Β´ σειρᾶς καὶ κατήρτισαν τὰς σχετικὰς ἐκθέσεις, αἵτινες ἀνεγνώσθησαν καὶ ἐγένοντο ἀποδεκταὶ ὑφ' ὅλων, πλὴν τῶν Ὀρθοδόξων, κατὰ τὰς Συνεδρίας τῆς 19ης καὶ 20ῆς Αὐγούστου.

Κατὰ τὴν ἑσπέραν τῆς 17ης Αὐγούστου καὶ περὶ ὥραν 9ην μ. μ. ἐν τῷ Καθεδρικῷ Ναῷ τῆς Λωζάννης ὡμίλησεν Γερμανιστὶ ὁ ἐκ τῶν ἀντιπροσώπων τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου κ. Δημ. Μπαλάνος ἐνώπιον πολυπληθοῦς ἀκροατηρίου **«περὶ τῆς ἀνάγκης τῆς ἑνώσεως τοῦ χριστιανικοῦ κόσμου χάριν τῆς κοινωνικῆς δράσεως τῆς Ἐκκλησίας»**. Ὁ κ. καθηγητής, ἐκθέσας τοὺς λόγους δι' οὓς θεωρεῖ ἀδύνατον τὴν ἐν τῇ πίστει ἕνωσιν τῶν Ἐκκλησιῶν, τό γε νῦν, εἶπεν ὅτι θὰ ἦτο εὐχῆς ἔργον, ἂν κατὰ τὸ ὑπόδειγμα τῆς Κοινωνίας τῶν Ἐθνῶν συνεκροτεῖτο Ἐκκλησιαστικὸς ὀργανισμὸς ἔχων ὡς σκοπὸν τὴν διευκόλυνσιν τῆς συνεργασίας τῶν ἐπὶ μέρους Ἐκκλησιῶν ὑπὲρ ἐπιτυχίας σκοπῶν κοινωνικῶν καὶ ἠθικῶν. Ὁ λόγος τοῦ κ. καθηγητοῦ ἠκούσθη μετὰ μεγίστης προσοχῆς καὶ προὐξένησεν ἐντύπωσιν βαθεῖαν διὰ τὴν εἰλικρίνειαν, ἥτις ἐχαρακτήριζεν αὐτὸν καὶ τὴν σαφήνειαν αὐτοῦ.

Κατὰ τὴν 18ην Αὐγούστου, προτάσει τῆς ἐπὶ τούτῳ ὁρισθείσης Ἐπιτροπῆς, ἐξελέγησαν τὰ μέλη τῆς Συνεχιστικῆς Ἐπιτροπῆς τοῦ Συνεδρίου (Continuation Committee). Τὴν Ἐπιτροπὴν ὑπὸ τὴν προεδρείαν τοῦ ἐπισκόπου Brent ἀπετέλεσαν ἀρχικῶς 35 μέλη, μεταξὺ τῶν ὁποίων καὶ οἱ ἐκ τῶν ἡμετέρων Μητροπολίτης Θυατείρων κ. Γερμανός, Ἀμίλκας Ἀλιβιζᾶτος, Εἰρηναῖος Ἐπίσκοπος Νόβισαδ καὶ ὁ Μητροπολίτης Σόφιας κ. Στέφανος. Εἰς τὰ μέλη ταῦτα παρεχωρήθη τὸ δικαίωμα, ὅπως προσθέσωσι καὶ ἄλλα μέλη τακτικὰ καὶ ἀντεπιστέλλοντα. Εἰς ταῦτα κατελέγησαν ὁ Μακαρ. Ἀρχιεπίσκοπος Ἀθηνῶν καὶ ὁ καθηγητὴς κ. Στ. Τσαγκώφ.

Κατὰ τὴν τελευταίαν μεταμεσημβρινὴν συνεδρίαν τοῦ Σαββάτου, 20 Αὐγούστου, ἐγένοντο ἀποδεκταὶ αἱ δύο ἐκθέσεις ἐπὶ τῶν δύο μόνον πρώτων ζητημάτων τῆς Β´ σειρᾶς. Ἡ τρίτη ἔκθεσις περὶ ἑνότητος τοῦ χριστιανικοῦ κόσμου καὶ τῶν σχέσεων τῶν Ἐκκλησιῶν πρὸς ἀλλήλας ἐθεωρήθη ὡς περιέχουσα πολλὰ ἀντιφατικὰ σημεῖα καὶ προτάσεις ἀποσκοπούσας νὰ συμ-

βιβάσωσιν ἀντιθέτους γνώμας καὶ θεωρίας. Τούτου ἕνεκα, κατόπιν ζωηρᾶς συζητήσεως, ἀπεφασίσθη ὁμοφώνως, ὅπως ἡ ἔκθεσις αὕτη παραπεμφθῇ εἰς τὸ Συμβούλιον τῆς Συνεχείας (Continuation Committee) πρὸς ἐπεξεργασίαν καὶ ἀνασύνταξιν.

Περατωθεισῶν οὕτω τῶν ἐργασιῶν τοῦ Συνεδρίου, τὸν λόγον ἔλαβεν ὁ Πρόεδρος, Ἐπίσκοπος Brent, ὅστις κατ' ἀρχὰς ηὐχαρίστησε τὸν ἀντιπρόεδρον Dr Garvie, τὸν διευθύνοντα τὰς συζητήσεις καθ' ὅλον τὸ διάστημα τῶν ἐργασιῶν τοῦ Συνεδρίου, εἰπὼν ὅτι ὡς ἄριστος πλοίαρχος ὡδήγησεν ἀσφαλῶς εἰς τὸν λιμένα τὸ πλοῖον τοῦ Συνεδρίου. Εἶτα ηὐχαρίστησε τὰς πολιτικὰς καὶ ἐκκλησιαστικὰς ἀρχὰς τῆς Λωζάννης, τοὺς ὑπερόχους στενογράφους καὶ μεταφραστάς, ἰδίως δὲ τὸ προσωπικὸν τῆς Γραμματείας τοῦ Συνεδρίου, ἐξάρας τὸν ζῆλον καὶ τὴν προθυμίαν αὐτοῦ πρὸς ἐργασίαν ταχεῖαν, ἥτις, εἶπε, ἔθεσε τὴν ὅλην ὑπηρεσίαν τῆς Γραμματείας εἰς πολὺ ἀνωτέραν μοῖραν τῆς τῆς Κοινωνίας τῶν Ἐθνῶν, ἣν ὁ ἐπίσκοπος Brent ἐθεώρει, ὡς εἶπε, μέχρι τοῦδε ἀνυπέρβλητον. «Καὶ ἤδη, εἶπε, θὰ ὁμιλήσω περὶ πραγμάτων ἀφορώντων προσωπικῶς ὑμᾶς καὶ ἐμέ. Ἐπιθυμῶ νὰ εὐχαριστήσω ἕκαστον μέλος τοῦ Συνεδρίου διὰ τὴν πίστιν καὶ ἀφοσίωσιν, μεθ' ἧς ἐξεπλήρωσε τὸ ἔργον αὐτοῦ. Ἅπαντες εὑρίσκοντο καθ' ἡμέραν εἰς τὰς θέσεις των ἀνεξαρτήτως τῆς καταστάσεως τοῦ καιροῦ. Καθ' ἑκάστην πρωΐαν κατὰ τὸν χρόνον τῆς προσευχῆς καὶ τῆς λατρείας μέγιστον μέρος τῶν μελῶν τοῦ Συνεδρίου παρίστατο ἐνταῦθα. Καὶ δύναμαι νὰ εἴπω ὅτι ἡ ἐπιτυχὴς διεξαγωγὴ τῶν ἐργασιῶν τοῦ Συνεδρίου ὀφείλεται εἰς τὴν σπουδαίαν θέσιν, ἣν ἐδώσαμεν εἰς τὴν προσευχήν. Ἐσχηματίσαμεν ἐνταῦθα νέας φιλίας καὶ νέας γνωριμίας, διηυρύναμεν τοὺς πνευματικοὺς ὁρίζοντας ἡμῶν, ὑπεξεκαύσαμεν ἐν ἡμῖν αὐτοῖς νέας ἐλπίδας καὶ νέαν πίστιν καὶ ἤδη προσδοκῶμεν τὴν ἡμέραν, καθ' ἣν ὅλαι αἱ πρὸς τὴν Ἑνότητα ἡμῶν προσπάθειαι θὰ τελειωθῶσι, τὴν ἡμέραν, καθ' ἣν ἓν νέον Παγκόσμιον Συνέδριον ἀντιπροσωπεῦον ὅλας τὰς Ἐκκλησίας θὰ ἐξετάσῃ τὸν τρόπον, καθ' ὃν αἱ ἡνωμέναι Ἐκκλησίαι θὰ ἐκπληρώσωσι τὴν ἀποστολὴν αὐτῶν καὶ τὰς εὐθύνας ἀπέναντι τοῦ Θεοῦ καὶ τῶν ἀνθρώπων. Εἶπον ὅτι ὁ Dr Garvie ὡδήγησε τὸ πλοῖον τοῦ Συνεδρίου εἰς τὸν λιμένα, πλὴν ὁ λιμὴν οὗτος δὲν εἶναι ὁ τελικὸς τοιοῦτος. Ἤδη παρασκευαζόμεθα διὰ νέον ταξείδιον καὶ πιστεύω ὅτι ἕκαστος ἡμῶν θὰ εὑρίσκηται εἰς τὴν τεταγμένην αὐτῷ θέσιν καὶ θὰ ἐκπληροῖ πιστῶς τὸ ἑαυτοῦ καθῆκον».

Μετὰ τοῦτον ἀπηύθυνε προσλαλιὰν ἀποχαιρετιστήριον πρὸς τὸ Συνέδριον ὁ ἐπίσκοπος Μάντσεστερ καί τινες ἄλλοι, ἐν οἷς καὶ ὁ Σεβ. Μητροπολίτης Θυατείρων κ. Γερμανὸς καταχειροκροτηθεὶς ὑφ' ὅλων, ἰδιαιτέρως δὲ ὑπὸ τῶν ἀντιπροσώπων τῶν ὀρθοδόξων Ἐκκλησιῶν. Ὁ ἀντιπρόσωπος τῆς Βουλγαρικῆς Ἐκκλησίας καθηγητὴς κ. Τσαγκὼφ συγκεκινημένος ἠσπάσθη

τὴν χεῖρα τοῦ Σεβ. Μητροπολίτου Θυατείρων εἰπών: «Διὰ τῆς προσλαλιᾶς ὑμῶν ἔτι ἅπαξ ἐκρατήσατε ὑψηλὰ τὸ γόητρον τῆς ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας».

Τὴν ἐπομένην Κυριακὴν μ. μ. ἐν τῷ αὐτῷ Καθεδρικῷ ναῷ τῆς Λωζάννης, ἐν ᾧ καὶ κατὰ τὴν ἔναρξιν τοῦ Συνεδρίου, συνῆλθον καὶ αὖθις οἱ ἀντιπρόσωποι αὐτοῦ εἰς ἐπισφραγιστικὴν τελετήν. Καὶ τὴν τελετὴν ταύτην διεξήγαγεν ὁ Πάστωρ τοῦ ναοῦ Gustave Lecretan, ὡμίλησε δὲ κατ' αὐτὴν ὁ Ἄγγλος Ἐδουάρδος Parsons, ὁ Πάστωρ Ἠλίας Gounelle καὶ ὁ ἐπίσκοπος Jansen ἐξαίροντες τὸ ἐπιτευχθὲν ἔργον.

Κατακλείοντες τὴν ἔκθεσιν περὶ τοῦ Συνεδρίου τούτου δὲν δυνάμεθα νὰ μὴ ὁμολογήσωμεν τὴν πολλαπλῆν ὠφέλειαν, τὴν ὁποίαν ἠρύσθημεν. Δὲν κατεστήσαμεν ἁπλῶς διὰ τῆς κοινῆς τῶν ὀρθοδόξων δηλώσεως σαφῆ τὴν θέσιν ἡμῶν ἔναντι τοῦ Προτεσταντικοῦ κόσμου καὶ τὸ σημεῖον, μέχρις οὗ δυνάμεθα νὰ προχωρήσωμεν ἐν ταῖς μετ' αὐτοῦ συζητήσεσι προκειμένου περὶ ζητημάτων πίστεως καὶ διοικήσεως, ἀλλ' ἐκ προσωπικῆς καὶ ἀμέσου ἐπικοινωνίας ἐγνωρίσαμεν τὰς ἀντιστοίχους ἀπόψεις καὶ βλέψεις αὐτοῦ καὶ ἐβεβαιώθημεν περὶ τοῦ σεβασμοῦ, ὃν οὗτος τρέφει πρὸς τὴν ἡμετέραν Ἐκκλησίαν καὶ τοῦ πόθου, ὅπως ἀνασυνδέσῃ τὰς κοινότητας αὐτοῦ, αἵτινες ἐξέκλιναν τῆς πολιᾶς ἀρχαιότητος, πρὸς τὸν αἰωνόβιον κορμὸν τῆς ἀρχαίας Ἐκκλησίας.

Ἐπὶ τούτοις ἀσπαζόμενοι τὴν δεξιὰν τῆς Ὑμετέρας Θειοτάτης Παναγιότητος διατελοῦμεν εὐσεβάστως.

Η ΑΝΤΙΠΡΟΣΩΠΕΙΑ
ΤΟΥ ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΟΥ ΠΑΤΡΙΑΡΧΕΙΟΥ

† Θυατείρων ***Γερμανὸς***
Ἀρχιμ. ***Μιχαὴλ Κωνσταντινίδης***
Ἀρχιμ. ***Θεολόγος Παρασκευαΐδης***
Ἀρχιμ. ***Κωνσταντῖνος Βαλιάδης.***

# ΕΠΙΣΗΜΑ ΕΓΓΡΑΦΑ

*Παναγιώτατε καὶ Μακαριώτατε Πάτερ,*

Ἡ Ὑμετέρα Παναγιότης δὲν ἀγνοεῖ βεβαίως ὅτι κατὰ τὰ τελευταῖα ταῦτα δέκα ἔτη ἐγένετο ἀποδεκτὸν ὑπὸ τῶν Κυβερνήσεων τῶν Χωρῶν ἐν αἷς οἰκοῦσιν ὀρθόδοξοι, διὰ τὴν πολιτικὴν χρῆσιν τὸ νέον Ἡμερολόγιον, τὸ λεγόμενον Γρηγοριανόν. Συνεπείᾳ τούτου Αὐτοκέφαλοί τινες Ἐκκλησίαι εἰσήγαγον ἐπίσης τὴν χρῆσιν τοῦ Ἡμερολογίου τούτου ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ, αἱ μὲν μόνον ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὰς ἀκινήτους ἑορτάς, ἄλλαι δὲ καὶ δι' αὐτὰς ἀκόμη τὰς ἀπὸ τοῦ Πάσχα ἐξαρτωμένας κινητὰς ἑορτάς, κατὰ τρόπον ὥστε νὰ ἔχωσι τὴν μεγάλην τεσσαρακοστὴν συγχρόνως μὲ τοὺς χριστιανοὺς τῆς Δυτικῆς Ἐκκλησίας.

Ἡ Κυβέρνησις τῆς Γεωργιανῆς Δημοκρατίας ἀπεδέχθη ὡσαύτως τὸ Γρηγοριανὸν Ἡμερολόγιον. Ἕνεκα τούτου ἡ Σύνοδος τῆς Γεωργιανῆς Ἐκκλησίας, ἥτις συνῆλθεν ἐν Τυφλίδι ἀπὸ τῆς 21ης μέχρι τῆς 27ης Ἰουνίου ἐ. ἔ., ἀπεφάσισεν ἵνα ἀκολουθήσῃ ἐν τῷ συνόλῳ αὐτοῦ τὸ ῥηθὲν νέον Ἡμερολόγιον, τὸ ὁποῖον καθορίζει ἀκριβέστερον τὸν χρόνον τῶν ἑορτῶν καὶ νηστειῶν. Ἡ Σύνοδος, λαμβάνουσα ὑπ' ὄψιν τὰ ἄτοπα τοῦ ἑορτασμοῦ τῶν ἀκινήτων ἑορτῶν κατὰ τὸ νέον Ἡμερολόγιον, τῶν δὲ κινητῶν κατὰ τὸ παλαιόν, ἀπεφάσισεν, ἵνα ἀποδεχθῇ τὸ νέον ἐν τῷ συνόλῳ αὐτοῦ καὶ ἀνέθηκε τὴν ἐκτέλεσιν τῆς ἀποφάσεως ταύτης εἰς τὴν Πατριαρχικὴν Σύνοδον τῆς Γεωργιανῆς Ἐκκλησίας.

Μὴ ὄντες βέβαιοι ὅτι ἡ Η' Οἰκουμενικὴ Σύνοδος θὰ ἠδύνατο νὰ συγκληθῇ ἐν προσεχεῖ μέλλοντι, θὰ ἐπεθυμοῦμεν λίαν νὰ πληροφορηθῶμεν ἐπακριβῶς παρὰ τῆς Ὑμετέρας Παναγιότητος εἰς ποῖον σημεῖον εἶναι τὸ ζήτημα τῆς ἀποδοχῆς τοῦ νέου Ἡμερολογίου ἐν τῇ Μεγάλῃ Οἰκουμενικῇ Ἐκκλησίᾳ Κωνσταντινουπόλεως καὶ τί θὰ ἠδύνατο νὰ παρατηρήσῃ τις κατὰ τοῦ ἑορτασμοῦ τῶν πασχαλίων ἑορτῶν συγχρόνως μετὰ τῶν χριστιανῶν τῆς Δύσεως.

Ἐν τῇ ἄκρᾳ πεποιθήσει ὅτι ἡ Ὑμετέρα Παναγιότης θὰ εὐαρεστηθῇ νὰ ἀπαντήσῃ μοι εὐμενῶς καὶ συντόμως ἐπὶ τοῦ ὡς ἄνω ἐκτεθέντος ζητήματος, ἱκετεύω τὸν Θεὸν ὑπὲρ ὑγείας καὶ μακροημερεύσεως Αὐτῆς.

Ἐν Τυφλίδι, τῇ 5 Αὐγούστου 1927.

**Χριστοφόρος**
*Πατριάρχης—Καθολικὸς πάσης Γεωργίας,*
*Ἀρχιεπίσκοπος Μιτσχέτης καὶ Τυφλίδος.*

*Τῇ Α. Παναγιότητι*
***ΒΑΣΙΛΕΙΩ τῷ Γ'***
*Οἰκουμενικῷ Πατριάρχῃ καὶ Ἀρχιεπισκόπῳ Κων/πόλεως, Νέας Ρώμης*

* *
*

## Β΄.

## ΓΡΑΜΜΑ ΤΟΥ ΡΩΣΣΟΥ ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΟΥ ΕΥΛΟΓΙΟΥ

*Ἀπαντητικῶς εἰς τὰ ληφθέντα οὐκάζια τοῦ Ἀναπληρωτοῦ Τοποτηρητοῦ τῆς Πατριαρχείας Μητροπολίτου Νιζεγορόβου Σεργίου καὶ τῆς Προσωρινῆς Πατριαρχικῆς Συνόδου, ὁ ἐν τῇ Δυτικῇ Εὐρώπῃ διαμένων Ρῶσσος Μητροπολίτης Εὐλόγιος ἀπέστειλε τὸ κάτωθι γράμμα, ἀρκετὰ διαφωτιστικόν.*

***Σεβασμιώτατε καὶ Εὐμενέστατε Ἀρχιποίμην.***

Ἔλαβον τὰ οὐκάζια τῆς προσωρινῆς Πατριαρχικῆς Συνόδου, 27ης Μαΐου, ἀρ. 97, περὶ ἱδρύσεως τῆς Συνόδου ταύτης, 1—14 Ἰουλίου, ἀριθ 95 περὶ τοῦ ζητήματος τοῦ ἐν τῷ ἐξωτερικῷ κλήρου, καὶ τὴν συνοδεύουσαν αὐτὰ ἐπιστολὴν τῆς Ὑμετέρας Σεβασμιότητος ὑπ' ἀριθμ. 96 καὶ τὴν αὐτὴν ἡμερομηνίαν.

Δι' ἐμὲ ἦτο λίαν σπουδαῖον νὰ ἀκούσω τὴν φωνὴν τῆς Παρρωσσικῆς Ἐκκλησιαστικῆς Ἀρχῆς καὶ ἐλπίζω ὅτι ἐν προσεχεῖ μέλλοντι ἰσχυρότερον καὶ ἐγκυρότερον θὰ ἠχήσῃ ἡ φωνὴ τῆς ὅλης Ρωσσικῆς Ἐκκλησίας ἐν τῇ Παρρωσσικῇ Τοπικῇ Συνόδῳ, συμμετεχόντων πάντων τῶν ἱεραρχῶν-ὁμολογητῶν, τοῦ κλήρου καὶ παντὸς τοῦ ἀφωσιωμένου τῇ Ἐκκλησίᾳ Ρωσσικοῦ λαοῦ.

Ἐπὶ τοῦ τιθεμένου ἐν τῷ οὐκαζίῳ ἀριθμ. 95 ζητήματος περὶ τοῦ ρωσσικοῦ κλήρου τοῦ ἐξωτερικοῦ ἔχω τὴν τιμὴν νὰ ὑποβάλω τῇ Ὑμετέρᾳ Σεβασμιότητι καὶ τῇ προσωρινῇ Πατριαρχικῇ Συνόδῳ ὅτι ἀπ' αὐτῆς τῆς ἀρχῆς τῆς ἐμῆς ἐκκλησιαστ. δράσεως ἐν τῇ Δυτικῇ Εὐρώπῃ ὡς βάσεις αὐτῆς ἐτέθησαν ὑπ' ἐμοῦ δύο ὁδηγητικαὶ ἀρχαί, πρῶτον, στενωτάτη καὶ ἀδιάρρηκτος ἑνότης πρὸς τὴν Μητέρα Ρωσσικὴν Πατριαρχικὴν Ἐκκλησίαν τῇ σχούσῃ κεφαλὴν τὸν Ἁγιώτατον Πατριάρχην Τύχωνα, νῦν δὲ διακυβερνωμένῃ ὑπὸ τῶν νομίμων διαδόχων τῶν δικαιωμάτων αὐτοῦ καὶ δεύτερον, συγκέντρωσις τῆς ἐκκλησ. καὶ δημοσίας δράσεως ἀποκλειστικῶς εἰς τὴν θρησκευτικὴν καὶ ἠθικὴν διαπαιδαγώγησιν τοῦ ποιμνίου, ἄνευ ἀναμίξεως τῆς Ἐκκλησίας εἰς τὴν πολιτικὴν ζωήν, τοῦ τελευταίου τούτου ἐπιτευχθέντος ὑπ' ἐμοῦ μετὰ μακρὰν καὶ δεινὴν πάλην καὶ ἀντὶ βαρειῶν δοκιμασιῶν. Τὴν ἄποψιν ταύτην ἐφήρμοζα πάντοτε καὶ ἀκλινῶς θὰ ἔχωμαι αὐτῆς καὶ ἑφεξῆς.

Ὅσον δ' ἀφορᾷ εἰς τὴν σχέσιν ἡμῶν πρὸς τὴν Σοβετικὴν Ἀρχήν, ἡμεῖς οἱ Ρῶσσοι μετανάσται δὲν εἴμεθα πολῖται τοῦ Συνδέσμου τῶν ΣΣΔ. Ἄλλως τε δὲ καὶ ἡ Σοβετικὴ Κυβέρνησις αὐτὴ δὲν θεωρεῖ ἡμᾶς τοιούτους, τοῦθ' ὅπερ ἐκοινοποίησεν αὕτη δι' ἰδιαιτέρου διατάγματος. Πρὸς τὴν Σοβετικὴν ἐξουσίαν ἡμεῖς εὑρισκόμεθα ἐν τῇ αὐτῇ θέσει, ἐν ᾗ καὶ οἱ Ὀρθόδοξοι πολῖται τῆς Λατβίας, τῆς Λιθουανίας, τῆς Ἀμερικῆς, τῆς Κίνας καὶ τῆς Ἰαπωνίας, οἵτινες, ὡς ἡμεῖς, ἀνήκουσιν εἰς τὴν μίαν Ρωσσικὴν Ὀρθόδοξον Ἐκκλησίαν.

Κατὰ τὴν δικαίαν ὑπόδειξιν τῆς Ὑμετέρας Σεβασμιότητος, ἡ Ἐκκλησιαστικὴ ἐξουσία δὲν δύναται νὰ ὑποβάλλῃ εἰς οὐδένα πολιτικὰ προγράμματα ἢ νὰ περιορίζῃ τὴν ἐλευθερίαν τῶν πολιτικῶν πεποιθήσεων, ἡ διαφορὰ δὲ τῆς πολιτικῆς ὑπηκοότητος δὲν δύναται νὰ ἐμποδίζῃ ἡμᾶς νὰ εἴμεθα ἐν τοῖς κόλποις τῆς μιᾶς Μητρὸς Ρωσσικῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας. Ἐξ ἄλλου καὶ τὸ ὅτι ἀνήκομεν τῇ Ρωσσικῇ Ὀρθοδόξῳ Ἐκκλησίᾳ δὲν δύναται νὰ χρησιμεύσῃ ὡς βάσις πρὸς διατύπωσιν πρὸς

ἡμᾶς τοὺς μετανάστας τῆς ἀπαιτήσεως τῆς νομιμοφροσύνης, τ. ἔ. τῆς νομίμου ὑποταγῆς ἐν σχέσει πρὸς τὴν Σοβετικὴν Ἐξουσίαν, ὡς τοῦτο φυσικῶς ἀπαιτεῖται παρὰ τῶν Σοβετικῶν πολιτῶν ἢ τῶν προσώπων τῶν ζώντων ἐπὶ τοῦ ἐδάφους τοῦ Σοβετικοῦ Κράτους.

Ἀλλ' ὅμως, καίτοι ἐλεύθερος καὶ ἀνεξάρτητος ὑπὸ πολιτικὴν ἔποψιν ὁ ἐν τῷ ἐξωτερικῷ κλῆρος, ὀφείλει πάσῃ δυνάμει νὰ φείδηται τῆς ἑαυτοῦ πολυπαθοῦς Μητρὸς Ρωσσικῆς Ἐκκλησίας καὶ ἐν τῇ δράσει αὐτοῦ ἐπιμελῶς νὰ ἀποφεύγῃ ὅ,τι θὰ ἠδύνατο νὰ προξενήσῃ αὐτῇ βλάβην. Ἡ Ἐκκλησία εἶνε ἡ χριστιανικὴ συνείδησις τῆς ζωῆς καὶ μόνον ἡ αὐστηρῶς θρησκευτικὴ καὶ ἠθική, ἡ καθαρῶς χριστιανικὴ διαλεύκανσις τῶν φαινομένων αὐτῆς ἀποτελεῖ τὸ πρόβλημα τῆς δράσεως τοῦ κλήρου.

Διό, ἐν ἐπιγνώσει τοῦ πρὸς τὴν Μητέρα Ἐκκλησίαν καθήκοντός μου, ἐν ὀνόματι τῆς ἀπεριορίστου μου πρὸς αὐτὴν ἀγάπης ἀναλαμβάνω τὴν ὑποχρέωσιν νὰ ἵσταμαι στερρῶς ἐπὶ τῆς καθιερωθείσης ἤδη παρ' ἡμῖν, συμφώνως πρὸς τὰς ὑποθήκας τοῦ Ἁγιωτάτου Πατριάρχου Τύχωνος περὶ μὴ ἀναμίξεως τῆς Ἐκκλησίας εἰς τὴν πολιτικὴν ζωήν, καὶ νὰ μὴ ἐπιτρέπω ὅπως ἐν τοῖς ὑπ' ἐμοῦ ναοῖς ὁ ἐκκλησιαστικὸς ἄμβων μεταβάλληται εἰς πολιτικὸν βῆμα.

Θὰ ἤμην ἀπείρως εὐτυχής, ἐὰν ἡ δήλωσίς μου αὕτη ἐθεωρεῖτο ὡς ἱκανοποιητικὴ δι' Ὑμᾶς καὶ τὴν παρ' Ὑμῖν Πατριαρχικὴν Σύνοδον, διότι, ἐπαναλαμβάνω, δι' ἡμᾶς εἶνε ἀπείρως πολύτιμος ἡ κανονικὴ ἑνότης πρὸς τὴν Μητέρα Ρωσσικὴν Ἐκκλησίαν.

Διὰ τοῦτο δὲ καὶ θὰ ἐπιτρέψω εἰς ἐμαυτὸν ἐν τέλει νὰ παρακαλέσω ἐνθέρμως τὴν Ὑμετέραν Σεβασμιότητα, ὅπως μὴ ἀποσπάσῃ ἡμᾶς ἀπὸ τοῦ σωτηρίου κόλπου τῆς γενεθλίου ἡμῶν Ρωσσικῆς Ἐκκλησίας, μεθ' ἧς συνδέεται πᾶσα ἡμῶν ἡ ζωὴ ἐν τῷ παρόντι καὶ τῷ παρελθόντι.

Ἀλλ' ἐὰν παρ' ἐλπίδα δὲν θεωρήσητε τὴν δήλωσίν μου ταύτην ἐπαρκῆ καὶ θὰ εἶσθε ἠναγκασμένος νὰ ἀποκλείσητε ἐμὲ καὶ τὸν πεπιστευμένον μοι κλῆρον ἀπὸ τοῦ σώματος τοῦ κλήρου τῆς Ρωσσικῆς Ἐκκλησίας, τί ποιητέον, εὐπειθῶς θὰ δεχθῶμεν τὴν νέαν ταύτην βαρυτάτην δοκιμασίαν. Τότε δέ, συμφώνως πρὸς τὴν ἐκ τῶν προτέρων γενομένην ὑπόδειξιν ὑμῶν, δώσατε ἡμῖν τὴν εὐλογίαν ὑμῶν πρὸς προσωρινὴν μὲν αὐθύπαρκτον [αὐτόνομον] ὀργάνωσιν ἐν ταῖς ἀλλοδαπαῖς χώραις, πρὸς ὑποταγὴν δὲ ταῖς ἐπιτοπίοις Ὀρθοδόξοις Ἐκκλησίαις ἐν ταῖς Ὀρθοδόξοις χώραις.

Ἐν συναφείᾳ πρὸς τὰ ἄνω ἐκτεθέντα καὶ εἰς συμπλήρωσιν τῆς 3ης παραγράφου τοῦ οὐκαζίου ἀριθμ. 95, ἀναφέρω τῇ Ὑμετέρᾳ Σεβασμιότητι ὅτι μετὰ τὴν λῆψιν τῆς Ὑμετέρας εἰς τὴν παροῦσαν ἔκθεσιν ἀπαντήσεως, ἔχω ὑπ' ὄψιν νὰ συγκαλέσω τὴν Ἐκκλησιαστικὴν Συνέλευσιν τοῦ Ἐξωτερικοῦ πρὸς καθορισμὸν τῆς περαιτέρω διοργανώσεως τῆς ὑπερορίου Ρωσικῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας.

Ἐξαιτούμενος τὰς ἁγίας εὐχὰς ὑμῶν, ἔχω τὴν τιμὴν νὰ διατελῶ μετὰ βαθέος σεβασμοῦ καὶ ἀδελφικῆς ἐν Χριστῷ ἀγάπης.

Τῆς Ὑμετέρας Σεβασμιότητος
Εὐπειθὴς θεράπων
*Μητροπολίτης* ***Εὐλόγιος.***

# ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΑ ΧΡΟΝΙΚΑ

## ΕΚΚΛΗΣΙΑ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΩΣ

***'Εν μέσῳ ζωηροτάτων παλλαϊκῶν ἐκδηλώσεων ἑωρτάσθη καὶ κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο ἡ ἐπέτειος τῆς ἐγκαθιδρύσεως τῆς Δημοκρατίας [29 'Οκτωβρίου].***

***Τὸ Τουρκικὸν Ἔθνος ἐν πλήρει συνειδήσει τῶν ἀγαθῶν τοῦ νέου πολιτειακοῦ θεσμοῦ, μετ' ἐνθουσιασμοῦ ἐχαιρέτισε τὴν ἀνατολὴν τῆς εὐσήμου ταύτης ἡμέρας, ἥτις ἀποτελεῖ τὸν ἱστορικώτερον σταθμὸν τοῦ πολιτικοῦ αὐτοῦ βίου.***

***Ἡ «'Ορθοδοξία», ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ ταύτῃ, ὑποβάλλει εὐλαβῆ συγχαρητήρια πρὸς τὸν Μέγαν 'Ανακαινιστὴν τῆς Τουρκικῆς Πατρίδος, τὸν Πρόεδρον τῆς Δημοκρατίας 'Εξοχώτατον ΓΑΖΗ ΜΟΥΣΤΑΦΑ ΚΕΜΑΛ ΠΑΣΑΝ καὶ τοὺς πολυτίμους αὐτοῦ συνεργάτας καὶ εὔχεται διακαῶς ὅπως ἐν ὑγείᾳ ἀκλονήτῳ καὶ ἐπὶ μήκιστον συνεχίσωσι τὴν ὑψηλὴν αὐτῶν ἀποστολὴν ἐπ' ἀγαθῷ τοῦ Ἔθνους.***

* * *

### ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΗ

***'Επὶ τῇ ἐπετείῳ τῆς Δημοκρατίας.***—*Ἡ Α. Θ. Παναγιότης διεβίβασε τὰ ἀκόλουθα συγχαρητήρια τηλεγραφήματα:*

* * *

*29 'Οκτωβρίου 1927*

Πρὸς τὴν Α. 'Εξοχότητα τὸν Μέγαν θεμελιωτὴν καὶ Πρόεδρον τῆς Τουρκικῆς Δημοκρατίας ΓΑΖΗ ΜΟΥΣΤΑΦΑ ΚΕΜΑΛ ΠΑΣΑΝ.

*Εἰς Ἄγκυραν.*

*'Επὶ τῇ εὐσήμῳ ἡμέρᾳ τῆς ἀνακηρύξεως τῆς Δημοκρατίας, μετ' ἀφάτου χαρᾶς ὑποβάλλω ἐγκάρδια συγχαρητήρια διὰ τὴν θεμελίωσιν τῆς παντέρπνου καὶ ζωογόνου Δημοκρατίας εἰς τὴν κοινὴν Τουρκικὴν Πατρίδα. Εἴθε πάντοτε εὐθαρσὴς καὶ ῥηξικέλευθος νὰ χωρῇς ἐπὶ τὰ πρόσω πρὸς κοινὸν ἀγαθὸν τῆς φίλης Πατρίδος.*

Ὁ Κωνσταντινουπόλεως **Βασίλειος.**

*29 'Οκτωβρίου 1927*

Πρὸς τὴν Α. 'Εξοχότητα τὸν Πεπνυμένον Πρωθυπουργὸν τῆς Τουρκικῆς Κυβερνήσεως ΙΣΜΕΤ ΠΑΣΑΝ.

*Εἰς Ἄγκυραν.*

*'Επὶ τῇ χαρμοσύνῳ εὐκαιρίᾳ τῆς εὐσήμου ἡμέρας τῆς ἀνακηρύξεως τῆς Δημοκρατίας εὔχομαι ἀπὸ καρδίας ἐπὶ μακρὸν νὰ διέπητε τὰ κοινὰ πράγματα τῆς φίλης Πατρίδος πρὸς κοινὸν ἀγαθὸν ἁπάντων τῶν μελῶν αὐτῆς.*

Ὁ Κωνσταντινουπόλεως **Βασίλειος.**

* * *

*Εἰς ἀπάντησιν ἐλήφθη τὸ κάτωθι τηλεγράφημα:*

***Ἄγκυρα,*** 31/10/27

Πρὸς τὸν Ρωμαῖον Πατριάρχην Κων/πόλεως

κ. **Βασίλειον**

*Εὐχαριστῶ διὰ τὰ συγχαρητήρια καὶ τὰ αἰσθήματα ὑμῶν.*

Ὁ Πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας

*ΓΑΖΗ ΜΟΥΣΤΑΦΑ ΚΕΜΑΛ*

*Ὡσαύτως ἀπὸ μέρους τῆς Α. Θ. Παναγιότητος ἐπεσκέψατο καὶ διεβίβασε συγχαρητικὰς προσρήσεις πρὸς τὴν Α. 'Εξοχ. τὸν Νομάρχην Κωνσταντινουπόλεως Σουλεϊμὰν Σαμῆ βέην καὶ τὸν διευθυντὴν τοῦ 'Αστυνομ. Τμήματος Φαναρίου, ὁ πανοσ. Μ. Πρωτοσύγκελλος ἐν συνοδείᾳ τοῦ διευθυντοῦ τοῦ Τουρκικοῦ Γραφείου κ. Ε. Μαυρίδου.*

* * *

***Χοροστασίαι.***— Εὐλαβεῖ προσκλήσει τῆς οἰκείας 'Επιτροπῆς ἡ Α. Θ. Παναγιότης ἐχοροστάτησεν ἐν τῷ ἱ. ναῷ Ἁγ. Γεωργίου 'Εδιρνὲ-καποῦ (21), γενομένη δεκτὴ μετ' ἐξαιρέτων τιμῶν.

***'Ονομαστικαὶ ἑορταί.*** —Τὸν ἐν Πριγκήπῳ παραθερίζοντα σεβ. Μ/την Ἴμβρου καὶ Τενέδου, ἐκ τῶν μελῶν τῆς Ἁγ. καὶ Ἱ. Συνόδου, ἡ Α. Θ. Παναγιότης συνεχάρη τηλεγραφικῶς ἐπὶ τῇ ἑορτῇ αὐτοῦ (23).

—Ὡσαύτως τηλεγραφικῶς συνεχάρη καὶ τοὺς ἑορτάσαντας σεβ. Μ/τας Μηθύμνης (2) καὶ Μιτυλήνης (23). Πρὸς τοὺς ἐν λόγῳ Μητροπολίτας διεβιβάσθησαν συγχαρητήρια τηλεγραφήματα καὶ ἀπὸ μέρους τῆς Ἁγ. καὶ Ἱ. Συνόδου.

—Πρὸς τὸν ἑορτάσαντα Μουσικολ. Ἄρχοντα Πρωτοψάλτην τῆς Μ. 'Εκκλησίας τὰς Πατριαρχικὰς προσρήσεις διεβίβασεν ὁ πανοσ. Τριτεύων.

***'Επίσημοι ἐπισκέψεις.*** - Προσελθόντες εἰς τὰ Πατριαρχεῖα ἐπεσκέψαντο τὴν Α. Θ. Παναγιότητα ὁ ἐφημέριος τῆς ἐνταῦθα γερμανικῆς παροικίας αἰδεσ. κ. Perkenchagen ἐν συνοδείᾳ τοῦ Γερμανοῦ ἱερέως Gehrhard (6) καὶ ὁ ἐλλόγιμος καθηγητὴς τῆς 'Εξηγητικῆς Θεολογίας ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ Βερολίνου Dr. Deismann.

## ΙΕΡΑ ΣΥΝΟΔΟΣ

***Μητροπολίτης Ροδοπόλεως.*** — Ἀναρρώσας ἐκ τῆς τελευταίας αὐτοῦ ἀσθενείας ὁ σεβ. Μ/της Ροδοπόλεως κ. Κύριλλος ἐπανέλαβε τὰ ἐν τῇ ἱ. Συνόδῳ καθήκοντα αὐτοῦ ἀπὸ τῆς 22 λήγοντος μηνός.

***Κανονικαὶ ἄδειαι.*** — Ἐπετράπη τῷ σεβ. Μ/τῃ Σάμου κ. Εἰρηναίῳ ὅπως μεταβῇ διὰ μίαν ἑβδομάδα εἰς Ἀθήνας δι' ἀνάγκας τῆς ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ αὐτοῦ ἱερατ. σχολῆς.

—Ἐπανέκαμψαν εἰς τὰς ἕδρας τῶν ἐπαρχιῶν αὐτῶν οἱ σεβ Μ/ται Σερρῶν κ. Κωνσταντῖνος καὶ Γιανιτσῶν Γουμενίτσης κ. Σμάραγδος.

***Χειροτονία ἱερέως.***—Ἐπετράπη ἡ εἰς ἱερέα χειροτονία τοῦ Δημητρίου Παπαρνάκη διὰ τὸν προφυγικὸν συνοικισμὸν Μεσαικώμου τῆς ἐπαρχίας Ἀρδαμερίου.

***Ὑποδικία Μητροπολίτου.***— Κατόπιν καταγγελίας τοῦ Μακαρ. Ἀρχ/που Ἀθηνῶν ἐναντίον τοῦ πανιερ. Μητροπολίτου Σισανίου καὶ Σιατίστης κ. Ἀγαθαγγέλου ὡς προβάντος εἰς τὴν εἰς ἱερέα χειροτονίαν τοῦ ἐκ τῆς ἐπαρχίας Καρυστίας ὁρμωμένου Χαραλάμπους Καρίνου, ἄνευ γνώσεως τοῦ οἰκείου ἀρχιερέως, ἐζητήθησαν καὶ ἐδόθησαν σχετικαὶ πληροφορίαι παρὰ τῆς Α. Πανιερότητος. Ἡ Ἱερὰ Σύνοδος εὑροῦσα ταύτας ἀνεπαρκεῖς ἐκήρυξεν αὐτὴν ὑπόδικον ἐπὶ ἀντικανονικῇ τελέσει χειροτονίας καλέσασα αὐτὴν εἰς ἀπολογίαν γραπτήν.

***Ἱ. Κοινότης Ἁγίου Ὄρους Ἄθω.***—Συγκληθεῖσα ἐν Καρυαῖς ἡ ἱ. Δισενιαυσία Σύνοδος τὴν 20 Αὐγούστου εἰργάσθη ἐπὶ πενθήμερον ἐπιλύσασα διοικητικῶς ἁγιορειτικῆς φύσεως ζητήματα ὑποβληθέντα αὐτῇ ὑπὸ τῆς ἱ. Κοινότητος.

***Μοναστηριακά.*** — Εἰς διαδοχὴν τοῦ ἀποβιώσαντος ἀρχιμ. ***Κωνσταντίνου Κυπριανίδου,*** ἡγουμένου τῆς ἐν Πριγκήπῳ ἱ. Πατρ καὶ Σταυροπ. Μονῆς τοῦ Ἁγ. Νικολάου διωρίσθη συνοδικῶς ὁ ὁσιολ. Ἀρχιμ. κ. Ἰάκωβος Ἰωσηφίδης, ἡγούμενος δὲ τῆς ἐν Χάλκῃ ἱ. Πατρ. καὶ Σταυροπηγ. Μονῆς Παναγίας Καμαριωτίσσης διωρίσθη ὁ ὁσιολογ. Ἀρχιμ. κ. Εὐστάθιος Ποπέσκος.

Παραμένουσι δὲ ἡγούμενοι τῶν ἱ. Πατριαρχ. καὶ Σταυροπηγ. Μονῶν: τῆς μὲν ἐν Πριγκήπῳ τῆς Μεταμορφώσεως τοῦ Σωτῆρος Χριστοῦ ὁ ὁσιολ. Ἀρχιμ. κ. Κωνσταντῖνος Γεωργιάδης, τῆς δὲ ἐν Πρώτῃ ὡσαύτως τῆς Θ. Μεταμορφώσεως Σωτῆρος Χριστοῦ ὁ ὁσιολ. Ἀρχιμ. κ. Κύριλλος Ἀγαπίου, ἱεροεπιστάτης δὲ τῆς ἐν Ἀντιγόνῃ Θ. Μεταμορφώσεως Σ. Χριστοῦ ὁ αἰδεσ. Οἰκονόμος κ. Νικόδημος Βογιατζόγλου.

—Ἐξεδόθη Πατριαρχ. Ἡγουμενικὸν Ἀποκαταστατικὸν Γράμμα διορισμοῦ ἡγουμένου τῆς ἐν Λειμῶνι [Μηθύμνης] ἱ. Πατρ. καὶ Σταυροπ. Μονῆς τοῦ ὁσιωτ. ἀρχιμ. Θεοκτίστου, συμβούλων δὲ τῶν ὁσιωτ. Σιλβέστρου ἀρχιμανδρίτου καὶ Μεθοδίου μοναχοῦ.

## ΕΠΑΡΧΙΑΙ

***Ἀρχιεπισκοπὴ Φινλανδίας.*** — Ὁ σεβ. Ἀρχ/πος Καρελίας καὶ πάσης Φινλανδίας κ. Γερμανὸς παρέσχε πληροφορίας σχετικὰς περὶ τῆς λειτουργίας τῆς Ἱερατικῆς Σχολῆς [περὶ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν μαθητῶν καὶ τῶν καθηγητῶν, τῶν λειτουργησασῶν τάξεων καὶ τῶν γενομένων δαπανῶν].

***Ἀρχιεπισκοπὴ Β. καὶ Ν. Ἀμερικῆς.*** — Ἐπὶ τῇ ἐνάρξει τῶν ἐργασιῶν τῆς Γ' Γεν. Συνελεύσεως τῆς ἐν Ἀμερικῇ Ὀρθοδ. Ἑλλην. Ἐκκλησίας ὁ σεβ. Ἀρχιεπίσκοπος Ἀμερικῆς ἐπεκαλέσθη τηλεγραφικῶς τὰς εὐχὰς τῆς Μητρὸς Ἐκκλησίας. Ἀπεστάλη κατάλληλον ἀπαντητικὸν τηλεγράφημα τῆς Α. Θ. Παναγιότητος.

***Μητρόπολις Θυατείρων.*** — Κατόπιν προσωπικῶν διαβημάτων τοῦ σεβ. Μ/του

Θυατείρων κ. Γερμανοῦ ἡ Βαυαρικὴ Κυβέρνησις ἀπέρριψε τὴν αἴτησιν τῆς ἐν Μονάχῳ Παλαιοκαθολικῆς κοινότητος περὶ ἐκχωρήσεως εἰς χρῆσιν αὐτῆς τοῦ ἀπὸ ἑνὸς αἰῶνος ὑπὸ τῆς ἐκεῖ ὀρθ. ἑλλ. κοινότητος κατεχομένου ὀρθ. ναοῦ τῆς θείας Μεταμορφώσεως.

***Μητρόπολις Δράμας.***—Διὰ σχετικοῦ Νομοθετήματος διηυθετήθη ἔστω καὶ διὰ γενικῶν γραμμῶν ἡ ἐκκλησιαστικὴ διοίκησις τῆς ἐπαρχίας Δράμας εἰς σημεῖον ἐπαρκές. Τῷ σεβ. Μ/τῃ Δράμας κ. Λαυρεντίῳ ἀναγγείλαντι τὰ ἀνωτέρω διεβιβάσθησαν αἱ εὐλογίαι τῆς Ἐκκλησίας μετ' εὐχῶν.

---

## ΕΚΚΛΗΣΙΑ ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΑΣ

---

***Τοπικὴ Σύνοδος ἐν Ἀλεξανδρείᾳ.***— Εἰς τὰ προσκλητήρια γράμματα τῆς Α. Θ. Παναγιότητος τοῦ Πάπα καὶ Πατριάρχου Ἀλεξανδρείας κ. Μελετίου διὰ τὴν Τοπικὴν περὶ Ἡμερολογίου Σύνοδον ἐν Ἀλεξανδρείᾳ, πρὸς τῷ Οἰκουμ. Πατριαρχείῳ, ἀπήντησαν καὶ αἱ Ἐκκλησίαι Ἱεροσολύμων, Κύπρου καὶ Ἑλλάδος.

Α΄) Ἡ Α. Μακ. ὁ Πατριάρχης Ἱεροσολύμων ἐν τῇ ἀπαντητικῇ αὐτοῦ ἐπιστολῇ [ἀριθμ. πρωτ. 871, ἡμερομ. 4 Αὐγ. ἐ. ἔ.] δηλοῖ ὅτι ἡ Ἐκκλησία Ἱεροσολύμων «διετυπώσατο τὴν γνώμην αὐτῆς ἐπὶ τοῦ προκειμένου ζητήματος ἐν τῷ ὑπ' ἀριθμ. 23 καὶ ἀπὸ 7 μηνὸς Ἰανουαρ. ἐ. ἔ. σχετικῷ Γράμματι, εἰς ἣν καὶ νῦν ἐμμένει, βεβαία οὖσα, ὅτι μόνον Οἰκουμ. Σύνοδος δύναται ἐγκύρως ἐπὶ τοῦ ἡμερολογιακοῦ ζητήματος ἀποφήνασθαι καὶ καταπαῦσαι τὸν σάλον, τὸν συνταράσσοντα τὰς Ἐκκλησίας, αἵτινες ἀπεδέξαντο τὸ μετερρυθμισμένον ἡμερολόγιον». Διὰ τοὺς λόγους τούτους καὶ διὰ τὰς ἐκ τοῦ προσφάτου καταστρεπτικοῦ σεισμοῦ προξενηθείσας σοβαρὰς βλάβας τῶν Παναγίων Προσκυνημάτων, ὧν ἡ ἀνοικοδόμησις συγκεντροῖ ἅπασαν τὴν προσοχὴν καὶ μέριμναν τῆς Σιωνίτιδος Ἐκκλησίας, αὕτη ἀδυνατεῖ νὰ συμμετάσχῃ τῆς μελετωμένης Τοπικῆς ἐν Ἀλεξανδρείᾳ Συνόδου.

Β΄) Ἡ Α. Μ. ὁ Ἀρχιεπίσκοπος Κύπρου διὰ τοῦ ἀπὸ 18 Αὐγούστου ἐ. ἔ. ἀπαντητικοῦ γράμματος αὐτοῦ ἀνακοινοῦται ὅτι ἡ περὶ αὐτὸν Ἱ. Σύνοδος ἐν ἐκτάκτῳ συνεδρίᾳ αὐτῆς λαβοῦσα ὑπ' ὄψιν τὴν σπουδαιότητα τῶν συναφῶς πρὸς τὸ ἡμερολογιακὸν ἐξετασθησομένων καὶ ἄλλων ζητημάτων, ἀπεφάσισεν ὅπως μετάσχῃ τῆς Τοπικῆς ταύτης ἐν Ἀλεξανδρείᾳ Συνόδου ἀποστέλλουσα ἐπὶ τούτῳ ἀντιπρόσωπον αὐτῆς τὸν σεβ. Μ/την Πάφου κ. Ἰάκωβον μετὰ κληρικοῦ θεολόγου, ἐπὶ τῇ γλυκερᾷ πάντως ἐλπίδι ὅτι τοῦ αὐτοῦ πνεύματος καὶ πόθου ἐμφορούμεναι καὶ αἱ ἄλλαι ἐγγὺς Ὀρθόδοξοι Αὐτοκέφαλοι Ἐκκλησίαι καὶ ἐπικροτοῦσαι εἰς τὴν εὐσεβῆ καὶ ὑψηλὴν πρωτοβουλίαν τῆς προσκλήσεως τῆς Ἐκκλησίας Ἀλεξανδρείας, θέλουσι μετάσχει τῆς Συνόδου ταύτης ἀποστέλλουσαι ἀντιπροσώπους, εὐνοήτου ὄντος ὅτι ἐν ἀπευκταίᾳ περιπτώσει, μὴ συμμετοχῆς τινων εἰς τὴν Σύνοδον ταύτην, προφανῶς ὁ ὑψηλὸς σκοπὸς ταύτης κατὰ πολὺ ἤθελε μειωθῇ ἵνα μὴ εἴπωμεν ὅτι ὅλως ματαιοῦται». Τὴν περίπτωσιν ταύτην φοβουμένη ἡ Α. Μ. παρακαλεῖ ὅπως ἐγκαίρως πληροφορηθῇ «περὶ δηλώσεως ὁριστικῆς συμμετοχῆς ἁπασῶν τῶν προσκληθεισῶν Αὐτοκεφάλων Ἐκκλησιῶν διὰ τὰ περαιτέρω». Ὡς πρὸς τὸ ζήτημα τοῦτο ἡ Α. Μ. ἀπαντῶσα [4 Ὀκτωβρίου ἐ. ἔ.] εἰς σχετικὸν γράμμα τῆς Α. Θ. Π. τοῦ Οἰκουμ. Πατριάρχου [ἀριθ. 2465, 19 Σεπτ. ἐ. ἔ.] δηλοῖ ὅτι «τά τε γράμματα αὐτῆς καὶ τὸ ἀντίγραφον τῆς πρὸς τὴν Ἐκκλησίαν Ἀλεξανδρείας ἀπαντήσεως Αὐτῆς θέλομεν ὅσον οὔπω θέσει ὑπ' ὄψιν τῆς περὶ ἡμᾶς Ἱ. Συνόδου, ὁπότε καὶ πάλιν θέλομεν ἀσμένως κοινωνήσει τῇ Ὑμε-

τέρᾳ Παναγιότητι εἴ τι σχετικὸν πρὸς τὸ ζήτημα δεήσει νὰ ἀνακοινώσωμεν Αὐτῇ».

Γ') Ἡ Α. Μ. ὁ Ἀρχιεπίσκοπος Ἀθηνῶν αἰτιολογῶν διὰ μακρῶν τὴν ὑπὸ τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, ἐν συμφωνίᾳ καὶ πρὸς ἄλλας Ὀρθοδ. Αὐτοκεφάλους Ἐκκλησίας, καὶ δὴ πρὸς τὸ Οἰκουμ. Πατριαρχεῖον, γενομένην προσαρμογὴν τοῦ Ἐκκλησ. Ἑορτολογίου, πρὸς τὸ ἤδη ὑπὸ τῆς ἑλληνικῆς Πολιτείας τεθὲν εἰς χρῆσιν πολιτικὸν ἡμερολόγιον, ὡς δογματικῶς μὲν καὶ κανονικῶς μὴ ἀπαγορευομένην ἐπιβαλλομένην δὲ κοινωνικῶς καὶ πολιτικῶς, κατακλείει τὴν ἀπαντητικὴν αὐτοῦ ἐπιστολὴν [3771, 21 Σεπτ. ἐ. ἔ.] διὰ τῆς ἑξῆς δηλώσεως· «Ἐπειδὴ δὲ ἐν τῇ συγκαλουμένῃ ὑπὸ τῆς Ὑμετέρας Παναγιότητος Συνόδῳ οὐδὲν ἕτερον ἡ Ἐκκλησία τῆς Ἑλλάδος διὰ τῶν ἀντιπροσώπων αὐτῆς ἔχει εἰπεῖν ἢ ὅ,τι πολλάκις καὶ ἐλέχθη καὶ ἐγράφη, καὶ ἐπειδὴ αὕτη παρά τινας ἀντιδράσεις, ὡς πρόφασιν ἐχούσας καὶ τὸ ὅτι τὰ Πατριαρχεῖα τῆς Ἀνατολῆς οὐδαμῶς μετέβαλον τὸ ἡμερολόγιον, ἀπὸ τετραετίας ἤδη περίπου ἐφαρμόζει, θείᾳ χάριτι, τὴν γενομένην διόρθωσιν αὐτοῦ καὶ τετελεσμένον θεωρεῖ τὸ γεγονός, ἐκρίθη Συνοδικῶς, ὅπως μὴ ἀποσταλῶσιν ἐντεῦθεν εἰς Ἀλεξάνδρειαν ἀντιπρόσωποι, ἀλλ' ὅπως παρακληθῇ ἡ Ὑμετέρα Παναγιότης, ἵνα μετὰ τῶν περὶ Αὐτὴν ἱερωτάτων Ἀρχιερέων Συνοδικῶς διασκεφθῇ ἐπὶ τοῦ ζητήματος τούτου καὶ ἀποφασίσῃ ὅ,τι δέον πρὸς οἰκοδομὴν τοῦ ποιμνίου καὶ εἰς ἀγαθὸν τῆς Ὀρθοδόξου Ἑλληνικῆς Ἐκκλησίας».

## ΕΚΚΛΗΣΙΑ ΕΛΛΑΔΟΣ

Κληθέντες προτάσει τοῦ ἁρμοδίου ὑπουργοῦ ἀνέλαβον ἀπὸ τῆς πρώτης λήξαντος μηνὸς τὰ ἐν τῇ Ἱερᾷ Συνόδῳ τῆς ΟΔ' Συνοδικῆς περιόδου καθήκοντα αὐτῶν οἱ σεβ. μητροπολῖται Πατρῶν Ἀντώνιος, Σύρου καὶ Τήνου Ἀθανάσιος, Μονεμβασίας καὶ Λακεδαίμονος Γερμανός, Θήρας Ἀγαθάγγελος καὶ Ναυπακτίας καὶ Εὐρυτανίας Ἀμβρόσιος.

— Ἐπικειμένης τῆς ἐκδόσεως σχετικοῦ νομοθετήματος ἀπεφασίσθη ὅπως ἀναβληθῇ ἡ διὰ τὴν 1ην Ὀκτωβρίου ὁρισθεῖσα συνέλευσις τῆς Ἱεραρχίας.

—Συνελθοῦσα ἐν τῷ ὑπουργείῳ τῆς Παιδείας ἡ ὑπὸ τὴν προεδρείαν τοῦ Μακαρ. Ἀρχιεπισκόπου ἐπὶ τῆς διαρρυθμίσεως τῶν ἐκκλησιαστικῶν ζητημάτων Ἐπιτροπὴ ἀπεφάσισεν· α'] τὴν κατάργησιν τῶν Μητροπόλεων Λευκάδος, Θήρας καὶ Κυθήρων β'] τὸν μετασχηματισμὸν τοῦ Ἀρχιεπισκοπικοῦ Συμβουλίου Ἀθηνῶν κατὰ τὸ σύστημα τῶν ἐπαρχ. τοιούτων, συμμετέχοντος ὅμως ἐν αὐτῷ καὶ τοῦ διευθυντοῦ τοῦ τμήματος τῶν θρησκευμάτων, καὶ γ'], τὴν ἐκλογὴν τῶν ἀρχιερέων διὰ φανερᾶς ψηφοφορίας καὶ ἀπολύτου πλειονοψηφίας. Σχετικῶς πρὸς τὸ ζήτημα τῆς οἰκον. ἀνορθώσεως τῆς Ἐκκλησίας ἡ Ἐπιτροπὴ α'] συνέταξε καὶ ὑπέβαλεν ἁρμοδίως νομοσχέδιον ἀφορῶν τὴν ταμειακὴν ἐνίσχυσιν τῆς Ἐκκλησίας δι' ἀποδόσεως τῶν κτημάτων αὐτῆς καὶ ὑπαγωγὴν εἰς τὸ Γ. Ε. Ταμεῖον τῶν ἐξωκκλησίων καὶ παρεκκλησίων, β'] ἀνέθηκεν εἰς κατάλληλα πρόσωπα τὸν καταρτισμὸν νομοσχεδίου περὶ γενικωτέρας μεταρρυθμίσεως τοῦ οἰκονομικοῦ ὀργανισμοῦ τῆς Ἐκκλησίας.

## ΕΚΚΛΗΣΙΑ ΣΕΡΒΙΑΣ

Ἡ Ἱ. Σύνοδος ἐφαρμόζουσα ἀπόφασιν αὐτῆς ληφθεῖσαν ἤδη τῷ 1911, δι' ἐπισήμου πράξεως αὐτῆς κατέταξεν ἐν τοῖς ἁγίοις τὸν σέρβον ἡγεμόνα Στέφανον Λαζάρεβιτς ἐπὶ τῇ συμπληρώσει πέντε αἰώνων ἀπὸ τῆς τελευτῆς αὐτοῦ.

# ΒΙΒΛΙΟΚΡΙΣΙΑ

***«Οἱ Ἐξωκατάκοιλοι Ἄρχοντες τῆς Μ. τοῦ Χρ. Ἐκκλησίας» ὑπὸ Ἀρχιμ. Χρυσοστ. Δημητρίου.***

Ὁ πανοσιολ. Ἀρχιμανδρίτης κ. Χρυσόστομος Δημητρίου, πρῶτος γραμματεὺς τῆς Ἱερᾶς Συνόδου τῆς Ἑλλάδος, οὐ πρὸ πολλοῦ ἐξέδωκεν ἱστορικὴν μελέτην σχετικὴν πρὸς τοὺς «Ἐξωκατακοίλους Ἄρχοντας τῆς Μ. τοῦ Χρ. Ἐκκλησίας».

Ἡ μελέτη αὕτη τοῦ φιλοπόνου καὶ γλωσσομαθοῦς κληρικοῦ στηριζομένη ἐπὶ πολλῶν πηγῶν καὶ βοηθημάτων θεωρητέα ὡς συμβολὴ εἰς τὴν ἱστορίαν μιᾶς γονίμου ὡς πρὸς τὴν ἐπίδρασιν αὐτῆς ἐπὶ τῆς καθόλου ἱστορίας τῆς ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας ἐκφάνσεως τοῦ βίου τοῦ Οἰκουμ. Πατριαρχείου.

Οἱ λεγόμενοι «κληρικοὶ» τῆς Μ. Ἐκκλησίας καὶ ἰδίᾳ οἱ ἀνήκοντες εἰς τὴν πρώτην πεντάδα οἱ καὶ Ἐξωκατάκοιλοι Ἄρχοντες ἐπιλεγόμενοι (Μ. Οἰκονόμος, Μ. Σακελλάριος, Μ. Σκευοφύλαξ, ὁ Σακελλίων, ὁ Μ. Χαρτοφύλαξ καὶ ὁ Πρωτέκδικος) μετεῖχον οὐ μόνον τῆς ἐσωτερικῆς διοικήσεως τῆς Ἀρχιεπισκοπῆς Κων/πόλεως ἀλλ' ἔν τινι μέτρῳ καὶ ὅλης τῆς ἐκκλησιαστικῆς, ἀστικῆς καὶ ἐθνικῆς ἡμῶν ζωῆς. Ἀφ' ἧς ἐποχῆς ἰδίᾳ αὐτοκρατορικὰ τινὰ δικαιώματα καὶ προνόμια παρεχωρήθησαν εἰς τὸν Οἰκουμ. Πατριάρχην καὶ βραδύτερον ἐπὶ Ἀλεξίου τοῦ Κομνηνοῦ (Νεαρὰ Ἀλεξίου τοῦ Κομνηνοῦ. Σεπτεμβρίου 1086. Νεαρὰ Ἀνδρονίκου τοῦ Γ' ἔτους 1329. Βλέπε Zhishman A σελ. 350 καὶ Β σ. 27) καὶ ἄλλων μεταγενεστέρων Αὐτοκρατόρων «τὰ ψυχικὰ καὶ δὴ τὰ περὶ συνοικεσίων» ἀνετέθησαν τοῖς ἐπισκόποις ἀναγνωρισθέντα σχεδὸν ὡς ἀποκλειστικὴ δικαιοδοσία τῆς Ἐκκλησίας, ἡ ἐνέργεια τῶν κληρικῶν τούτων ὑπῆρξεν ἐξαιρετικῶς μεγάλη.

Δι' αὐτὸν ἀκριβῶς τὸν λόγον δὲν θὰ ἦτο ἄσκοπον ἐὰν ἐν μονογραφίαις, οἵα ἡ τοῦ εἰρημένου Ἀρχιμανδρίτου Χρυσοστόμου, ἐξητάζετο πλατύτερον ἡ ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ δρᾶσις τῶν Ἐξωκατακοίλων Ἀρχόντων πρὸ καὶ μετὰ τὴν Ἅλωσιν. Ποία ἡ συμμετοχὴ αὐτῶν ἐν τῇ Πατριαρχικῇ Συνόδῳ, τῇ Ἐνδημούσῃ λεγομένῃ, καὶ ἐν τῷ ἐσωτερικῷ Πατριαρχικῷ Συμβουλίῳ. Ποία ἡ σημασία αὐτῶν ἐν τῇ Πατριαρχικῇ ἐκλογῇ, ἰδίᾳ μετὰ τὴν Ἅλωσιν, ἀφοῦ πλεῖστα ὅσα γράφονται περὶ τῶν «Κληρικῶν» γενικῶς ὑπό τε τῆς Τουρκογραικίας καὶ ὑπὸ τοῦ Α. Κ. Ὑψηλάντου σχετικῶς πρὸς τὴν ἐν λόγῳ ἐκλογήν. Περὶ τῆς συμμετοχῆς ταύτης εἰς τὴν Πατριαρχὴν Σύνοδον ὁ Κουροπαλάτης λέγει· «καὶ οὗτοι (οἱ τῆς πρώτης πεντάδος) κάθηνται ἐν τῇ ἱερᾷ καὶ θείᾳ Συνόδῳ μετὰ τοῦ Ἀρχιερέως» (Ὁ Ἱεροσολύμων Χρύσανθος ἐν τῷ Συνταγματίῳ παραθέτων τὴν τοῦ Κουροπαλάτου φράσιν «οὗτοι κλπ.» γράφει «μετὰ τῶν Ἀρχιερέων» ἀντὶ «μετὰ τοῦ Ἀρχιερέως»· ἡ πρώτη γραφὴ σημαίνει μετὰ τῶν ἀρχιερατικῶν μελῶν τῆς Συνόδου, ἡ δευτέρα, ἡ καὶ ὀρθή, σημαίνει μετὰ τοῦ Πατριάρχου, cum patriarcha, ὡς μεταφράζεται ἐν τῇ λατινικῇ μεταφράσει τοῦ Κ. Κουροπαλάτου, ἐκδόσεως Βόννης). Ὁ Ἀρχιμανδρίτης κ. Χρυσόστομος, πλὴν τῆς καταχωρήσεως τοῦ χωρίου τούτου τοῦ Κωδινοῦ Κουροπαλάτου ἀναφέρει καὶ τὰ ἀκόλουθα σχετικὰ πρὸς τὸ αὐτὸ ζήτημα· «τῆς δὲ ὑποθέσεως (εἴδησις Πατριάρχου, Ματθαίου τοῦ β' 1399) ἀρξαμένης μόνον οἱ τιμιώτατοι Ἐξωκατάκοιλοι παρακαθῆσθαι ὀφείλουσι τῷ Πατριάρχῃ». Ἐντεῦθεν ἐξάγει

τὸ συμπέρασμα (σελ. 51)· «ἐκ τῆς εἰδήσεως ταύτης πληροφορούμεθα ἐπίσης ὅτι ἡ παρουσία αὐτῶν εἰς τὰς Πατριαρχικὰς Συνόδους ἦτο ἀπαραίτητος». Περὶ ποίας ὅμως Πατριαρχικῆς πρόκειται Συνόδου, ἐν ᾗ ἡ παρουσία τῶν Ἐξωκατακοίλων Ἀρχόντων ἦτο ἀπαραίτητος; Διὰ τῆς ἱστορικῆς διασαφήσεως ὅλων τῶν ἀνωτέρω σημείων θὰ διηυκρινίζοντο καλλίτερον ἡ θέσις, ἡ ἐνέργεια καὶ τὰ καθήκοντα τῶν Ἀρχόντων τούτων.

Ὁ Ἱεροσολύμων Χρύσανθος, γράψας τὸ γνωστότατον Συνταγμάτιόν του πρὸ δύο καὶ πλέον αἰώνων, σημειοῖ ἐν τοῖς προλεγομένοις του καὶ τὰ ἑξῆς: «Χαλεπόν ἐστιν ἐκ τῶν μὴ καλῶς λεχθέντων λέγειν καλῶς, εἶπεν ὁ Ἀριστοτέλης . . . . . τοῦτος ὁ σοφὸς καὶ φρόνιμος λόγος ἂν ἀληθεύῃ καὶ πολλάκις, ἀλλὰ περισσότερον ἔχει τὴν ἰσχὺν εἰς ὅσα ἤρτηνται ἀπὸ μόνην ψιλὴν ἱστορίαν. . . . . Ὡς εἶναι βέβαιον καὶ εἰς τὸν κατάλογον τούτων τῶν ἐκκλησιαστικῶν ὀφφικίων, ὁποῦ μὲ τὸ νὰ μὴν εἶναι ἡ τάξις αὐτῶν ἡ στάσις τε καὶ ***ἡ ἐνέργεια καὶ τὸ καθῆκον*** ὁμολογούμενα καὶ διωρισμένα ἀπὸ τὰ παλαιὰ ***τακτικὰ*** . . . . μήτε ἡμεῖς ἄλλο δὲν ἠμποροῦμεν νὰ εἰποῦμεν περισσότερον, παρὰ μόνον ὁποῦ νὰ συναθροίσωμεν εἰς ἕνα τόπον τὰ σποράδην περὶ τοῦ καθ' ἑνὸς ὀφφικίου λεγόμενα, μὲ σκοπὸν ὁποῦ νὰ δώσωμεν αἰτίαν εἰς τοὺς φιλολόγους νὰ εἰποῦν περισσότερα καὶ καλλίτερα». (Ἔκδοσις 1715 σελ. Ε΄.).

Καὶ πράγματι ὁ Χρύσανθος παραθέτει ὄχι μόνον κανονικὰς διατάξεις καὶ συνοδικὰς πράξεις καὶ Βαλσαμῶνα καὶ Κεδρηνὸν καὶ Εὐστάθιον καὶ Συμεῶνα Θεσσαλονίκης, καὶ Κουροπαλάτην, Δημήτριον Γεμιστὸν ἢ Μέγιστον καὶ περικοπὰς ἐξ ἀρχαίων «τακτικῶν» (εἴδους Εὐχολογίων καὶ Τυπικῶν), ἀλλὰ καὶ νεωτέρους ὡς τὸν Ἰάκωβον Γρέτσερον τὸν Ρομπέρτον (Robert Greyghton)—ἀναφέρων ἑλληνιστὶ τὰ ξένα ὀνόματα —καὶ τὸν πολυλαθέστατον Χῖον Κορέσιον.

Ὅλους τούτους τοὺς ἀρχαίους καὶ κάπως περισσοτέρους ἐκ τῶν νεωτέρων παραθέτει ἐν τῇ μελέτῃ του καὶ ὁ Ἀρχιμανδρίτης κ. Χρυσόστομος παρασιωπῶν μόνον τὸν Ἱεροσολύμων Χρύσανθον ἀποδεχόμενον καὶ ἐν τῇ ἑρμηνείᾳ τῆς λέξεως «Ἐξωκατάκοιλος» ἣν ἐκδοχὴν προτιμᾷ καὶ ὁ συγγραφεὺς τῆς ὑπὸ κρίσιν μελέτης. Δὲν θὰ ἔλειπε δὲ χῶρος διὰ τὴν καταχώρησιν καὶ τοῦ Χρυσάνθου ἐν τῇ εἰρημένῃ μελέτῃ, ἀφ' οὗ ἐν αὐτῇ, ἀποτελουμένῃ ἐκ 57 σελίδων, ἑπτάκις ἀναφέρονται οἱ ἑξῆς λόγοι τοῦ Σ. Συροπούλου «οἱ Ἐξωκατάκοιλοι . . . . . εἶχον τάξιν καὶ ἐν καθέδραις ἔν τε συνοδικαῖς, ἔν τε κελλικαῖς καὶ ἐν στάσεσι καὶ ἐν συλλόγοις κλπ., τοῦ συγγραφέως ἅπαξ μόνον (σελ. 51) ἀναφέροντος «ὡς καὶ προηγουμένως εἴπομεν».

Αἱ ἀνωτέρω παρατηρήσεις οὐδαμῶς μειοῦσι τὴν ἀξίαν τοῦ ὑπὸ κρίσιν ἔργου τοῦ μορφωμένου καὶ φιλοπόνου κληρικοῦ τῆς Ἑλλαδικῆς Ἐκκλησίας.

† Ο ΗΛΙΟΥΠΟΛΕΩΣ ΓΕΝΝΑΔΙΟΣ

*
* *

## Oekumeniches Schriftum *(ἡ Οἰκουμ. Βίβλος)*

Ἐν μέσῳ τοῦ θορυβώδους νεωτέρου πολιτισμοῦ τοῦ εἰκοστοῦ αἰῶνος, ἐν μέσῳς τῶν μεταπολεμικῶν κατευθύνσεων τοῦ νέου βίου, διὰ νὰ ἐπιλάμψῃ καὶ ἐπιχυθῇ φῶς εἰς τὰς ψυχὰς καὶ ἀνανήψῃ τὸ ὑπὸ τῶν ἐκφαινομένων τάσεων ναρκούμενον πνεῦμα τῶν σημερινῶν ἀνθρώπων, ἀνάγκη ὑπάρχει, ἵνα ὁ χάρτης συνεχῶς πιεζόμενος ὑπὸ

τὰ πιεστήρια τὰ ἐκτυπωτικά, χαράττη μελαίνας γραμμὰς πολλαπλασιάζων οὕτω τὰ πονήματα τῆς δημοσιογραφίας. Μόνη ἡ δημοσιογραφία δύναται νὰ φέρῃ τὴν διδαχὴν εἰς τοὺς ἀτάκτως καὶ ἀκανονίστως ζῶντας, τὴν παραμυθίαν εἰς τοὺς ἀποτεθλιμμένους ἐκ τοῦ ἀποπνικτικοῦ περιβάλλοντος καὶ τὸ φῶς εἰς τοὺς ἐν σκότει διαπορευομένους.

Ὁ χάρτης ὁμιλεῖ, ἑρμηνεύει, πολεμεῖ, συγκινεῖ, πείθει, ὑποδαυλίζει καὶ ποδηγετεῖ πάντας εἰς τὸν δρόμον τοῦ θεοσδότου καὶ κανονικοῦ προορισμοῦ, αὐτὸς μόνος γεγραμμένος εἰσχωρεῖ πανταχοῦ εἰς τὰς πόλεις καὶ τὰς ἐξοχάς, ὑπερίπταται τῶν ὀρέων καὶ διαπερᾷ τοὺς ὠκεανοὺς καὶ παρεισδύει εἰς τὰ πεπνυμένα δάση καὶ εἰς αὐχμηρὰς ἐρήμους κυκλοφορεῖ. Εἶναι ὁ πάντοτε πρόθυμος ὑπηρέτης καὶ ὁ ταχυδρόμος ὁ μὴ πτοούμενος τὰς δυσχερείας καὶ τὰ προσκόμματα.

Ἓν βλέμμα ἐταστικὸν εἰς τὴν ἑκατοντασέλιδον βίβλον τὴν ἐκδοθεῖσαν ὑπὸ τοῦ Γερμανοῦ καθηγητοῦ Hinderer ἀνακουφίζει τὸ τοιαῦτα σκεπτόμενον πνεῦμα. Ὁ τίτλος, ***Βίβλος Οἰκουμενική***, εἶναι ἐπάξιος τοῦ προορισμοῦ αὐτοῦ καὶ τοῦ περιεχομένου· διότι ἐν ταύτῃ ἐγκλείονται τὰ ἁπανταχοῦ γῆς ἐκδιδόμενα περιοδικὰ ἐποικοδομητικοῦ χριστιανικοῦ περιεχομένου, εἶναι τρόπον τινὰ ἡ πολυχεύμων πηγὴ ἡ κορεννύουσα ἐπαρκῶς πᾶσαν ὑπὸ ποικίλης δίψης κατεχομένην ψυχήν. Καὶ ἡ ἐκτύπωσις τῆς βίβλου ἐπεζήτησε μίαν ἀνάγκην τῆς ἐποχῆς νὰ πληρώσῃ. Ὁ ἐκδότης ὁμολογεῖ ὅτι ἡ βίβλος αὐτοῦ εἶναι τέκνον τοῦ ἐν Στοκχόλμῃ τῆς Σουηδίας Παγχριστιανικοῦ Συνεδρίου, ἐν ᾧ ἐρρίφθη ἡ σκέψις καὶ ἀντήχησεν ἡ πρότασις ὑπὲρ τῆς συνεργασίας καὶ τῆς ἀνταλλαγῆς τῶν ἁπανταχοῦ γῆς ἐκδιδομένων περιοδικῶν, ἀλλ' ἔπρεπε πρῶτον νὰ καταστῶσι γνωστὰ ταῦτα, διὰ δημοσιεύσεως τῆς λίαν ἐπιτυχῶς ὀνομασθείσης Οἰκουμενικῆς Βίβλου τὰ ἐν ἑκάστῃ χώρᾳ τῆς ὑφηλίου ἐκδιδόμενα ἠθικοθρησκευτικά, ἠθικοκοινωνικά, ἐκκλησιαστικοϊστορικὰ καὶ ποικίλης χριστιανικῆς ἐποικοδομητικῆς ὕλης περιοδικά. Μέχρι τοῦδε ἦτο δύσκολον νὰ γνωρίσῃ τις ταῦτα—οὔτε τὸν κατάλογον αὐτῶν, οὔτε τὸν ἀριθμὸν τῶν ἐκτετυπωμένων καὶ κυκλοφορούντων φυλλαδίων—τὴν ἔλλειψιν ταύτην πληρέστατα ἀνεπλήρωσεν ὁ φιλόπονος καθηγητὴς Hinderer τῇ φιλοπροθύμῳ συμπράξει καὶ ἄλλων παραγόντων. Καὶ οὕτω μανθάνομεν, ὅτι περιοδικὰ τὰ τὴν ἕνωσιν τῶν Ἐκκλησιῶν σκοπούμενα ἐν ποικίλαις γλώσσαις καὶ χώραις, ἐκδίδονται 25 τὸν ἀριθμόν, καὶ ἡ ἐκκλησιαστικὴ φιλολογία τὸν αὐτὸν σκοπὸν διώκουσα, ἐκδίδωσι ἐν Ἀμερικῇ μὲν 27, ἐν Ἀγγλίᾳ 39, ἐν Γερμανίᾳ 28, ἐν Γαλλίᾳ 6, ἐν Ἑλβετίᾳ 5, περιοδικά· ἐν τῇ μικρᾷ ταύτῃ βίβλῳ παρελαύνουσι τὰ ποικίλης χριστιανικῆς θρησκευτικῆς ὕλης ὄργανα, ἐν Ἀμερικῇ 221, καὶ τούτων ἡ κυκλοφορία ἀνέρχεται εἰς τὸν ἀριθμὸν τῶν 12.370.844 φυλλαδίων, καὶ ὁ ἀριθμὸς τῶν τῆς κυκλοφορίας πάσης ὕλης θρησκευτικῆς φύλλων ἐν ταῖς Ἡνωμ. Πολιτείαις εἶναι 17.500.000. Ἐν Βελγίῳ ἐκδίδονται περιοδικὰ 4, ἐν Δανίᾳ 8, ἐν Γερμανίᾳ 44, ἐν Γαλλίᾳ 14, ἐν Ὁλλανδίᾳ 32, ἐν Ἰταλίᾳ 8, ἐν Ἰαπωνίᾳ 2, ἐν Λεττονίᾳ 15, ἐν Νορβηγίᾳ 9, ἐν Αὐστρίᾳ 10, ἐν Πολωνίᾳ 9, ἐν Ρουμανίᾳ 4, ἐν Σουηδίᾳ 29, ἐν Ἑλβετίᾳ 27, ἐν Οὐγγαρίᾳ 9, ἐν Τσεχοβλακίᾳ 13 καὶ ἐν Ἑλλάδι 14.

Ἰδοὺ τὸ κάτοπτρον τῆς θρησκευτικῆς κινήσεως καὶ τὸ βαθμόμετρον τοῦ χριστιανικοῦ θρησκευτικοῦ φρονήματος, ἰδοὺ ἅμα καὶ τὸ πρακτικὸν Γερμανικὸν πνεῦμα τὸ μὴ κατορθῶσαν, δυστυχῶς, τὰ περιοδικὰ ὅλα καὶ τὰ τῶν λίαν ἀπομεμακρυσμένων χωρῶν ἐπακριβῶς ν' ἀπαριθμήσῃ.

Ἐν Φαναρίῳ, τῇ 22 Ὀκτωβρίου 1927.

† *Ὁ Μ. Κατηχητὴς*
ΑΛΕΞ. ΖΩΤΟΣ

---

مدير مسؤل : ملاتيوس لوقاكيس